

Załącznik nr 1 do uchwały 3/2025 z 05.03.2025 Posiedzenia Zarządu Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania Ziemia Bielska. Tekst jednolity LSR 2024-2029.

2024-2029

STOWARZYSZENIE
LOKALNA GRUPA DZIAŁANIA
ZIEMIA BIELSKA

Bielsko-Biała, czerwiec 2023

Fundusze
Europejskie

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

Spis treści

Rozdział I Charakterystyka partnerstwa lokalnego	4
1. Nazwa LGD i forma prawna	4
2. Opis procesu tworzenia partnerstwa uwzględniający dotychczasowe doświadczenia grupy/jej członków we wdrażaniu podejścia RLKS/Leader	4
3. Opis struktury LGD zawierający w szczególności krótką charakterystykę jej członków potwierdzającą, iż skład grupy jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności, bez dominacji jakiejkolwiek grupy interesu i uwzględnia przedstawicieli sektora publicznego, społecznego, gospodarczego a także innych grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz mieszkańców	7
4. Ogólna informacja o składzie organu decyzyjnego wskazująca, że ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie kontroluje procesu podejmowania decyzji	8
5. Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym oraz mechanizmy w zakresie zarządzania pokazujące zdolność lokalnej grupy działania do realizacji strategii	8
6. Wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD z podaniem sposobu ich uchwalania i aktualizacji oraz opisem głównych kwestii, które będą w nich zawarte.	9
Rozdział II Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR	10
Rozdział III – Partycypacyjny charakter LSR.....	11
Rozdział IV Analiza potrzeb i potencjału LSR	22
1. Analiza potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru wdrażania LSR wraz z ich uzasadnieniem.	22
2. Grupy docelowe szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR oraz grupy w niekorzystnej sytuacji	35
3. Analiza, w jaki sposób LGD może wesprzeć zarówno lokalne, jak i ponadlokalne inicjatywy, szczególnie uwzględniając na danym obszarze wdrażanie pozostałych instrumentów terytorialnych	37
Rozdział V Spójność, komplementarność i synergia.....	38
1. Opis zgodności i komplementarności LSR z innymi dokumentami strategicznymi	39
2. Sposób integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów i branż w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć	51
Rozdział VI Cele i wskaźniki.....	53
1. Specyfikacja i opis celów, przypisanych im przedsięwzięć oraz uzasadnienie ich sformułowania w oparciu o konsultacje społeczne i powiązanie ich z analizą potrzeb i potencjału obszaru w zintegrowany sposób	53
2. Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania.....	56
3. Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS, a także wskazanie sposobu ich realizacji z uzasadnieniem	59
4. Przypisanie wskaźników do celów i przedsięwzięć w kontekście ich adekwatności do celów i przedsięwzięć oraz zgodności ze wskaźnikami dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR	63
ROZDZIAŁ VII Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	64
1. Ogólna charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD, w tym przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych wraz ze zwięzłą informacją wskazującą sposób powstawania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele i założenia	64

2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru zgodnie z wymogami określonymi dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR z uwzględnieniem powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami.....	65
3. Wskazanie w jaki sposób w kryteriach wyboru operacji została uwzględniona innowacyjność oraz przedstawienie ich definicji i zasad oceny a także lub operacji realizowanych w partnerstwie na obszarze LSR, o ile zostały przewidziane w LSR.	66
4. Informacja o ewentualnej realizacji projektów grantowych, w tym projektów obejmujących przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi (smart village) i/lub operacji własnych i/lub operacji realizowanych w partnerstwie z partnerami spoza obszaru danej LSR.	67
ROZDZIAŁ VIII Plan działania	69
ROZDZIAŁ IX Plan finansowy LSR	70
Rozdział X Monitoring i ewaluacja.....	72
Rozdział XI Wykaz wykorzystanej literatury	74
Rozdział XII Załączniki do LSR.....	75

1. Nazwa LGD i forma prawna

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Ziemia Bielska, status prawny: Stowarzyszenie (specjalne), data rejestracji: 05.05.2008 roku, numer KRS: 0000305315. Obszar Lokalnej Grupy Działania (LGD) Ziemia Bielska, który ma formę niezamkniętego pierścienia wokół miasta Bielska-Białej, znajduje się w południowej części województwa śląskiego i leży w całości na terenie powiatu bielskiego, w obrębie międzynarodowych szlaków komunikacyjnych i transportowych. Powierzchnia obszaru LGD wynosi 387 km² i stanowi prawie 85% całego obszaru powiatu bielskiego. Strukturę administracyjną obszaru tworzy 9 gmin, w tym: 2 gminy miejsko-wiejskie oraz 7 gmin wiejskich. Na dzień 31.12.2020 r. obszar zamieszkiwało 124 690 osób.

Tabela 1 Podstawowe dane gmin na dzień 31.12.2020 r. Źródło: opracowanie własne.

Lp.	Gmina	Rodzaj gminy	Obszar objęty LSR	Powierzchnia	Sołectwa	Liczba ludności
1.	Jaworze	wiejska	cała gmina	21 km ²	brak	7 310
2.	Jasienica	wiejska	cała gmina	93 km ²	Jasienica, Bielowicko, Biery, Grodziec, Iłownica, Landek, Łazy, Mazańcowice, Międzyrzecze Dolne, Międzyrzecze Górne, Roztropice, Rudzica, Świętoszówka, Wieszczęta	24 853
3.	Czechowice-Dziedzice	miejsko-wiejska	obszar wiejski	66 km ²	Bronów, Ligota, Zabrzeg	9 518
4.	Bestwina	wiejska	cała gmina	38 km ²	Bestwina, Bestwinka, Janowice, Kaniów	12 012
5.	Wilamowice	miejsko-wiejska	cała gmina	57 km ²	Zasole Bielańskie, Hecznarowice, Stara Wieś, Dankowice, Pisarzowice	17 858
6.	Kozy	wiejska	cała gmina	27 km ²	brak	13 097
7.	Porąbka	wiejska	cała gmina	64 km ²	Bujaków, Czaniec, Kobiernice, Porąbka	15 398
8.	Wilkowice	wiejska	cała gmina	34 km ²	Wilkowice, Bystra, Mieszna	13 398
9.	Buczkowice	wiejska	cała gmina	19 km ²	Buczkowice, Rybarzowice, Godziszka, Kalna	11 246
Łączna liczba ludności (z pominięciem mieszkańców miast powyżej 20 tys.)						124 690

2. Opis procesu tworzenia partnerstwa uwzględniający dotychczasowe doświadczenia grupy/jej członków we wdrażaniu podejścia RLKS/Leader

Stowarzyszenie LGD Ziemia Bielska powstało w 2008 r. W latach 2009-2015 wdrażało Lokalną Strategię Rozwoju (LSR) w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) 2007-2013 na obszarze 8 gmin powiatu bielskiego, a obecnie od 2015 r. – kontynuując swoją działalność – kończy wdrażanie strategii na lata 2016-2023 na obszarze powiększonym o terytorium jednej gminy, tj. gminy Buczkowice (również powiat bielski). **Proces budowania partnerstwa 2007 – 2015** rozpoczął się w 2007 r. i miał charakter uspołeczniony, tzn. odbywał się wprawdzie z inicjatywy jednostek samorządu terytorialnego, ale z dużym udziałem mieszkańców, organizacji i instytucji z tego obszaru. Inicjatorem utworzenia LGD był - z uwagi na dotychczasowe doświadczenia na płaszczyźnie współpracy z gminami, podmiotami gospodarczymi i organizacjami pozarządowymi – ówczesny Zarząd Powiatu. Od początku procesu budowania partnerstwa duży nacisk kładziono na upowszechnianie idei podejścia LEADER, aktywizację i integrację mieszkańców oraz demokratyczne podejmowanie decyzji w powstającej organizacji. Zebranie grona osób – mieszkańców, przedstawicieli rozmaitych organizacji i instytucji miało w założeniu wytworzyć silną platformę społeczną, która byłaby równoważnym partnerem dla samorządów lokalnych w wyznaczaniu kierunków i działań na rzecz rozwoju lokalnego. W związku z tym w pierwszej fazie, tj. w 2007 r. podczas spotkań oraz posiedzeń konwentów burmistrzów i wójtów powiatu bielskiego prezentowano możliwości realizacji podejścia LEADER

w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013. Ostatecznie w skład LGD Ziemia Bielska weszło 7 gmin, tj. Bestwina, Czechowice-Dziedzice, Kozy, Jasienica, Porąbka, Wilamowice i Wilkowice. Z przyczyn formalnych w skład LGD nie weszło Miasto Szczyrk (ze względu na liczbę mieszkańców powyżej 5.000), Gmina Jaworze (wchodziła w skład innej LGD Beskid Śląski Górom) oraz Gmina Buczkowice (brak zainteresowania członkostwem). Jesienią 2007 r. wszystkie ww. 7 gmin i powiat podjęły uchwały o przystąpieniu do powstającej LGD, a w dniu 4.03.2008 dokonano wyboru organów LGD tj. Zarządu, Rady oraz Komisji Rewizyjnej. 5.05.2008 r. LGD Ziemia Bielska została zarejestrowana w Krajowym Rejestrze Sądowym, po czym podjęto kolejne kroki związane z organizacją Biura Stowarzyszenia. 28.07.2008 r. do LGD dołączyła Gmina Jaworze oraz reprezentanci społeczno-gospodarczy z jej obszaru. W ten sposób ukształtował się skład terytorialny LGD w okresie programowania 2007-2013 obejmujący 8 gmin powiatu bielskiego. Dzięki zaangażowaniu społeczności lokalnych w okresie czerwiec - listopad 2008 r. (udział łącznie 32 osób w 3 spotkaniach roboczych i kilkunastu konsultacjach) wypracowano wspólne cele i kierunki działania, które zostały zawarte, a następnie zrealizowane w Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2009-2015.

Wspólny sukces tego okresu to 15 mln zł zrealizowanego budżetu, którego efekty to: 321 złożonych wniosków na łączną kwotę blisko 20 mln zł, 175 dofinansowanych projektów, 21 wydanych publikacji, 18 doposażonych zespołów, 64 wydarzenia kulturalne i blisko 30 tys. uczestników, 75 szkoleń i warsztatów, w których uczestniczyło prawie 2 tys. osób., 12 nowych firm, 17 rozwiniętych działalności gospodarczych, 67 nowych inwestycji oraz działania LGD: 62 przedsięwzięcia aktywizujące mieszkańców z kilkoma tysiącami uczestników, baza 200 NGO, baza 160 twórców, 15 projektów z Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, Aktywna Strefa z siłownią zewnętrzną i szlakiem aktywnych w każdej gminie. Baza Dobrych Praktyk ze wszystkimi projektami, ich celami i efektami oraz podmiotami, które je zrealizowały znajduje się na www.ziemiabielska.pl

W 2009 r. z inicjatywy i pod koordynacją LGD Ziemia Bielska rozpoczęto proces zakładania lokalnej grupy rybackiej, która finalnie objęła swym zasięgiem 5 z 8 ówczesnych gmin obszaru LGD. Jako odrębne stowarzyszenie LGR Bielska Kraina w 2010 r. otrzymała z PO RYBY 2007-2013 blisko 24 mln zł na wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Rybackich. Fakt ten oraz doświadczenie z nim związane wpłynęło korzystnie na część obszaru LGD tj. gmin: Jaworze, Jasienica, Czechowice-Dziedzice, Bestwina i Wilamowice, a także członków LGD, zwiększając dostępne możliwości i łączne fundusze pomocowe skierowane na ten obszar.

Rozwój partnerstwa w okresie 2014-2020 - kilkuletnie doświadczenie LGD i jej członków, związane z realizacją LSR i sukcesem oraz pozytywnymi zmianami na wielu płaszczyznach i w wielu obszarach było impulsem do decyzji o kontynuowaniu działalności i aplikowaniu o środki w kolejnym okresie programowania 2014-2020. Rozwój liczby partnerstwa – dołączyli nowi członkowie oraz obszarowy – w 2015 r. jako dziewiąta przyłączyła się Gmina Buczkowice, doświadczenie kadr zarządzających LGD (wiedza i praktyka pracowników, Zarządu, Rady, komisji Rewizyjnej) były głównymi przesłankami przemawiającymi za kontynuacją i rozwojem działalności. Członkowie LGD np. gminy, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy nabyli dużego doświadczenia w realizacji projektów w ramach LSR (co obrazuje wspomniana baza na www.ziemiabielska.pl), ale również w realizacji projektów podobnych i zbieżnych z LSR, a finansowanych z innych źródeł jak chociażby Europejskiego Funduszu Rybackiego (poprzez LGR Bielska Kraina), czy Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach kolejnych edycji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego. Projekty te dotyczyły podnoszenia atrakcyjności obszaru LGD, wzmocnienia kapitału społecznego, aktywizacji i poprawy jakości życia mieszkańców. Mierzalne efekty tych projektów to ilość wybudowanych i zmodernizowanych obiektów, ilość wydarzeń i inicjatyw kulturalnych, ilość kursów i szkoleń oraz ich uczestników itp. Wszystkie te operacje miały pozytywny wpływ na sytuację obszaru LGD, na co wskazuje raport z badań ewaluacyjnych przeprowadzonych na zlecenie LGD przez niezależny podmiot badawczy w 2015 r. Pozytywne zmiany w zakresie „twardych” inwestycji dostrzegło 3/4 respondentów, a w „miękkich” 2/3. Tak zbudowany potencjał został wykorzystany w procesie budowy poprzedniej strategii; pozwolił na podjęcie decyzji o kierunkowym wydatkowaniu środków i większym sprofilowaniu LSR. W ten sposób LGD kontynuowała swoją politykę i realizowała główne cele w okresie 2014-2020.

Określenie kierunków miało miejsce przy aktywnym udziale i zaangażowaniu wielu osób, firm i instytucji, członków stowarzyszenia i lokalnej społeczności.

Realizacja LSR 2016-2023 w ramach PROW 2014-2020 to zrealizowane projekty grantowe o wartości 835 tys 307 zł. Operacje własne w wysokości 411 tys 909 zł. oraz projekty współpracy, krajowe i międzynarodowe zamykające się w kwocie 1 mln 706 tys. 400 zł. W ramach konkursów wybrano do realizacji 163 projekty oraz 56 zadań realizowanych w ramach 6 projektów grantowych dla beneficjentów z obszaru objętego LSR na łączną sumę 15 mln 46 tys 260 zł. (stan na koniec stycznia 2023).

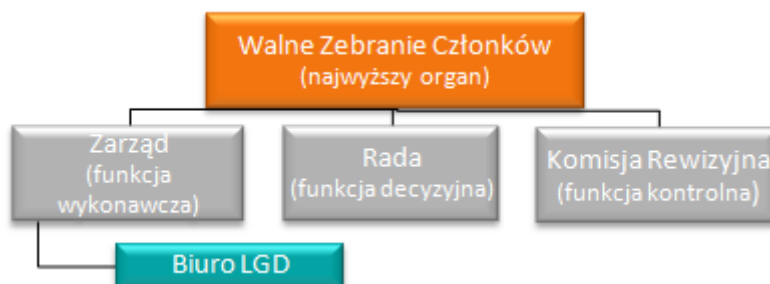
Działania Stowarzyszenia miały pozytywny wpływ na sytuację obszaru, na co wskazuje raport z badań ewaluacyjnych przeprowadzonych na zlecenie LGD przez niezależny podmiot badawczy w 2022 r. Wynika z niego, że postęp rzeczowy i finansowy, jakość realizowanych operacji oraz samo zaangażowanie przedstawicieli Ziemi Bielskiej we wdrażanie LSR zasługuje na bardzo pozytywne oceny. Działania z zakresu przedsiębiorczości należy uznać za duży sukces LGD Ziemia Bielska. Ankietowani mieszkańcy ocenili, iż da się zaobserwować profesjonalne podejście do tego zagadnienia i nabyte przez lata doświadczenie pracowników i Rady Stowarzyszenia. LGD Ziemia Bielska zaproponowała dość ciekawe i stosunkowo rzadko spotykane rozwiązanie z osobnymi przedsięwzięciami dedykowanymi dla różnych typów działalności gospodarczej. To rozwiązanie ma swoje zalety, ponieważ pozwala na bardzo precyzyjne ukierunkowanie wsparcia, należy podkreślić, że dofinansowane w ramach wdrażania LSR projekty docierały do przedstawicieli grup defaworyzowanych. W ramach operacji własnej „Marka lokalna - koncepcja, wizualizacja i badanie rynku” LGD Ziemia Bielska analizowała zasoby poszczególnych gmin, poszukiwała unikatowych, charakterystycznych lokalnych skarbów, tradycji, kulinariów czy wyrobów rzemieślniczych, które są charakterystyczne dla regionu, decydują o wyjątkowości marki lokalnej Ziemi Bielskiej. W kolejnym kroku LGD **Ziemia Bielska opracowała strategię wdrażania marki lokalnej Ziemi Bielskiej**, wypracowano także jej nazwę (Bogactwo Ziemi Bielskiej) i objęto nią 20 pilotażowych produktów i usług. Działania te okazały się dużym sukcesem. Stworzenie marki lokalnej pomaga bowiem niewątpliwie w identyfikacji, rozwoju oraz promocji produktów lokalnych.

LGD Ziemia Bielska w omawianym okresie zrealizowała projekty współpracy idealnie wpisujące się w cele LSR. Ich realizacja przyczyniła się do zwiększenia zainteresowania lokalnymi atrakcjami turystyczno-rekreacyjnymi, popularyzacji aktywności sportowo-rekreacyjnych, a także promocji tego obszaru. Na podkreślenie zasługuje fakt realizacji projektów z wieloma zagranicznymi partnerami, co nie jest zjawiskiem powszechnym wśród polskich LGD. Z wyników ewaluacji wynika jasno, że działalność LGD Ziemia Bielska angażuje i łączy organizacje pozarządowe, usługodawców i samorząd lokalny. Dodatkowo LGD wpływa także na angażowanie liderów lokalnych i osoby fizyczne. Sam potencjał rozwojowy obszaru jest wykorzystywany i promowany poprzez wydawnictwa, strony internetowe, lokalną prasę i media społecznościowe. Należy podkreślić, że Ziemia Bielska reagowała na wskazane w LSR problemy obszaru swojego działania i tym samym tworzyła odpowiednie warunki do jego rozwoju. Z części zadań wywiązywała się wręcz wzorowo, co wyraźnie zostało zaznaczone w podsumowaniu ewaluacji. Udało się zrealizować sporo operacji związanych z przedsiębiorczością, kulturą czy infrastrukturą. Projekty współpracy stanowiły doskonałe merytoryczne uzupełnienie operacji realizowanych w ramach wdrażania LSR i wpisywały się w cele określone w tym dokumencie strategicznym.

Działając w ten sposób LGD Ziemia Bielska liczy na jeszcze lepsze rezultaty, zmiany i widoczne efekty, a przede wszystkim długofalowy efekt partnerstwa, jakim będzie wsparcie trwałego rozwoju społecznego, gospodarczego realizowanego z aktywnym udziałem lokalnych społeczności podczas realizacji LSR na lata 2024-2029.

3. **Opis struktury LGD zawierający w szczególności krótką charakterystykę jej członków potwierdzającą, iż skład grupy jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności, bez dominacji jakiejkolwiek grupy interesu i uwzględnia przedstawicieli sektora publicznego, społecznego, gospodarczego a także innych grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz mieszkańców**

Strukturę organizacyjną LGD reguluje Statut Stowarzyszenia i właściwe przepisy. Zgodnie z nimi organami Stowarzyszenia są: Walne Zebranie Członków, Zarząd, Rada i Komisja Rewizyjna. Zarząd Stowarzyszenia składa się z Prezesa, dwóch Wiceprezesów, Skarbnika i od 3 do 7 pozostałych członków Zarządu wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia. Zgodnie z przyjętym statutem, w skład Zarządu powinien wchodzić przedstawiciel seniorów (osób w wieku powyżej 60 lat) oraz ludzi młodych (osób wieku w poniżej 25 lat).

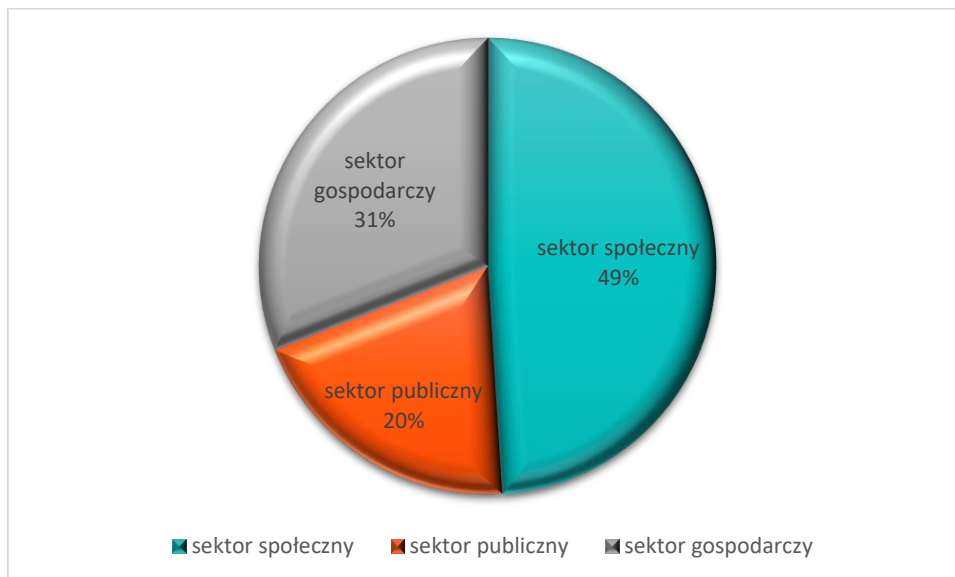
Rysunek 1 Organy Stowarzyszenia. Źródło: Opracowanie własne

Do kompetencji Zarządu należy: podejmowanie uchwał dotyczących przyjęcia i ustania członkostwa; reprezentowanie Stowarzyszenia na zewnątrz i działanie w jego imieniu; kierowanie bieżącą pracą Stowarzyszenia i zarządzanie jego majątkiem; zwoływanie Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia; realizacja uchwał Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia; zatrudnianie pracowników Biura Stowarzyszenia; ustalanie wysokości zatrudnienia i zasad wynagradzania pracowników Biura Stowarzyszenia; ustalanie regulaminu Biura Stowarzyszenia; składanie sprawozdań z działalności Stowarzyszenia; przyjmowanie i dokonywanie zmian w dokumentacji związanej z przetwarzaniem danych osobowych w Stowarzyszeniu zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa; określenie zasad zgłaszania przez członków LGD wniosków i postulatów dotyczących funkcjonowania LGD z uwzględnieniem dogodnych dla nich środków komunikacji oraz rozpoznawanie wniosków i postulatów, w terminie 30 dni od ich wpłynięcia.

Do kompetencji Walnego Zebrania Członków należy: uchwalanie kierunków i programu działania Stowarzyszenia; ustalanie liczby członków Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Rady, Stowarzyszenia; wybór i odwołanie członków Zarządu i Komisji Rewizyjnej oraz Rady Stowarzyszenia; rozpatrywanie i zatwierdzanie sprawozdań Zarządu i Komisji Rewizyjnej oraz Rady Stowarzyszenia, w szczególności dotyczących projektów realizowanych w ramach LSR opracowanej przez LGD; udzielenie absolutorium ustępującemu Zarządowi Stowarzyszenia; uchwalanie zmian Statutu Stowarzyszenia; podejmowanie uchwał w sprawie przystąpienia Stowarzyszenia do innych organizacji; podejmowanie uchwał w sprawie rozwiązania Stowarzyszenia i przeznaczenia jego majątku; rozpatrywanie odwołań od uchwał Zarządu Stowarzyszenia wniesionych przez członków Stowarzyszenia; uchwalanie regulaminu obrad Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia oraz innych regulaminów czy procedur organizacyjnych Stowarzyszenia, z zastrzeżeniem regulaminu Biura Stowarzyszenia; opiniowanie i przyjęcie Lokalnej Strategii Rozwoju; ustalanie wysokości składek członkowskich; nadanie honorowego członkostwa Stowarzyszenia.

Funkcje organów LGD obrazuje zamieszczony schemat.

Skład członkowski LGD Ziemia Bielska jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności. Nie dominuje w nim żadna grupa interesu, a członkowie LGD są przedstawicielami sektora społecznego, gospodarczego i publicznego. Wśród 83 członków LGD (stan na dzień 01.06.2023) są również mieszkańcy obszaru oraz przedstawiciele grup istotnych z punktu widzenia realizacji LSR. Aktualny wykaz członków wraz z sektorowością i reprezentowanymi grupami znajduje się na www.ziemiabielska.pl. Obszary działalności członków odzwierciedlają również charakter i ukierunkowanie strategii. Obszary te to m.in.: przedsiębiorczość, sfera kultury, dziedzictwa, sportu i rekreacji, usługi społeczne, rolnictwo. Skład partnerstwa obrazuje poniższy wykres.

Rysunek 2 Podział członków Stowarzyszenia na sektory. Źródło: Opracowanie własne

4. Ogólna informacja o składzie organu decyzyjnego wskazująca, że ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu, nie kontroluje procesu podejmowania decyzji

Organ decyzyjny LGD, czyli Rada to grupa osób odpowiedzialnych w imieniu LGD za ocenę i wybór operacji na poziomie lokalnym, które są zgodne z LSR i w największym stopniu realizują jej cele i założenia. Osoby te można określić mianem ekspertów z różnych dziedzin tematycznych związanych z prawidłowym wdrażaniem strategii oraz zapewniających wysoki poziom jakościowy tego procesu. To 10 osób odznaczających się wiedzą, doświadczeniem i kwalifikacjami niezbędnymi w pracy członka Rady. W składzie znaleźli się Radni z doświadczeniem zarówno z okresu 2007-2013, jak również 2014-2020. W składzie Rady znaleźli się seniorzy oraz przedstawiciel Koła Gospodyń Wiejskich, zrzeszonego w ARiMR.

Są to przedstawiciele sektora publicznego, gospodarczego i społecznego, z zastrzeżeniem, że przedstawiciele sektora publicznego stanowią nie więcej niż 30 % składu Rady oraz na etapie podejmowania decyzji żadna z grup interesu nie posiada więcej niż 49 % praw głosu, a tym samym nie może samodzielnie kontrolować decyzji w sprawie wyboru operacji. Kadencja obecnej Rady przewidziana jest do końca 2023 roku. Począwszy od 2024 roku – w wyniku zmian statutu - kadencja rady trwać będzie 5 lat. Aktualna lista członków Rady Stowarzyszenia jak również członków LGD dostępna jest na stronie www.ziemiabielska.pl.

Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia dokonując wyboru członków Rady przeanalizowało proponowany skład pod kątem grup interesu i przegłosowało rozwiązanie, w którym ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu nie posiada więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji. Dodatkowo przyjęte procedury oceny i wyboru projektów stać będą na straży bezwzględnego przestrzegania wytycznych w tym zakresie (m.in. rejestr interesów, oświadczenie o bezstronności, komisja ds. prawidłowego przebiegu procesu oceny i wyboru).

5. Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym oraz mechanizmy w zakresie zarządzania pokazujące zdolność lokalnej grupy działania do realizacji strategii

Proces decyzyjny oceny projektów w LGD opiera się na wytycznych zawartych w różnych dokumentach m.in. statucie, regulaminie Rady oraz procedurach wyboru operacji. To w jego trakcie Radni decydują o przyznaniu dofinansowania operacjom, które przyczynią się do realizacji założeń i celów LSR. Proces ten, jest kluczowy i ważny stąd osoby, które w nim uczestniczą tj. Członkowie Rady oraz pracownicy Biura LGD muszą posiadać odpowiednią wiedzę, kwalifikacje jak również kompetencje. Szczegółowe zapisy w w/w kwestii zawiera regulamin Rady i Biura.

Aby zapewnić wysoką jakość procesu wdrażania LGD wprowadziła wiele rozwiązań ujętych w procesie decyzyjnym, w tym kluczowych jak: nieupoważnianie osób trzecich do udziału w procesie, ale pełnienie funkcji osobiście; prowadzenie rejestru interesów; działania dyscyplinujące w przypadku opuszczania posiedzeń; weryfikowanie wiedzy członków Rady z zakresu zapisów LSR; ustanowienie komisji czuwającej nad prawidłowym przebiegiem oceny i wyboru; zasady postępowania w przypadku ocen rozbieżnych.

6. Wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD z podaniem sposobu ich uchwalania i aktualizacji oraz opisem głównych kwestii, które będą w nich zawarte.

Tabela 2 Wykaz dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD. Źródło: Opracowanie własne.

Nazwa dokumentu			Główne kwestie zawarte w dokumencie
Statut	Uchwała Walne Zebranie Członków	Aktualizacja na uzasadniony wniosek. Podlega przegłosowaniu u przez organ uchwalający	Funkcjonowanie LGD, organy i podział zadań, zasady członkostwa, cele
Regulamin Obrad Walnego Zebrania Członków			Zasady zwoływania i organizacji obrad, podejmowana decyzji
Regulamin Zarządu			Podział zadań, odpowiedzialności, obowiązki i kompetencje Zarządu oraz sposób podejmowania decyzji.
Regulamin Komisji Rewizyjnej			Funkcjonowanie Komisji i jej obowiązki, zasady prowadzenia działań kontrolnych
Regulamin Rady			Zasady zwoływania posiedzeń, ich przebieg, kompetencje Radnych, sposób głosowania, podejmowania decyzji i wyboru operacji
Regulamin Biura	Uchwała Zarząd	Aktualizacja na uzasadniony wniosek. Podlega przegłosowaniu u przez organ uchwalający	Zasady funkcjonowania biura, opisy stanowisk, procedura rekrutacji pracowników, zasady wynagradzania, opis metody pomiaru efektywności doradztwa, animacji lokalnej i współpracy
Polityka rachunkowości			Zasady prowadzenia księgowości
Polityka bezpieczeństwa			Zasady ochrony, przetwarzania i udostępniania danych osobowych

Rozdział II Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

W skład obszaru LGD Ziemia Bielska wchodzi 9 gmin leżących w południowej części województwa śląskiego w powiecie bielskim. Wszystkie stanowią bliskie lub dalsze sąsiedztwo miasta Bielsko-Biała, które jest głównym ośrodkiem miejskim Aglomeracji Bielskiej i tym samym całego subregionu południowego. Obszar LGD zajmuje powierzchnię 387 km² i na koniec 2020 roku liczył 124 690 mieszkańców.

Tabela 3 Liczba ludności i powierzchnia gmin wchodzących w skład LGD Ziemia Bielska w 2020 roku Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

	Rodzaj gminy	Ludność 31.12.2020	Powierzchnia km ²
Bestwina	Wiejska	12 012	38
Buczkowice	Wiejska	11 246	19
Czechowice-Dziedzice (obszar wiejski)	Miejsko-wiejska	9 518	33
Jasienica	Wiejska	24 853	93
Jaworze	Wiejska	7 310	21
Kozy	Wiejska	13 097	27
Porąbka	Wiejska	15 398	65
Wilamowice	Miejsko-wiejska	17 858	57
Wilkowice	Wiejska	13 398	34
LGD Ziemia Bielska		124 690	387

Rysunek 3 Zarys gmin należących do LGD Ziemia Bielska.

Źródło: Strategia Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność 2016–2023

Pod względem administracyjnym Ziemia Bielska stanowi spójną całość połączonych ze sobą gmin – 7 wiejskich i 2 miejsko-wiejskich.

Obszar LGD jest **spójny geograficznie** - wszystkie gminy tworzą ciągłość terytorialną. Ponadto zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” gminy LGD (oprócz Porąbki) należą do obszaru Aglomeracji Bielskiej lub do jej obszaru funkcjonalnego, co świadczy o silnych powiązaniach przestrzennych, gospodarczych oraz podobnych procesach, które na tych obszarach zachodzą np. suburbanizacji. Obszar charakteryzuje się także **spójnością transportową**, gdyż w całości wpisuje się w sieć głównych korytarzy transportowych zaliczonych do Transeuropejskiej Sieci Transportowej (TEN-T), stanowiącej podstawowy system

komunikacyjny Unii Europejskiej i jednocześnie podstawę realizacji polityki transportowej kraju. Ziemia Bielska to także **zbliżone warunki przyrodnicze** (podobieństwo krajobrazu, ukształtowania terenu, wysoki poziom zalesienia, podobna fauna i flora) i **przywiązanie do kultury** (bogactwo kultury ludowej opartej na wpływach Śląska Cieszyńskiego i Małopolski). Gminy Ziemi Bielskiej są zbliżone gospodarczo (bez wyraźnej specjalizacji) z dominacją małych przedsiębiorców, a demograficznie łączy ich wysokie dodatnie saldo migracji na przestrzeni ostatnich lat.

Rozdział III – Partycypacyjny charakter LSR

Podstawowym założeniem poczynionym przez LGD Ziemia Bielska - jeszcze przed rozpoczęciem pierwszych prac dot. diagnozy obszaru na potrzeby opracowania LSR na lata 2024-2029 było jak najszybsze uspołecznienie procesu dochodzenia do kształtu nowej strategii. Pierwsze powszechne działania informacyjne dot. pojawiających się stopniowo nowych założeń i regulacji dot. podejścia LEADER/RLKS w perspektywie po 2023 r. były realizowane już przy okazji spotkań podsumowujących i ewaluacyjnych poprzednią LSR z okresu programowania 2016-2023. 23 czerwca 2022 roku w Czechowicach-Dziedzicach odbyło się spotkanie pod nazwą „Trzecie Rozdanie 2023-2027”. W spotkaniu uczestniczyło 96 osób, przedstawicieli organizacji pozarządowych, władz samorządowych, przedsiębiorców oraz twórców lokalnych z obszaru objętego LSR. Podczas spotkania podsumowano realizację LSR 2016-2023 oraz przedstawiono raport z ewaluacji zewnętrznej. Przedstawiono również wstępne założenia, kierunki i metody działań odnośnie pracy nad tworzeniem nowej LSR na lata 2024-2029. Podczas tego spotkania w ramach rozpoczęcia prac nad nową LSR powołano **Zespół strategiczny ds. opracowania LSR** składający się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego z wszystkich gmin wchodzących w skład LGD Ziemia Bielska.

LGD wykorzystywała każdą nadarzącą się okazję do budowania jak największej „masy krytycznej” osób, których wiedza i doświadczenie zawodowe mogłyby wzbogacić wypracowywany materiał. Spotkania i prowadzone działania adresowano do zróżnicowanych grup, istotnych z punktu widzenia opracowania, a następnie realizacji przyszłej LSR, tj. **mieszkańców obszaru (ogółem), przedsiębiorców lokalnych, przedstawicieli organizacji pozarządowych, (Kół Gospodyń Wiejskich, Ochotniczych Straży Pożarnych, Ludowych Klubów Sportowych) i grup nieformalnych (w tym działających na rzecz osób niepełnosprawnych, organizacji młodzieżowych i seniorów), przedstawicieli samorządów lokalnych, w tym instytucji kulturalnych.**

Przyjęto założenie przeprowadzenia jak najszybszej diagnozy obszaru, obejmującej cykl spotkań plenarnych ze społecznością lokalną, w tym w szczególności z członkami LGD, działania diagnozujące problemy i potrzeby poszczególnych sektorów, w tym zlecenie profesjonalnych badań (przedsiębiorczości, mieszkańców, organizacji pozarządowych), uruchomienie narzędzi internetowych w formie ankiet, informowanie o spotkaniach i działaniach w mediach społecznościowych a także prowadzenie obowiązkowych konsultacji z mieszkańcami każdej gminy obszaru, gdzie również przeprowadzano ankiety. Aby zwiększyć zainteresowanie organizowanymi spotkaniami w gminach obszaru, Stowarzyszenie podczas spotkań w każdej gminie ogłaszało wcześniej konkurs z nagrodami „#LGDŁUDZIOM – projekty skrojone na miarę”, w którym uczestnicy na specjalnie przygotowanych kartach składali pomysły na projekty, ich zdaniem warte realizacji w ramach nowej LSR.

Powołany wcześniej międzygminny, międzysektorowy zespół strategiczny złożony z osób reprezentujących różne obszary życia społeczno-gospodarczego, a także aktywnych mieszkańców, w formie warsztatów moderowanych przez osoby z zewnątrz obszaru LGD, realizował główny zakres prac dot. części strategicznej LSR (rolą moderatorów było prowadzenie dyskusji i systematyzowanie informacji i materiałów otrzymywanych od uczestników warsztatów, a następnie przekazywanie ich zespołowi roboczemu ds. LSR). LSR LGD Ziemia Bielska została opracowana siłami własnymi LGD, szczególnie jej członków i pracowników Biura (nie została przygotowana przez podmiot zewnętrzny).

W miarę postępów prac nad LSR na etapie decydowania o ostatecznym kształcie celów i przedsięwzięć, konstruowania budżetu oraz lokalnych kryteriów oceny operacji zwiększył się udział spotkań roboczych, prowadzonych w węższych grupach osób, posiadających specjalistyczną wiedzę i doświadczenie (dot. np. doboru wskaźników, oceny operacji, itp.), w tym także członków Zarządu i Rady LGD, przy czym rezultaty prac były dalej szerzej konsultowane ze społecznościami lokalnymi i pozostałymi członkami LGD, np. w trakcie Walnych Zebrań Członków Stowarzyszenia LGD, posiedzeń Zarządu, a także z wykorzystaniem narzędzi elektronicznych. Również na tych etapach prowadzono spotkania tematyczne, np. w formie fokusowej, na których konsultowano poszczególne obszary i elementy powstającej LSR. Nad całością procesu czuwał **Koordynacyjny zespół roboczy** złożony głównie

z pracowników biura LGD. LSR została poddana pod głosowanie i przyjęta w trakcie Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia LGD Ziemia Bielska 1 czerwca 2023 roku.

W trakcie okresu opracowywania LSR wykorzystano wiele partycypacyjnych metod konsultacji ze społecznością lokalną. W tabeli poniżej dokonano ich prezentacji wraz z opisem celów poszczególnych metod, angażowanych gremiów/podmiotów, miejscami i datami spotkań oraz liczbą uczestników.

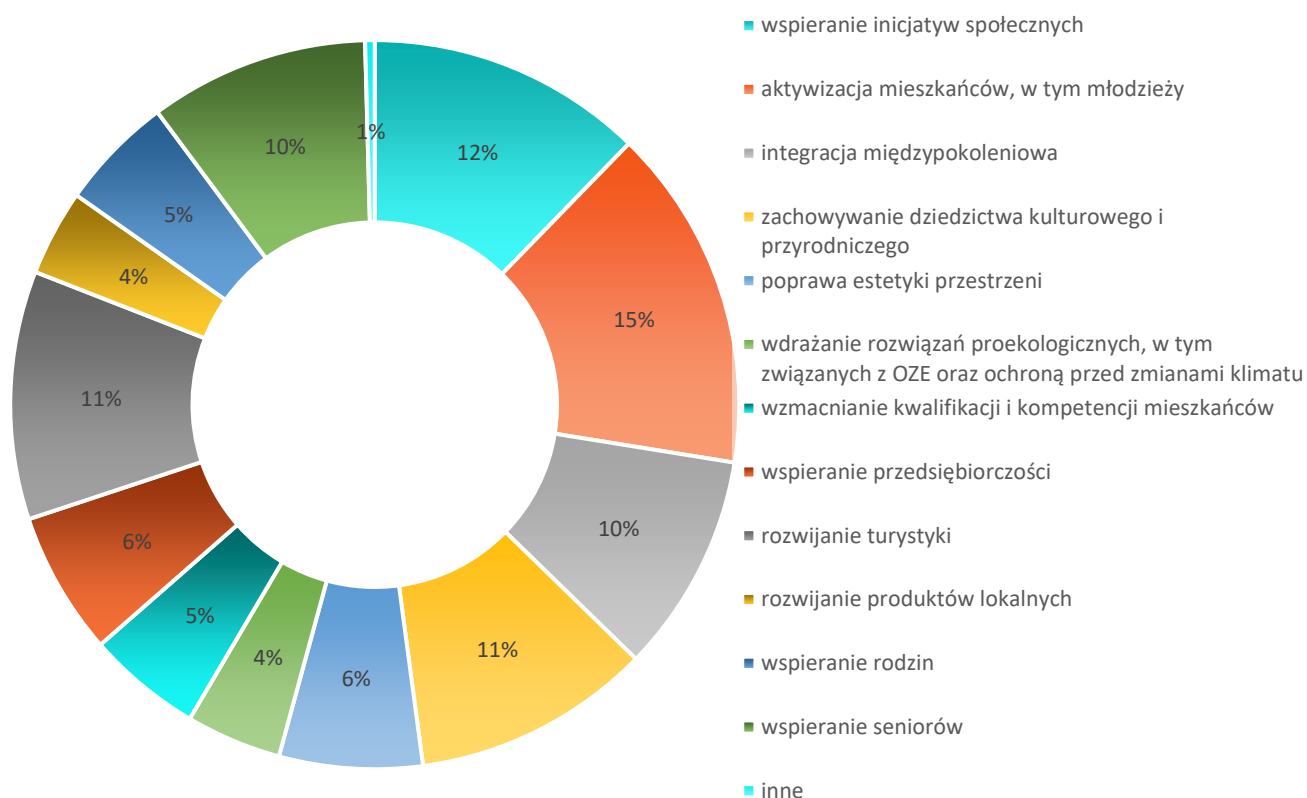
Tabela 4 Wykaz metod partycypacyjnych zastosowanych przy opracowywaniu. Źródło: opracowanie własne.

METODA PARTYCYPACYJNA (miejsce, data/okres stosowania)	Cel metody	Angażowane podmioty/gremia	liczba osób
ETAP I - Diagnoza i analiza SWOT.			
1. Warsztat Strategiczny z moderacją wizualną – 04.07.2022 Starostwo Powiatowe w Bielsku-Białej	diagnoza oczekiwań i korzyści względem LSR, diagnoza problemów, analiza SWOT	międzygminny, trójsektorowy zespół strategiczny ds. LSR	14
2. WARSZTAT STRATEGICZNY z moderacją wizualną – 13.09.2022 Starostwo Powiatowe w Bielsku-Białej	poznanie kondycji NGO's, określenie wizji, kierunków i celów	międzygminny, trójsektorowy zespół strategiczny ds. LSR	9
3. WARSZTAT STRATEGICZNY z moderacją wizualną – 20.09.2022 Starostwo Powiatowe w Bielsku-Białej	wstępna diagnoza problemów i oczekiwań, w tym diagnoza grup def.	międzygminny, trójsektorowy zespół strategiczny ds. LSR	7
4. SPOTKANIE KONSULTACYJNE z przedstawicielami LGD – Bielsko-Biała, 26.09.2022	Kryteria wyboru LSR, zakres tematyczny LSR, zasady dotyczące wyboru LSR	Zarząd LGD, pracownicy biura	13
5. SPOTKANIE KONSULTACYJNE z członkami LGD w ramach Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia – 29.09.2022 Bielsko-Biała	Przedstawienie stanu prac nad nową LSR	mieszkańcy, przedsiębiorcy, przedstawiciele sektora społecznego i publicznego	21
6. SPOTKANIA KONSULTACYJNE z mieszkańcami w gminach (Jasienica 03.10.2022, Jaworze 03.10.2022, Buczkowice 04.10.2022, Wilkowice 04.10.2022, Kozy 05.10.2023, Wilamowice 05.10.2022, Porąbka 07.10.2022, Czechowice-Dziedzice (Zabrzeg) 10.10.2022, Bestwina 10.10.2022 – ankiety	Diagnoza potrzeb, wybór i określenie hierarchii celów strategii, zdefiniowanie sposobów realizacji strategii, stworzenie systemu monitorowania postępów w realizacji strategii, określenie grup docelowych.	mieszkańcy, w tym przedstawiciele wszystkich sektorów oraz grup defaworyzowanych	70
7. ANKIETA na stronie WWW – 7.11.2022-21.11.2022	Diagnoza problemów i oczekiwań, struktura społeczna obszaru, kluczowe zakresy tematyczne nowej LSR, propozycje kierunków działań w nowej LSR,	mieszkańcy	217

METODA PARTYCYPACYJNA (miejsce, data/okres stosowania)	Cel metody	Angażowane podmioty/gremia	liczba osób
8. SPOTKANIE GRUPY ROBOCZEJ ds. opracowania LSR – Online (MsTeams)- 11.01.2023	projektowanie wskaźników	przedstawiciele Biura, moderatorzy	4
9. SPOTKANIE KONSULTACYJNE z przedstawicielami LGD – Bielsko-Biała, 10.02.2023	Przedstawienie aktualnego stanu prac nad nową LSR, omówienie dalszych działań związanych z tworzeniem nowej LSR	Zarząd LGD, pracownicy biura	13
10.SPOTKANIE GRUPY ROBOCZEJ ds. opracowania LSR – Bielsko-Biała- 16.03.2023	Kryteria wyboru operacji	przedstawiciele Biura, moderatorzy	4
11.WARSZTAT dotyczący kryteriów wyboru operacji – Rada LGD – Bielsko-Biała 16.03.2023	Ustalenie kryteriów wyboru operacji dla nowej LSR	Rada LGD, przedstawiciele Biura, moderatorzy	11
12.SPOTKANIE GRUPY ROBOCZEJ ds. opracowania LSR – Bielsko-Biała 27.03.2023 Online (MsTeams)	Analiza dotychczasowych prac	przedstawiciele Biura, moderatorzy	4
13.SPOTKANIE KONSULTACYJNE z przedstawicielami LGD – Bielsko-Biała, 30.03.2023	Przedstawienie aktualnego stanu prac nad nową LSR, nowa procedura ustalania i zmiany kryteriów wyboru operacji, nowe kryteria wyboru operacji, omówienie dalszych działań związanych z tworzeniem nowej LSR	Zarząd LGD, pracownicy biura	11
14.SPOTKANIE KONSULTACYJNE z członkami LGD w ramach Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia- 30.03.2023 – Bielsko-Biała	Przedstawienie i uchwalenie procedury ustalania i zmiany kryteriów wyboru operacji dla nowej LSR	mieszkańcy, przedsiębiorcy, przedstawiciele sektora społecznego i publicznego	29
ETAP II - Określanie celów i wskaźników w odniesieniu do opracowania LSR oraz opracowanie planu działania			
1. Konkurs „#LGDŁUDZIOM – projekty skrojone na miarę” – 3-10.10.2022 r.	Wskazanie potencjalnych pomysłów na projekty realizowane w ramach LSR	mieszkańcy, przedsiębiorcy, przedstawiciele sektora społecznego i publicznego	50
2. Głosowanie na projekty w ramach konkursu „#LGDŁUDZIOM – projekty skrojone na miarę” – 10-11.12.2022 r.	Wybór najlepszych pomysłów na projekty realizowane w ramach LSR zgłoszonych w ramach konkursu.	mieszkańcy, przedsiębiorcy, przedstawiciele sektora społecznego i publicznego	30
3. FOKUS – Sektor Publiczny 02.12.2022- spotkanie Online (MS Teams)	Wskazanie problemów mieszkańców gmin	Przedstawiciele sektora publicznego	12
4. FOKUS – Seniorzy 13.12.2022, Bielsko-Biała,	Wskazanie problemów i potrzeb seniorów	Seniorze z obszaru LGD	7

METODA PARTYCYPACYJNA (miejsce, data/okres stosowania)	Cel metody	Angażowane podmioty/gremia	liczba osób
5. FOKUS – Rolnicy 13.12.2022 Bielsko-Biała	Określenie perspektyw rozwoju, trudności, skali działalności pozarolniczej	Rolnicy z obszaru LGD	4
6. FOKUS – sektor kultury i oświaty, 14.12.2022 Bielsko-Biała	Zaangażowanie mieszkańców w działania kulturalne i oświatowe, problemy i perspektywy	Przedstawiciele instytucji oświatowych i kulturalnych z obszaru LGD	5
7. FOKUS – Młodzież, 15.12.2023	Określenie niedogodności dla młodzieży, wskazanie perspektyw i ich braku, cele w nowej LSR	Młodzież z obszaru LGD	7
8. FOKUS – przedstawiciele NGO's – 9.01.2023, Online (MsTeams)	Wskazanie najistotniejszych działań, zwiększenie aktywności mieszkańców obszaru LGD	Przedstawiciele organizacji pozarządowych z obszaru LGD	8
9. FOKUS – Przedsiębiorcy- 9.01.2023, Online (MsTeams)	Wskazanie problemów i potrzeb przedsiębiorców.	Przedsiębiorcy z obszaru LDG	8
10.SPOTKANIE KONSULTACYJNE z członkami LGD w ramach Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia (Bielsko-Biała, 01.06.2023	konsultacja celów i wskaźników LSR, następnie ich akceptacja	mieszkańcy, przedsiębiorcy, przedstawiciele sektora społecznego i publicznego	29

Podczas spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami w gminach poddano analizie mocne i słabe strony obszaru, szanse i zagrożenia, a także konsultowano jakie cele powinny się znaleźć w nowej strategii, z uwzględnieniem zagadnień: tj. innowacyjności, cyfryzacji, środowiska i klimatu, zmian demograficznych oraz partnerstwa w realizacji LSR. Podczas tych spotkań uczestnicy wypełniali ankiety, w których odpowiadali na pytania z jakimi rodzajami dotychczas podjętych działań najbardziej kojarzy im się aktywność LGD (najwięcej odpowiedzi uzyskały: LGD zrealizowała działania, które podniosły jakość przestrzeni oraz ożywiła i zaktywizowała mieszkańców); jak oceniają poziom rozwoju i jakość życia w gminach obszaru LGD, których są mieszkańcami (dominująca odpowiedź: moja gmina utrzymuje swój potencjał i pozycję w regionie, ale w dłuższym okresie zagrożona jest istotnymi problemami) oraz jakiego wsparcia ze strony LGD (oprócz wsparcia finansowego) najbardziej aktualnie oczekują (dominujące odpowiedzi: doradztwa oraz informacji o dostępnych funduszach). Z kolei na pytanie o najważniejsze obszary, na jakich powinna się skupiać nowa LSR wskazano:

Rysunek 4 Obszary, na których powinna skupiać się LGD. Źródło: opracowanie własne.

Jednym z elementów procesu partycypacyjnego oprócz warsztatów i spotkań było przeprowadzenie ankiety wspomagającej diagnozę sytuacji obszaru i badającej oczekiwania mieszkańców względem przyszłej LSR. W badaniu ankietowym, które realizowane było drogą internetową w listopadzie 2022 r. wzięło udział 217 osób. Wśród badanych byli przedstawiciele wszystkich gmin LGD reprezentujący zarówno grupę mieszkańców w tym osoby uczące się, pracujące, emerytów, pracujących, rolników, bezrobotnych, przedsiębiorców, przedstawicieli NGO oraz przedstawicieli samorządu lokalnego.

Jako kluczowe zagadnienia, na których powinny się koncentrować **priorytety strategii** wskazano kreowanie obszaru:

- przyjaznego środowiska dla rodzin,
- realizacji aspiracji ludzi młodych,
- aktywnych seniorów,
- wspierającego i włączającego osoby ze szczególnymi potrzebami,
- partycypacji mieszkańców w lokalnych procesach decyzyjnych,
- rozwoju zrównoważonego (w szczególności poszanowania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego),
- wypoczynku przy wykorzystaniu walorów turystycznych, przyrodniczych krajobrazowych i historycznych.

Kluczowe wyniki badania ankietowego przedstawiono w opisie *Rozdziału IV Analiza potrzeb i potencjału LSR*. W wyniku realizacji warsztatów z udziałem przedstawicieli wszystkich interesariuszy, w tym mieszkańców stworzono **Bilans strategiczny obszaru LGD Ziemia Bielska**, w ramach którego uwzględniono potencjały i deficyty obszaru na tle oczekiwań, potrzeb i aspiracji różnych grup podmiotów lokalnych. Wśród grup, których potrzeby powinny być w strategii uwzględnione uczestnicy warsztatów wskazywali (kolejność na poniższej liście nie jest związana z hierarchizacją podmiotów):

- seniorów, z uwzględnieniem dwóch grup: seniorów aktywnych oraz osób w podeszłym wieku dotkniętych problemami zdrowotnymi lub marginalizacją społeczną,

- osoby młode (adolescenci oraz młodzież pełnoletnia), o wysokiej mobilności przestrzennej i kompetencyjnej, stojące w obliczu dokonywania kluczowych wyborów życiowych, w szczególności wyboru miejsca edukacji, kariery zawodowej, założenia rodziny,
- osoby zależne oraz rodziny z osobami zależnymi, dla których konieczne jest zapewnienie wsparcia w postaci usług opiekuńczych, w tym opieki wytchnieniowej,
- rodziny z zapotrzebowaniem na usługi opiekuńcze, edukacyjne, czasu wolnego dla dzieci; wsparcie funkcjonowania rodzin to także warunek wsparcia kobiet w łączeniu karier zawodowych z obowiązkami rodzinnymi;
- osoby z niepełnosprawnościami natrafiające w swoim codziennym funkcjonowaniu na różnorodne bariery w dostępie do usług, udogodnień, przestrzeni,
- lokalnych przedsiębiorców i rolników, których działalność warunkuje wykorzystanie lokalnych potencjałów, dostarczanie dóbr i usług dla mieszkańców, tworzący miejsca pracy, generujący innowacyjność obszaru w różnych wymiarach.

W trakcie kolejnych etapów prac nad strategią, kiedy znane już były zasadnicze cele LSR, wyłoniono dodatkowo grupy szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji strategii, w tym grupy w niekorzystnej sytuacji (ich opis i uzasadnienie ich wyboru opisano w rozdziale IV).

Mając na uwadze potrzeby wielu grup interesariuszy oraz szeroko rozumianych mieszkańców obszaru stworzono bilans strategiczny obszaru w podstawowych wymiarach rozwoju lokalnego, tj. w wymiarze społecznym, gospodarczym, a także przestrzennym z uwzględniającym rozwój zrównoważonego.

Tabela 5 Bilans strategiczny obszaru LGD Ziemia Bielska. Źródło: opracowanie własne.

Atuty obszaru	Deficyty i bariery w obszarze
SPOŁECZEŃSTWO	
a1. Znaczny potencjał ludzki a2. Stosunkowo liczne i prężnie działające organizacje społeczne a3. Dobre doświadczenia związane z funkcjonowaniem LGD a4. Bogate dziedzictwo kulturalne, silna tradycja wpływająca na wzmacnianie więzi z regionem a5. Wrażliwość społeczna a6. Dynamiczny rozwój Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych a7. Wzmocnienie ekonomiczne rodziny w ramach programów pomocy społecznej a8. Potencjał wynikający ze zróżnicowania regionu oferującego sport kulturę rekreację a9. Rosnące zainteresowanie kulturą, sztuką, rozwijaniem talentów artystycznych. a10. Aktywizacja kobiet	d1. Niewystarczająca infrastruktura i oferta skierowana do seniorów oraz osób niepełnosprawnych d2. Niewystarczająca infrastruktura opieki nad małymi dziećmi d3. Niski poziom zaangażowania i roszczeniowość części społeczeństwa d4. Słabe sieciowanie sektora społecznego – brak współpracy d5. Deficyt młodych ludzi w organizacjach d6. Deficyt liderów i autorytetów lokalnych uznawanych przez szersze grupy mieszkańców d7. Niska jakość opieki zdrowotnej d8. Słaba integracja ludności napływowej z obszarem d9. Konieczność posiadania własnych środków na realizację działań społecznych d10. Niski poziom koordynacji w zakresie działań kulturalnych i społecznych d11. Słaby rozwój określonych grup społecznych na przykład KGW, d12. Brak nowych członków
GOSPODARKA	
a11. Elastyczność przedsiębiorców ze względu na zróżnicowaną strukturę wielkościową i branżową a12. Znaczne nagromadzenie kapitału (relatywnie wysoka zamożność części mieszkańców) a13. Różnorodność gospodarcza a14. Duży rynek wewnętrzny a15. Położenie geograficzne na trójstyku a16. Atrakcyjność turystyczna regionu a17. Dobre połączenia komunikacyjne w tym transgraniczne z Czechami Słowacją a18. Bliskość silnych ośrodków miejskich a19. Liczne tereny inwestycyjne objęte planami zagospodarowania przestrzennego a20. Rozbudowana baza turystyczna i rekreacyjna a21. Rosnąca świadomość ekologiczna mieszkańców sprzyjająca rozwojowi branż związanych z ekologią.	d13. Niskie kompetencje pracowników w stosunku do zmieniających się potrzeb na rynku pracy d14. Problemy z przekwalifikowaniem zawodowym osób powyżej 40 roku życia d15. Nieuregulowane kwestie własności terenów d16. Nieukształtowana sieć tras rowerowych d17. Braki w zakresie bazy gastronomicznej i agroturystycznej d18. Konsekwencje pandemii osłabiające gospodarkę lokalną d19. Degradacja środowiska wynikająca z presji gospodarki i osadnictwa na przyrodę d20. Niski poziom reinwestowania kapitału w obszarze LGD d21. niski poziom współpracy w sektorze gospodarczym d22. Brak systemu wspólnej promocji gospodarczej d23. Słaba współpraca międzysektorowa
PRZESTRZEŃ I ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY	
a22. Różnorodność zasobów przyrodniczych	d24. Niepełna wiedza o potencjale kulturowym i przyrodniczym obszaru LGD (komplementarnych wartościach, specyfice innych gmin)

a23. Stosunkowo duża wiedza wśród mieszkańców o dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym oraz o swoim bezpośrednim otoczeniu	d25. Niewystarczająca promocja i współpraca pomiędzy samorządami lokalnymi w zakresie promowania potencjałów lokalnych
a24. Rosnąca świadomość ekologiczna mieszkańców	d26. Niskie zróżnicowanie oferty wydarzeń
a25. Ludzie, którzy mogą przekazać tradycje	d27. Pojawiające się zjawiska wandalizmu, braku poszanowania mienia publicznego
a26. Liczne wydarzenia na przykład rajdy promujące walory turystyczne i przyrodnicze	d28. Niskiej jakości i słabo rozwinięta infrastruktura transportowa
a27. Kulturowanie tradycji lokalnych	d29. Niewystarczająca liczba akcji ekologicznych i informacyjnych- brak systemowych działań w tym zakresie w skali obszaru LGD
a28. Produkty lokalne i zainteresowanie ich rozwijaniem	d30. Niewystarczająca infrastruktura zabezpieczająca przed powodzią
a29. Wysokie walory krajobrazowe atrakcyjne dla mieszkańców regionu	d31. Słaby system zatrzymywania wody deszczowej
a30. Istniejące formy ochrony przyrody – pomniki, rezerваты obszar natura 2000	d32. Mało wiarygodnych firm realizujących inwestycje związane z odnawialnymi źródłami energii
a31. Wysoki poziom infrastruktury związanej z ochroną środowiska – sieci kanalizacyjne, wodociągowe, punkty selektywnej zbiórki odpadów	d33. Niewystarczająca infrastruktura rowerowa
a32. Tworzenie klastra energii	

W proces budowania i tworzenia LSR zaangażowało się ostatecznie wiele podmiotów zarówno z sektora publicznego, społecznego jak i gospodarczego z obszaru LGD. Założeniem było bowiem głębokie przekonanie, że głos mieszkańców tego obszaru, lokalnych liderów, członków i sympatyków LGD, przedsiębiorców, samorządowców, wnioskodawców, przedstawicieli organizacji pozarządowych jest szczególnie ważny, aby wytyczone cele i zaplanowane działania, pokrywały się z rzeczywistymi potrzebami lokalnymi i mogły skutecznie przyczynić się do rozwoju oraz właściwego wykorzystania istniejącego potencjału i zasobów. Takie podejście LGD Ziemia Bielska stosuje od lat i przynosi to zamierzone efekty. Spotkanie inicjujące tworzenie nowego dokumentu na lata 2024-2029 pn. „Trzecie rozdanie” odbyło się 23 czerwca 2022 r. w Czechowicach-Dziedzicach. Na w/w spotkaniu obecni byli przedstawiciele twórców, rękodzielników i artystów z terenu naszej działalności jak również m.in. reprezentanci Kół Gospodyń Wiejskich, przedstawiciele Urzędów Gmin, Wójtowie, Burmistrzowie, Reprezentanci Kół Pszczelarzy, Rolnicy, Mieszkańcy, przedstawiciele Stowarzyszeń i Fundacji, Przedsiębiorcy jak również pracownicy Starostwa Powiatowego oraz GOK-ów. Pierwszy warsztat strategiczny m.in. z udziałem Zespołu ds. opracowania LSR miał miejsce 4 lipca 2022 r, następnie 13 września 2022 r. jak również 20 września 2022 r. W okresie od 3-10 października 2022 r. w każdej z gmin członkowskich z udziałem lokalnych interesariuszy odbywały się spotkania konsultacyjne mające na celu wypracowanie najbardziej korzystnych rozwiązań potrzebnych do budowy nowej strategii. W trakcie całego procesu dochodzenia do nowej LSR odbywały się również badania fokusowe dla przedstawicieli poszczególnych sektorów. W dniu 16 marca 2023 r. zorganizowano z kolei warsztat dot. analizy i dostosowania kryteriów wyboru operacji do aktualnych potrzeb i okoliczności.

LGD planuje konsekwentnie utrzymywać dalsze, duże zaangażowanie lokalnej społeczności we wdrażanie LSR bowiem oddolne zaangażowanie mieszkańców we współdecydowanie o przyszłości swojego obszaru, stanowi jedną z kluczowych cech podejścia LEADER. Wdrażanie LSR i rozwijanie lokalnego partnerstwa to procesy, które powinny przebiegać jednocześnie i równolegle, gdyż tylko wówczas mogą pojawiać się efekty synergii i tzw. wartość dodana tego podejścia.

Działania mające na celu poinformowanie o wdrażaniu strategii szerszą społeczność zamieszkującą obszar działania Stowarzyszenia oraz zmobilizowanie osób niezdecydowanych do włączenia się w proces realizacji określa Plan

komunikacji. Komunikacja to proces przekazywania informacji pomiędzy uczestnikami, w tym wypadku pomiędzy LGD, a społecznością lokalną. Plan komunikacji dotyczy okresu 2024-2029, konkretnych działań i projektów ściśle powiązanych z realizacją LSR przez LGD. Plan komunikacji w swej konstrukcji zawiera cele, działania komunikacyjne adekwatne do celów, a także adresatów i środki/narzędzia przekazu informacji, których LGD będzie używało w przekazywaniu informacji na poszczególnych etapach wdrażania LSR. Stowarzyszenie w swoich działaniach skupiać się będzie w szczególności na aktywizacji ludzi młodych, seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji, a także na animowaniu do wdrażania innowacji i nowych inicjatyw/pomysłów.

Tabela 6 Plan komunikacji. Źródło: opracowanie własne.

Działania komunikacyjne	Środki przekazu	Wskaźniki	2024	2025	2026	2027	2028	2029	RAZEM	Grupa docelowa
Kampania informacyjna w mediach	informacje w prasie lokalnej	ilość ogłoszeń w prasie lokalnej	0	18	18	9	9	9	63	M, P, R, NGO, GNS, JST
	informacje radiowe	ilość ogłoszeń/spotów	0	2	1	1	1	1	6	M, P, R, NGO, GNS, JST
	informacje na www jst	ilość publikowanych informacji	18	18	18	18	18	18	108	M, P, R, NGO, GNS, JST
Kampania informacyjna - spotkania	spotkania informacyjno-konsultacyjne	ilość spotkań informacyjnych-konsultacyjnych	0	9	0	0	0	0	9	M, P, R, NGO, GNS, JST
	szkolenia dla wnioskodawców	Ilość szkoleń	0	2	0	0	0	0	2	M, P, R, NGO, GNS, JST
Doradztwo w biurze LGD	doradztwo indywidualne	Ilość podmiotów korzystających z doradztwa	0	40	20	5	5	0	70	M, P, R, NGO, GNS, JST
Animowanie do wdrażania innowacji i nowych inicjatyw/pomysłów	skrzynka pomysłów na projekt	Ilość uruchomionych podstron na stronie www	1	0	0	0	0	0	1	M, P, R, NGO, GNS, JST
	wpisy w mediach społeczności	Ilość wpisów	3	3	3	1	1	1	12	M, P, R, NGO,

	owych animujące do wdrażania innowacji									GNS, JST
Imprezy/ Wydarzenia	wydarzenia gminne / powiatowe	ilość wydarzeń ze stoiskiem LGD	7	5	5	5	3	0	25	M, P, R, NGO, GNS, JST, T
Operacje własne służące nawiązywaniu partnerstw	operacje własne służące nawiązywaniu partnerstw	Ilość spotkań służących nawiązywaniu partnerstw	0	1	2	0	0	0	3	NGO, GNS
Badanie	ewaluacja ongoing	ilość raportów	1	1	1	1	1	1	6	M, GNS, JST, NGO, P, R
	ewaluacja mid-term	ilość badań ewaluacyjnych	0	0	1	0	0	0	1	M, GNS, JST, NGO, P, R
	ewaluacja ex-post	ilość badań ewaluacyjnych	0	0	0	0	0	1	1	M, GNS, JST, NGO, P, R
	ocena doradztwa	ilość ankiet oceniających doradztwo	0	10	5	1	1	0	17	M, GNS, JST, NGO, P, R

Mieszkańcy obszaru (M), Przedsiębiorcy (P), Rolnicy (R), Organizacje pozarządowe (NGO), Grupy w niekorzystnej sytuacji (GNS), Samorządy lokalne (JST), Turyści (T)

LGD w celu wzmocnienia partnerskiej współpracy członków we wdrażaniu LSR zgodnie ze statutem Stowarzyszenia w § 13 ust. 1 lit. c wskazuje, że członek zwyczajny Stowarzyszenia ma w szczególności prawo do „zgłaszania bezpośrednio do organów Stowarzyszenia wniosków i postulatów w sprawach związanych z jego działalnością, w tym wdrażania LSR oraz pogłębiania partnerstwa między członkami LGD i żądania informacji o sposobie ich załatwienia”. Natomiast § 19 ust. 1 lit. 11 stanowi określenie zasad zgłaszania przez członków LGD wniosków i postulatów dotyczących funkcjonowania LGD z uwzględnieniem dogodnych dla nich środków komunikacji oraz rozpoznawania wniosków i postulatów, o których mowa w § 13 ust. 1 lit. c”. w ramach wzmocnienia współpracy członków wymagana będzie realizacja zasady inkluzywności – czyli włączenia w proces przedstawicieli wszystkich sektorów wchodzących w skład LGD, przedstawicieli wszystkich potencjalnych grup docelowych oraz potencjalnych grup defaworyzowanych oraz ze szczególnym uwzględnieniem zasady równości płci. Planowane jest uruchomienie poprzez stronę www skrzynki pomysłów, gdzie każdy będzie miał możliwość zaproponować własny pomysł na projekt. Ponadto LGD będzie premiować operacje, które zapewniają: budowanie partnerstw na rzecz współpracy podmiotów wewnątrz LGD lub poza obszarem LGD (w tym z zagranicy) – przewidziano odpowiednie kryterium oceny w tym zakresie.

LGD Ziemia Bielska planuje możliwe w najpełniejszy sposób zachęcić potencjalnych beneficjentów jak również mieszkańców do nawiązania oraz rozwijania współpracy między sobą. Odbywać się to będzie na wiele różnych sposobów. Istotnym elementem realizacji LSR będzie wdrażanie projektów grantowych jak również partnerskich. Zgodnie z założeniami LGD realizować będzie w/w działania w latach 2024-2029:

Projekty grantowe obejmować będą następujące realizacje tj.:

- **Ziemia Bielska w stylu smart.** Celem projektu jest przygotowanie koncepcji Smart Village tj., koncepcji rozwoju obszaru, przygotowanej przez społeczność lokalną, uwzględniającej inteligentne, zrównoważone i innowacyjne rozwiązania.
- **Kierunek współpraca.** Celem projektu jest przygotowanie operacji partnerskich / operacji realizowanych w partnerstwie.
- **Seniorzy siłą Ziemi Bielskiej.** Celem projektu jest wsparcie podmiotów działających na rzecz lub skupiających seniorów poprzez zakup niezbędnego wyposażenia.
- **Młodzież ogniwem Ziemi Bielskiej.** Celem projektu jest wsparcie podmiotów działających na rzecz lub skupiających młodzież poprzez zakup niezbędnego wyposażenia.
- **Aktywni – włączeni – zaangażowani.** Celem projektu jest wsparcie inicjatyw włączających osoby z grup docelowych szczególnie istotnych z punktu widzenia LSR.

Natomiast **projekty w partnerstwie** zakładają działania tj.

- **Projekt partnerski.** Celem projektu jest realizacja wspólnych, inicjatyw na skalę międzynarodową, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz wzmacniania programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego.
- **Operacja realizowana w partnerstwie.** Celem projektu jest realizacja krajowej operacji polegającej na tworzeniu szlaków (wędrówkowych, rowerowych i inne) łączących atrakcje kulturowe i przyrodnicze.

Szczegółowy zapis w/w działań został zawarty w rozdziale VI Cele i wskaźniki niniejszej strategii.

Współpracę między podmiotami zakłada również operacja własna **Prospołeczna Ziemia Bielska**, której celem jest organizacja spotkań integrujących i włączających dla organizacji pozarządowych jak również twórców z obszaru LGD Ziemia Bielska. Wartością dodaną będzie wymiana doświadczeń, nawiązanie nowych kontaktów jak również współpraca oraz zwiększenie zainteresowania działalnością i funkcjonowaniem LGD.

Głos mieszkańców będzie uwzględniany na każdym etapie realizacji LSR. LGD planuje prowadzić animacje do wdrażania innowacji i nowych inicjatyw wśród lokalnej społeczności, które dodatkowo mogą również wpłynąć na nawiązanie nowych partnerstw. Zwiększenie zainteresowania odbywać się będzie za pomocą działań animacyjnych w gminach, promocji LGD na imprezach lokalnych w gminach członkowskich. W procesie tym wykorzystywane będą również zróżnicowane środki komunikacji: ogłoszenia na stronach Gmin oraz GOK-ów, jak również organizacji pozarządowych /NGO/, spoty w lokalnym radiu, umieszczenie informacji na fanpage Stowarzyszenia na Facebooku, Instagramie, doradztwo w biurze LGD, ogłoszenia w lokalnej prasie, promowanie dobrych praktyk dotyczących rozwoju obszaru LGD i zrealizowanych projektów.

Wszystkie działania i projekty realizowane będą zgodnie z zasadami horyzontalnymi określonymi w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w tym będą zgodne z zasadą równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami; Kartą praw podstawowych Unii Europejskiej, Konwencją o Prawach Osób Niepełnosprawnych oraz z zasadą zrównoważonego rozwoju.

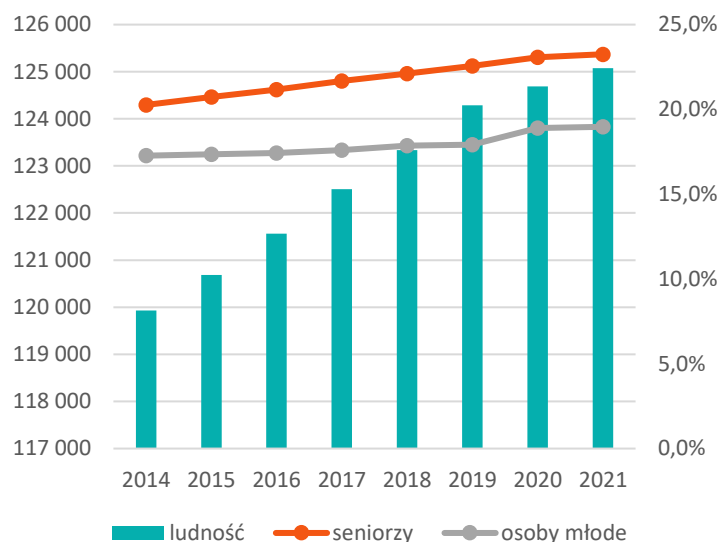
1. Analiza potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru wdrażania LSR wraz z ich uzasadnieniem.

Demografia

Liczba ludności obszaru LGD Ziemia Bielska w 2021 wyniosła 125 075 osób (124 690 w 2020). **Od roku 2014 liczba ludności przyjmuje tendencję rosnącą** – w stosunku do analizowanego roku wzrosła ona o ponad 4%, w stosunku do roku 2020 o 0,3%. Dla porównania populacja zarówno kraju jak i województwa w analizowanym okresie spadła (w województwie o ponad 4%).

Wśród mieszkańców obszaru lekko przeważają kobiety - w 2021 roku ich odsetek wyniósł 50,9%.

Populację gmin należących do LGD można określić jako relatywnie „młodą” tj. charakteryzuje się ona stosunkowo wysokim odsetkiem dzieci i młodzieży, natomiast niskim odsetkiem seniorów, co jest sytuacją bardzo korzystną z punktu widzenia myślenia o przyszłości tego obszaru. W 2021 roku odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym wyniósł 21,1% (20,9% w 2020), a osób w wieku poprodukcyjnym 20,1% (20% w 2020), czyli wartości odpowiednio znacznie wyższe i niższe od tych prezentowanych dla jednostek wyższego rzędu. Znacząco nie odbiegają od średnich statystyki dla osób w wieku produkcyjnym – ich odsetek w 2021 wyniósł 58,8% (59,2% w 2020), podobnie jak dla Polski i województwa śląskiego (58,6-59,1%). **Udział osób w wieku nieprodukcyjnym do ogólnej liczby mieszkańców gmin należących do LGD wyniósł w 2020 0,4085 (50 930 osób w wieku nieprodukcyjnym, 124 690 mieszkańców).** Odsetek osób młodych w wieku 0-25 lat w obszarze LGD w 2021 wyniósł 19% (18,9% w 2020) tj. 23,7 tys. osób, natomiast seniorów 60+ 23,3% (23,1% w 2020) tj. 29,1 tys. osób. Były to znowu wartości zdecydowanie korzystniejsze od tych prezentowanych dla kraju i województwa (odpowiednio ok. 17-16% i 26-27%). Należy także zwrócić uwagę na zmiany w czasie tych wskaźników. Oba przytoczone wskaźniki tj. odsetek osób młodych i seniorów na przestrzeni lat rosną, co w przypadku osób młodych jest pozytywnym trendem, natomiast w przypadku seniorów będzie wpływać na powolne starzenie się populacji gmin LGD.

Wykres 1 Liczba ludności, odsetek dzieci i młodzieży (0-25 r.ż.) oraz odsetek seniorów (60+) w gminach należących do LGD Ziemia Bielska w latach 2014-2021. Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

Wartości odpowiednio znacznie wyższe i niższe od tych prezentowanych dla jednostek wyższego rzędu. Znacząco nie odbiegają od średnich statystyki dla osób w wieku produkcyjnym – ich odsetek w 2021 wyniósł 58,8% (59,2% w 2020), podobnie jak dla Polski i województwa śląskiego (58,6-59,1%). **Udział osób w wieku nieprodukcyjnym do ogólnej liczby mieszkańców gmin należących do LGD wyniósł w 2020 0,4085 (50 930 osób w wieku nieprodukcyjnym, 124 690 mieszkańców).** Odsetek osób młodych w wieku 0-25 lat w obszarze LGD w 2021 wyniósł 19% (18,9% w 2020) tj. 23,7 tys. osób, natomiast seniorów 60+ 23,3% (23,1% w 2020) tj. 29,1 tys. osób. Były to znowu wartości zdecydowanie korzystniejsze od tych prezentowanych dla kraju i województwa (odpowiednio ok. 17-16% i 26-27%). Należy także zwrócić uwagę na zmiany w czasie tych wskaźników. Oba przytoczone wskaźniki tj. odsetek osób młodych i seniorów na przestrzeni lat rosną, co w przypadku osób młodych jest pozytywnym trendem, natomiast w przypadku seniorów będzie wpływać na powolne starzenie się populacji gmin LGD.

Tabela 7 Odsetek osób według funkcjonalnych grup wieku w obszarze LGD Ziemia Bielska, województwie śląskim i Polsce w latach 2014, 2020-2021. Źródło: opracowanie własne.

	Osoby w wieku przedprodukcyjnym			Osoby w wieku produkcyjnym			Osoby w wieku poprodukcyjnym		
	2014	2020	2021	2014	2020	2021	2014	2020	2021
Polska	18,0%	18,4%	18,4%	63,0%	59,4%	59,1%	19,0%	22,2%	22,5%
Woj. śląskie	16,8%	17,4%	17,5%	63,2%	59,0%	58,6%	20,0%	23,6%	23,9%
LGD Ziemia Bielska	19,5%	20,9%	21,1%	63,2%	59,2%	58,8%	17,3%	20,0%	20,1%

Tabela 8 Przyrost naturalny na 1000 ludności oraz saldo migracji na 1000 ludności w obszarze LGD Ziemia Bielska, województwie śląskim i Polsce w latach 2014, 2020-2021.

	Przyrost naturalny na 1000 ludności			Saldo migracji na 1000 ludności		
	2014	2020	2021	2014	2020	2021
Polska	0,0	-3,2	-5,0	-0,4	0,1	0,1
Woj. śląskie	-1,1	-5,0	-7,2	-1,6	-0,8	-1,0
LGD Ziemia Bielska	2,5	-1,5	-3,2	6,6	5,2	6,2

Zmiany w liczbie ludności są efektem kształtowania się przyrostu naturalnego i migracji. W przypadku gmin należących do LGD Ziemia Bielska główną determinantą wzrostu liczby ludności są procesy migracyjne, co świadczy o wysokiej atrakcyjności terenów pod zamieszkanie, wynikającej chociażby z bliskości dużego ośrodka miejskiego jakim jest miasto Bielsko-Biała. W ostatnich latach wskaźnik salda migracji na 1000 ludności na obszarze LGD utrzymuje się na wysokim dodatnim poziomie (5,2-6,7 w latach 2014-2021). Średnio co roku przybywa w gminach ok. 700 osób per saldo. W 2020 roku saldo migracji (zameldowania ogółem – wymeldowania ogółem) wyniósł 654, co stanowiło 0,0053 liczby mieszkańców obszaru. Nieco gorzej kształtuje się przyrost naturalny. Od 2020 przyjmuje on znak ujemny. W ostatnich dwóch latach w wyniku ujemnego przyrostu naturalnego populacja LGD skurczyła się o prawie 600 osób. Jest to efektem zarówno sukcesywnego spadku liczby urodzeń, jak i stałego wzrostu liczby zgonów. Wskazane wyżej dwie grupy tj. **ludzie młodzi do 25 r. życia oraz seniorzy w wieku 60+ to jedni z głównych odbiorców strategii, którym LGD - po diagnozie aktualnej sytuacji na obszarze LGD - przyznała status grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR**. Ankietowani mieszkańcy Ziemi Bielskiej¹ wskazywali na konieczność wspierania aspiracji ludzi młodych (52% ankietowanych), a także na konieczność stworzenia komfortowego miejsca do zamieszkania dla seniorów (35% ankietowanych). Młodym ludziom obecnie należy zapewnić możliwość spędzania aktywnie czasu wolnego tj. atrakcyjne usługi, ofertę rozwoju zainteresowań i talentów. Istotne jest umożliwienie im samoorganizacji tj. realizacji autorskich inicjatyw, projektów. Potrzebują swojej przestrzeni dla działań (miejsca, infrastruktury). Ponadto powinien być zapewniony odpowiedni poziom edukacji zarówno pod względem dostępności jak i jakości nauki. Bilans strategiczny obszaru wykazał ponadto deficyt osób młodych w organizacjach działających na obszarze oraz pewne braki w usługach i infrastrukturze dot. opieki nad najmłodszymi mieszkańcami.

Natomiast w przypadku osób starszych zarówno bilans strategiczny jak i ankietowani podkreślali konieczność stworzenia odpowiednich warunków do codziennego funkcjonowania seniorów – od ich zaangażowania przykładowo w wolontariat (w tym społeczne i zawodowe wykorzystanie ich wiedzy, doświadczenia i czasu), poprzez edukację zwłaszcza w zakresie zagrożeń w tym cyberzagrożeń, stworzenie warunków zachęcających do podtrzymywania aktywności fizycznej, rozwoju zainteresowań, po poprawę dostępności do usług transportowych, społecznych, rynkowych czy innych.

Zagospodarowanie przestrzenne

Obszar LGD położony jest w południowej części województwa śląskiego i znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie stolicy subregionu południowego, tj. Bielska-Białej. Zajmuje bardzo zróżnicowany pod względem krajobrazowym i kulturowym obszar, rozciągający się od Kotliny Oświęcimskiej w kierunku południa przez Dolinę Górnej Wisły, Pogórze Wilamowickie, Pogórze Śląskie, Beskid Śląski i Beskid Mały. Wysokości tego obszaru wahają się od 400-500 m n.p.m. w pobliżu gór do 300 m n.p.m. przy granicy północnej. Obszar LGD w całości należy do zlewiska Morza Bałtyckiego i odwadniany jest przez Wisłę, stanowiącą północną granicę gminy Czechowice-Dziedzice oraz gminy Bestwina. Drugą najważniejszą rzeką tego obszaru jest przepływająca przez gminę Porąbka - Soła, która uchodzi do Wisły poza omawianym terenem, w pobliżu Oświęcimia. Dodatkowo na tym terenie jest kilkanaście mniejszych cieków wodnych, które tak jak Soła są prawobrzeżnymi dopływami Wisły lub dopływami Soły. Bezpośrednie

¹ Badanie ankietowe zostało przeprowadzone wśród mieszkańców gmin należących do LGD Ziemia Bielska. N = 217.

sąsiedztwo pasma gór warunkuje korzystny mikroklimat, atrakcyjną pod względem możliwości uprawiania turystyki i rekreacji lokalizację, wymarzone miejsce do organizowania krótkotrwałego wypoczynku dla mieszkańców pracujących w mieście. Lecznicze walory wód jodowo-bromowych gminy Jaworze, a także walory mikroklimatu gminy Wilkowice - Bystra zachęcają do korzystania z usług tutejszych placówek sanatoryjnych, które cieszą się renomą już od końca XIX w.

Obszar cechuje się wysokim stopniem naturalności i bioróżnorodności. Teren LGD Ziemia Bielska jest zalesiony w 25% (dla porównania lesistość dla Polski wynosi 30%, a dla regionu 32%). Największe obszary leśne występują w gminach Jaworze, Wilkowice i Porąbka (około 50% powierzchni). Wśród lasów dominuje własność publiczna (78%).

Znaczną część obszaru stanowią tereny objęte różnymi formami ochrony - powierzchnia obszarów chronionych w granicach gmin wchodzących w skład LGD wynosi 7,9 tys. ha. Wśród powierzchni chronionych można wyróżnić²:

- Parki krajobrazowe - Park Krajobrazowy Beskidu Małego (Buczkowice, Kozy, Porąbka, Wilkowice) i Park Krajobrazowy Beskidu Śląskiego (Jasienica, Jaworze, Wilkowice),
- Rezerваты – Rotuz (Czechowice-Dziedzice), Morzyk (Jasienica), Zasolnica (Porąbka) oraz Dolina Łańskiego Potoku (Jasienica),
- Obszar krajobrazu chronionego – Podkęcie (Bestwina, Czechowice-Dziedzice),
- Użytki ekologiczne – Oczko wodne w Kaniowie, Uroczysko Jasionka i Czechowicka Dolina Jaskrów,
- Zespół przyrodniczo-krajobrazowy Jaworze.

Na terenie gmin należących do LGD zlokalizowane są też 83 pomniki przyrody oraz obszary Natura 2000: Beskid Śląski, Beskid Mały, Zbiornik Goczałkowicki – ujście Wisły i Bajerki, Cieszyńskie Źródła Tufowe, Pierściec, Dolna Soła, Stawy w Brzeszczach, Dolina Dolnej Soły i Dolina Górnej Wisły (gminy Czechowice-Dziedzice, Jasienica, Jaworze, Kozy, Porąbka, Wilamowice, Wilkowice). **We wszystkich gminach należących do LGD występują obszary chronione³.**

W ankietach mieszkańcy podkreślali konieczność zachowania dziedzictwa przyrodniczego, a także stworzenie bezpiecznych miejsc do zamieszkania. Konieczne jest promowanie zielonej i błękitnej infrastruktury (np. w postaci akwenów, fontann, zagospodarowania nadbrzeży oraz wyposażenie w infrastrukturę zapewniającą dostępność dla różnych grup użytkowników). Potrzebne są także dalsze działania w zakresie ochrony środowiska. Niezbędne jest tutaj systemowe podejście łączące wszystkie te cele i wyzwania w tym wykorzystujące pojawiające się innowacje. Oprócz rozwiązań infrastrukturalnych potrzebne jest także budowanie świadomości ekologicznej mieszkańców i to już od najmłodszych lat, a także promowanie i wdrażanie rozwiązań proekologicznych w gospodarstwach domowych, rolnych i firmach. Przykładem innowacyjnych i zrównoważonych inwestycji jest powstała w Jasienicy niskoemisyjna strefa ekonomiczna, która obejmuje łącznie 71 ha, położonych w Międzyrzeczu Dolnym, w sąsiedztwie dwóch kluczowych arterii komunikacyjnych: drogi ekspresowej S1 Bielsko-Biała - Cieszyń oraz drogi krajowej nr 1 Bielsko-Biała - Katowice. Na potrzeby inwestorów wydzielono 23 działki o różnej powierzchni. Teren został w pełni uzbrojony. To pierwsza w Polsce strefa ekonomiczna w dominującym stopniu nakierowana na ochronę środowiska. Zrównoważony rozwój regionu jako jedną z kluczowych kwestii wskazało 47% ankietowanych.

Na obszarze gmin należących do LGD w 2021 roku zlokalizowanych było 38,5 tys. mieszkań (38,1 tys. w 2020) o łącznej powierzchni 3 957 tys. m² (3 902 tys. m² w 2020). Obszar gmin charakteryzuje się niższą dostępnością mieszkań, ale z drugiej strony relatywnie większą ich średnią powierzchnią. W przeliczeniu na 1000 mieszkańców liczba mieszkań wyniosła 308,1 (305,9 w 2020), co było wartością niższą niż dla Polski (ok. 400), czy województwa (411-417). Przeciętna powierzchnia mieszkań natomiast w gminach należących do LGD wyniosła 102,7 m² (102,3 w 2020), w jednostkach wyższego rzędu zaś sięgała maksymalnie do ok. 75 m². Według danych Narodowego Spisu Powszechnego 2021 odsetek mieszkań niezamieszkałych w 2021 roku wyniósł w gminach 9%, co było wartością

² <https://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/>

³ tj. park krajobrazowy, obszar chronionego krajobrazu i/lub obszar NATURA 2000

zblizoną do średniej dla województwa śląskiego (Polska 12%, województwo 10%). Od lat wzrasta liczba nowych mieszkań oddawanych do użytkowania, jednakże mimo wzrostu kształtuje się ona na relatywnie przeciętnym poziomie. w 2021 roku odnotowano 549 nowych mieszkań (463 w 2020), co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyniosło 4,4 (3,7 w 2020). W tym samym okresie średnio w Polsce oddawano do użytkowania 6,2 (5,8 w 2020) mieszkań na 1000 ludności, a w województwie 3,9 (4,1 w 2020) mieszkań na 1000 ludności. Analiza danych Ewidencji gruntów i budynków wskazuje, że na terenie Powiatu przeważają działki o średniej wielkości. Statystycznie największe działki mają powierzchnię ok. 35 arów i są położone w gminie Jasienica, natomiast najmniejsze mają powierzchnię ok. 10 arów i są położone w gminie Buczkowice.⁴

Dostępność sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i gazowej jest miejscami ograniczona, ale generalnie można ją określić jako stosunkowo wysoką. w 2021 roku gęstość rozdzielczej sieci wodociągowej na terenie LGD wyniosła 285 km/100 km² (282 km w 2020), kanalizacyjnej 159 km/100km² (157 km w 2020), natomiast gazowej 342 km/100 km² (327 km w 2020). Były to wartości we wszystkich przypadkach kształtujące się powyżej średniej dla jednostek wyższego rzędu. W przypadku sieci gazowej gęstość przewyższała wskaźnik dla województwa ponad dwukrotnie, dla Polski prawie siedmiokrotnie. W przypadku sieci kanalizacyjnej wartości dla LGD były zbliżone do średniej wojewódzkiej, a średnią krajową przewyższały trzykrotnie. Wskaźnik dla sieci wodociągowej też znacznie przewyższa średnie dla Polski (ok. 100 km/100km²) i województwa (ok. 180 km/100km²). Z tym wiąże się też relatywnie wysoki, aczkolwiek kształtujący się poniżej średnich dla jednostek wyższego rzędu odsetek ludności korzystającej z infrastruktury. Z sieci wodociągowej korzystało 85% ludności, kanalizacyjnej 50% ludności (49% w 2020), a gazowej 84% ludności (83% w 2020).

Teren gmin należących do LGD Ziemia Bielska charakteryzuje się wysoką dostępnością transportową oraz bliskością granicy z Czechami i Słowacją. Przez obszar przebiegają drogi S1 i S52 oraz wojewódzkie 942 i 944. Ponadto obszar posiada dogodną komunikację z Bielskiem-Białą oraz miastami Metropolii Górnośląsko-Zagłębiowskiej.

W ankietach mieszkańcy Ziemi Bielskiej podkreślali konieczność zapewnienia atrakcyjnych warunków zamieszkania, szczególnie dla osób młodych. Zarówno dostępność transportowa jak i rozwinięta infrastruktura komunalna służą temu. Potrzebne są jeszcze inne bodźce, aby młodzi chcieli pozostać na miejscu.

Przedsiębiorczość i branże rozwojowe

Tabela 9 Liczba podmiotów ogółem i nowo zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w obszarze LGD Ziemia Bielska, województwie śląskim i Polsce w latach 2014, 2020-2021. Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

	Liczba podmiotów w rejestrze REGON na 10 tys. ludności			Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów w rejestrze REGON na 10 tys. ludności		
	2014	2020	2021	2014	2020	2021
Polska	1 071	1 224	1 276	93	86	97
Woj. Śląskie	1 007	1 120	1 165	80	70	80
LGD Ziemia Bielska	1 019	1 108	1 159	89	67	88

Liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON w 2021 roku na terenie LGD wyniosła 14 499 (13 812 w 2020), co w przeliczeniu na 10 tys. ludności wyniosło 1159 podmiotów (1108 podmiotów w 2020). Jest to wartość kształtująca się poniżej wskaźników dla Polski i w ostatnich latach poniżej wartości dla województwa śląskiego, które wynosiły odpowiednio w 2021 roku 1 276 i 1 165 (w 2020 – 1 224 i 1 120), jednak wzrastająca na przestrzeni lat. W stosunku do roku 2014 liczba podmiotów wzrosła o 19%, tymczasem w Polsce o 17%, a w województwie o 10%. Świadczy to o **wzroście przedsiębiorczości na tych terenach**. Trzeba mieć jednak na uwadze, że nadal wskaźniki globalne odstają od wartości średnich. O wzroście liczby podmiotów świadczy utrzymujące się wysokie dodatnie saldo pomiędzy liczbą firm nowo zarejestrowanych, a wyrejestrowanych. Od 2018 roku saldo to kształtowało się powyżej 300 podmiotów/rok, a w 2021 przyjęło wartość najwyższą od 2014

⁴ Raport o stanie powiatu bielskiego 2021

roku – 575. Liczba nowych przedsiębiorstw w 2021 wyniosła 1098 (832 w 2020), a wyrejestrowanych 523 (489 w 2020). W przeliczeniu na 10 tys. ludności liczba nowych podmiotów wyniosła na terenie LGD 88 (w 2020 – 67) – była to wartość mieszcząca się pomiędzy średnią dla kraju (97 w 2021), a średnią dla województwa (80 w 2021).

Zdecydowana większość to podmioty prywatne – w 2021 roku zaledwie 1,2% firm działało w sektorze publicznym. Wśród podmiotów prywatnych największy odsetek, bo aż 86% stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W 2021 roku w rejestrze widniało 12 227 takich podmiotów (11 641 w 2020), a liczba ta systematycznie wzrasta na przestrzeni lat. Stosunkowo dużo podmiotów działa także jako spółki handlowe (ponad 5% ogółu wszystkich podmiotów prywatnych). Ponadto w 2021 roku w obszarze LGD działało 60 spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego, 26 spółdzielni, 27 fundacji i 231 stowarzyszeń i organizacji społecznych.

Wśród podmiotów dominują mikroprzedsiębiorstwa – w 2021 roku stanowiły one prawie 96,7% ogółu przedsiębiorstw. Odsetek firm małych tj. zatrudniających 10-49 pracowników wyniósł 2,9% ogółu podmiotów. Ponadto w ostatnim analizowanym okresie funkcjonowało na terenie LGD 55 podmiotów średnich (tj. zatrudniających 50-249 pracowników) oraz 6 dużych (zatrudniających powyżej 250 pracowników), w tym jeden podmiot zatrudniający ponad 1000 pracowników. **Udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników w liczbie mieszkańców w 2020 roku w obszarze LGD wyniósł 0,1103 (13 752 podmioty, 124 690 mieszkańców).**

Przedsiębiorstwa zarejestrowane na terenie LGD Ziemia Bielska funkcjonują głównie w 4 sekcjach PKD:

- Sekcja G Handel hurtowy i detaliczny; naprawy pojazdów samochodowych, włączając motocykle – 23,2% ogółu podmiotów w 2021 roku (23,7% w 2020),
- Sekcja F Budownictwo – 15,8% ogółu podmiotów w 2021 roku (15,4% w 2020),
- Sekcja C Przetwórstwo przemysłowe – 13% ogółu podmiotów w 2021 roku (13,1% w 2020),
- Sekcja M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna – 9,2% ogółu podmiotów w 2021 roku (9% w 2020).

Na szczególną uwagę zasługuje sekcja M, która na przestrzeni lat odnotowuje zarówno systematyczny wzrost liczby zarejestrowanych w jej ramach podmiotów, jak również wzrost udziału w ogólnej liczbie podmiotów. W stosunku do roku 2014 liczba podmiotów w ramach tej sekcji wzrosła na terenie LGD o 45%, tymczasem w kraju o 33%, a w województwie o 27%.

Firmy turystyczne tj. związane z zakwaterowaniem lub usługami gastronomicznymi stanowiły w 2021 roku 3% ogółu podmiotów. Wśród zarejestrowanych działalności przeważały te związane z wyżywieniem (prawie 80% tych podmiotów). Jest to jednak bardzo rozwojowy rynek - od 2017 roku liczba firm działających w tym obszarze systematycznie wzrasta. W odniesieniu do przytoczonego roku liczba podmiotów wzrosła o 29%, tymczasem w tym samym okresie w Polsce wzrost ten wyniósł 19%, a w województwie 10%. Niewielki odsetek stanowią natomiast podmioty zarejestrowane w sekcji a związanej z rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem. w 2021 roku było ich 243 (w 2020 - 240) co stanowiło zaledwie 1,7% ogółu podmiotów. Na przestrzeni ostatnich lat liczba podmiotów ulega lekkiej tendencji wzrostowej, jednakże znaczenie tej branży traci na znaczeniu. Wśród podmiotów zarejestrowanych w ramach sekcji a dominują te związane z uprawami rolnymi, chowem i hodowlą zwierząt oraz łowiectwem. Przedsiębiorstw działających w obszarze rybactwa zarejestrowano 6.

W obszarze LGD funkcjonują też instytucje otoczenia biznesu m.in. Bielski Park Technologiczny Lotnictwa, Przedsiębiorczości i Innowacji Sp. z o.o. w Kaniowie (gmina Bestwina), który stanowi odpowiedź na współczesne wyzwania oraz promuje innowacje. Ponadto działa też Stowarzyszenie „Bielskie Centrum Przedsiębiorczości”, które z kolei wspiera indywidualną przedsiębiorczość, udziela pomocy osobom bezrobotnym, podejmuje inicjatywy społeczne i gospodarcze i tym samym wpływa na rozwój potencjału gospodarczego oraz poprawę jakości życia społeczności lokalnej.

Mieszkańcy pytani o działania, które należy wspierać w obszarze przedsiębiorczości wskazywali na ważną rolę młodej kreatywności i przedsiębiorczości biznesowej i społecznej (potrzeba wsparcia i rozwoju kompetencji cywilizacyjnych, obywatelskich, przedsiębiorczych, profesjonalnych) wśród osób młodych oraz przedsiębiorczości na rzecz warunków życia (poprawa dostępności do oferty rynkowej wspierającej codzienne funkcjonowanie mieszkańców). Ponadto brakuje przestrzeni dla młodej przedsiębiorczości (miejsca i infrastruktura wspierająca tworzenie i rozwijanie nowych firm przez ludzi młodych). Drugą stroną jest społeczne i zawodowe wykorzystanie populacji seniorów, których grupa coraz bardziej się poszerza, a doświadczenie jest niedoceniane. Mocno podkreślanym aspektem było także wdrażanie wśród przedsiębiorców społecznej odpowiedzialności biznesu, a także równouprawnienie, które powinno być rozważane w każdym obszarze nie tylko przedsiębiorczości.

Rynek pracy

Liczba pracujących na terenie gmin należących do LGD Ziemia Bielska w 2021 roku wyniosła 20 170 (19 507 w 2020), z czego 54% stanowiły kobiety. W stosunku do roku 2014 liczba ta wzrosła o ponad 23%, co wskazuje na **bardzo wysoką dynamikę wzrostu populacji pracujących** (w kraju w analogicznym okresie liczba pracujących wzrosła o 11%, natomiast w województwie o zaledwie 4%). Nadal jednak wartość wskaźnika przeliczającego liczbę pracujących na 1000 ludności kształtuje się bardzo nisko. W 2021 roku wyniósł on dla gmin LGD 161 (156 w 2020), natomiast te same mierniki dla kraju i województwa wynoszą ponad 250 pracujących na 1000 ludności.

W 2021 liczba zarejestrowanych bezrobotnych wyniosła 1478 (1847 w 2020). Duży wzrost liczby bezrobotnych zanotowano w 2020, jednakże już w 2021 zauważa się powrót do tendencji spadkowej obserwowanej na przestrzeni lat wcześniejszych. W stosunku do roku 2014 liczba osób poza rynkiem pracy spadła o 56% (dla porównania w Polsce o 51%, natomiast w województwie o 57%). Odsetek kobiet wśród bezrobotnych wyniósł 53%. **Wskaźnik udziału osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wyniósł w 2021 roku 2% (2,5% w 2020⁵)** i był niższy od statystyk dla jednostek wyższego rzędu.

	Liczba pracujących na 1000 ludności			Udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym		
	2014	2020	2021	2014	2020	2021
Polska	230	254	259	7,5	4,6	4,0
Woj. Śląskie	259	280	282	6,1	3,5	3,0
LGD Ziemia Bielska	137	156	161	5,2	2,5	2,0

Tabela 10 Wybrane wskaźniki rynku pracy w obszarze LGD Ziemia Bielska, województwie śląskim i Polsce w latach 2014, 2020-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

Głównymi kierunkami rozwoju rynku pracy powinno więc być zwiększenie tempa przyrostu liczby nowych miejsc pracy na terenie gmin oraz utrzymanie tendencji w zakresie malejącej liczby bezrobotnych. Konieczne jest także zwrócenie uwagi na osoby, które szczególnie dotyka problem bezrobocia oraz wprowadzenie działań uwzględniających włączenie społeczne tych osób.

Na szczególną uwagę zasługują osoby:

- długotrwale bezrobotne tj. pozostające bez pracy dłużej niż rok – w 2021 roku w powiecie bielskim ich odsetek wśród osób bezrobotnych wyniósł 39,8%, w 2020 28,8% - od 2019 roku udział ten wzrasta (dla porównania w Polsce 47,8%, a w województwie 43,8%).
- z niskim wykształceniem – 21% osób bezrobotnych w powiecie w 2021 roku to były osoby z wykształceniem gimnazjalnym, podstawowym i niepełnym podstawowym, 29% (28% w 2020) to osoby z wykształceniem zawodowym lub branżowym, a 24% (23% w 2020) z wykształceniem policealnym lub średnim zawodowym.
- młode w wieku 24 lata i mniej – w 2021 roku w powiecie bielskim ich odsetek wśród bezrobotnych wyniósł 11% (12% w 2020),

⁵ 1847 bezrobotnych, 73 760 osób w wieku produkcyjnym – wskaźnik udziału 0,0250

- starsze w wieku 55+ - ich odsetek wśród bezrobotnych w powiecie, który w 2021 roku wyniósł 17% (16% w 2020) - wprawdzie spadł w odniesieniu do lat wcześniejszych i plasuje się już minimalnie poniżej średnich dla jednostek wyższego rzędu, ale nadal jest relatywnie wysoki.

Sektor społeczny i społeczeństwo obywatelskie

Spółeczeństwo obywatelskie to społeczeństwo charakteryzujące się aktywnością społeczną. Na terenie LGD Ziemia Bielska działa szereg organizacji pozarządowych, a ich obecnie jeszcze relatywnie niska liczba na przestrzeni lat wzrasta. W 2021 roku w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji pozarządowych na terenie gmin należących do LGD wyniosła 21, co było znacznie niższą wartością od średniej dla kraju 41 (40 w 2020) i województwa – 31 (30 w 2020). Analizując natomiast wskaźnik dla roku 2014, kiedy to dla LGD wyniósł 18, zauważa się wzrost.

	Liczba fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. ludności			Frekwencja w wyborach (%)		
	2014	2020	2021	Samorządowe 2018	Do Sejmu 2019	Prezydenckie (I tura) 2020
Polska	33	40	41	48,83	61,74	64,51
Woj. Śląskie	24	30	31	44,47	62,25	64,32
LGD Ziemia Bielska/Powiat Bielski⁶	18	21	21	52,65	66,81	69,97

Tabela 11 Wybrane wskaźniki aktywności społecznej w obszarze LGD Ziemia Bielska, województwie śląskim i Polsce w latach 2014, 2018-2021. Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL, GUS.

Analizując aktywność organizacji i ich profil należy zwrócić uwagę, że w każdej gminie funkcjonują koła gospodyń wiejskich oraz ochotnicze straże pożarne. Ponadto zauważa się licznie występujące organizacje kulturalne i zespoły folklorystyczne, propagujące i zachowujące kulturę i zwyczaje regionu. Niemal w każdej miejscowości działają również kluby sportowe oraz organizacje miłośników czy sympatyków gminy. Popularne są także koła pszczelarzy. Słabo natomiast jest rozwinięty sektor ekonomii społecznej.

Zaangażowanie lokalnej społeczności w sprawy lokalne i ponadlokalne można także analizować przez pryzmat uczestnictwa w głosowaniu i tym samym frekwencji wyborczej. W tym przypadku gminy należące do powiatu bielskiego mogą poszczycić się wysokimi wynikami przewyższającymi przeciętne wartości dla kraju i regionu. Można więc wnioskować, że mieszkańcy gmin są zaangażowani w sprawy lokalnej społeczności i starają się na nią wpływać.

Rozwój sektora społecznego jest bardzo istotny dla mieszkańców Ziemi Bielskiej. Aż 41% ankietowanych wskazuje na konieczność poświęcenia większej uwagi integracji społeczności lokalnej, a 37% podkreśla istotność realizacji inicjatyw obywatelskich. Pod hasłem inicjatyw obywatelskich mieszkańcy przede wszystkim widzą potrzebę edukacji obywatelskiej i doradztwa w zakresie projektów na rzecz społeczności lokalnej, ale także obywatelską interwencję bez barier tj. organizacyjne, lokalowe i formalno-prawne wsparcie dla aktywności społecznej w tym w zakresie wykluczenia społecznego i na rzecz równouprawnienia. Z budową lokalnej społeczności wiąże się także potrzeba promowania i rozwoju innowacji społecznych jak również realizacja przedsięwzięć biznesowych w ramach przedsiębiorczości społecznej. W przypadku integracji społeczności wskazuje się na potrzebę tworzenia przestrzeni tj. odpowiedniego ich wyposażenia i organizacji. Ponadto podkreśla się istotność okolicznościowych oraz cyklicznych wydarzeń i spotkań, a także działań wspierających integrację różnych społeczności, w tym marginalizowanych. Dużym niewykorzystanym potencjałem są w oddolne inicjatywy i projekty ludzi młodych.

⁶ w przypadku frekwencji w wyborach dane zostały podane dla powiatu bielskiego jako całości.

Innym obszarem rozwoju społecznego jest partycypacja mieszkańców w lokalnych procesach decyzyjnych. W tym przypadku szczególnie podkreślany był konsensus na rzecz rozwoju zrównoważonego tj. dialog prowadzący do kreowania wspólnej wizji rozwoju z poszanowaniem interesów różnych grup mieszkańców oraz rozwój lokalny, które w szczególności powinien być zgodny z aspiracjami mieszkańców. W tym obszarze uwidacznia się także potrzeba wykorzystania nowoczesnych narzędzi i rozwiązań. Relatywnie duży odsetek respondentów wskazuje na istotność wdrożenia podejścia smart village, umożliwiającego dzielenie się informacją w nowoczesny sposób i włączenie mieszkańców w procesy decyzyjne, jak również stworzenie inteligentnych narzędzi informacyjnych sprzyjających nawiązywaniu relacji społecznych.

Pomoc społeczna

Ubóstwo to zjawisko społeczne polegające na braku dostatecznych środków materialnych do zaspokajania potrzeb życiowych, a odpowiedzią na ten problem jest odpowiednie funkcjonowanie systemu opieki społecznej. Ubóstwo może też być jednym z powodów wykluczenia społecznego, podobnie jak bezrobocie, czy ograniczona dostępność do usług i infrastruktury publicznej stąd duży obszar wsparcia powinien opierać się na działaniach związanych z promowaniem równouprawnienia i włączenia społecznego.

W 2021 roku ze świadczeń pomocy społecznej⁷ skorzystało w obszarze działania LGD 1290 gospodarstw domowych i 2321 osób (odpowiednio 1443 i 2689 w 2020). Na przestrzeni ostatnich lat zauważa się tendencję malejącą liczby beneficjentów pomocy. W stosunku do roku 2014 liczba gospodarstw domowych korzystających z pomocy spadła o 63%, a osób o 47% (spadek ten był średnio wyższy o 10 pp. od zanotowanego w jednostkach wyższego rzędu). w przeliczeniu na 10 tys. ludności liczba beneficjentów pomocy społecznej w 2021 wyniosła 145 (168 w 2020), co było bardzo niskim poziomem zwarzywszy na średnie dla kraju i województwa, które kształtowały się zdecydowanie na wyższym poziomie. **Udział osób korzystających z pomocy w stosunku do liczby mieszkańców w 2020 roku wyniósł 0,0216 (osoby korzystające z pomocy 2689, mieszkańcy 124 690).**

Analizując statystyki dla powiatu bielskiego należy wskazać, że najczęstszymi przyczynami korzystania z pomocy są: długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność i/lub ubóstwo. w dalszej kolejności są to: bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego oraz alkoholizm i potrzeba ochrony macierzyństwa.

W zakresie sytuacji materialnej mieszkańców należy podkreślić, że średnie wynagrodzenie brutto w powiecie bielskim jest niższe od średniej dla kraju i województwa. W 2021 roku jego wysokość dla powiatu została oszacowana na poziomie 5 205,16 zł (4 819,89 w 2020. Tymczasem średnie dla kraju i regionu oscylują wokół 6 tys. (ok. 5,5 tys. w 2020). Sytuację finansów publicznych w obszarze LGD można przedstawić za pomocą wskaźnika G⁸. **Średnia arytmetyczna tego wskaźnika dla gmin należących do LGD według stanu na koniec 2020 r. wyniosła 1922,63 zł⁹.**

	Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności			Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku		
	2014	2020	2021	2014	2020	2021
Polska	768	416	373	28,3	22,6	19,4
Woj. Śląskie	526	281	256	19,9	17,2	14,6
LGD Ziemia Bielska	404	168	145	17,4	14,6	12,1

Tabela 12 Wybrane wskaźniki polityki społecznej w obszarze LGD Ziemia Bielska, województwie śląskim i Polsce w latach 2014, 2020-2021.

Źródło: opracowanie własne na podstawie BDL, GUS

⁷ w przypadku danych dotyczących pomocy społecznej i pomocy rodzinie dane uwzględniają całą gminę Czechowice-Dziedzice.

⁸ Wskaźnik dochodów podatkowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca

⁹ Wskaźnik dla gminy Czechowice-Dziedzice prezentowany jest dla całego obszaru (bez podziału na część miejską i wiejską)

Liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne na dzieci w 2021 roku w obszarze LGD wyniosła 1805 (2264 w 2020), z kolei liczba dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymali zasiłek rodzinny wyniosła 3991 (4768 w 2020). Badając odsetek dzieci, na które otrzymano zasiłek w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku należy stwierdzić, że w gminach LGD kształtuje się on na stosunkowo niskim poziomie. w 2021 roku wyniósł 12,1% i był niższy o 2,5 pp. od średniej regionalnej oraz o 7,3 pp. od średniej krajowej. Za pozytywne można uznać, że z roku na rok liczba beneficjentów tej pomocy spada, aczkolwiek tempo spadku jest nieco słabsze niż w kraju czy regionie. W stosunku do roku 2014 liczba rodzin otrzymujących pomoc spadła o 35%, natomiast liczba dzieci o 24%, dla kraju i województwa wartości te wyniosły odpowiednio: 39% i 31% (Polska) oraz 38% i 27% (województwo śląskie).

Jako jedną z najistotniejszych kwestii jaka powinna się znaleźć w strategii ankietowani mieszkańcy obszaru LGD wskazywali przyjazne środowisko dla rodzin. Wśród tych kwestii wskazywano na potrzebę zintensyfikowania usług społecznych wspierających rozwój rodziny tj. usług opiekuńczych oraz kulturalnych dla rodzin i osób ze szczególnymi potrzebami. Ponadto wskazano potrzebę wprowadzenia rozwiązań wspierających rodziny w kwestiach zmagania się z niepełnosprawnościami.

Dostępność usług opieki nad dzieckiem i edukacyjnych oraz zdrowotnych

Na terenie gmin należących do LGD działało w 2021 roku 10 żłobków i 11 klubów dziecięcych (odpowiednio 7 i 6 w 2020), które oferowały łącznie 524 miejsca (314 w 2020). Ponadto dzieci mogły korzystać z oferty 59 przedszkoli (publicznych i niepublicznych). Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym wyniósł w 2021 roku 86,6% (85,9% w 2020) i był o parę punktów procentowych niższy od wyników dla jednostek wyższego rzędu, dla których wskaźnik ten wyniósł ok. 90-92% (ok. 88-91% w 2020). Szkolnictwo podstawowe zabezpieczają 44 szkoły (w tym jedna niepubliczna i jedna specjalna), do których uczęszcza co roku ok. 11 tys. dzieci, a kończy je ok. 1,2 tys. absolwentów rocznie.

Młodzież i dzieci mogą skorzystać na terenie LGD z dostępności dwóch liceów ogólnokształcących (Liceum Ogólnokształcące Szkoła Mistrzostwa Sportowego Szczyrk z siedzibą w Buczkowicach i Liceum Ogólnokształcące im. K.K. Baczyńskiego w Kozach) oraz jednej specjalnej szkoły branżowej (Szkoła Branżowa i Stopnia Specjalna w Jaworzu). Pozostałe szkoły ponadpodstawowe najbliższe zlokalizowane są w Bielsku-Białej, Szczyрку czy Czechowicach-Dziedzicach.

Na terenie LGD Ziemia Bielska funkcjonują placówki kształcenia ustawicznego, do których należą:¹⁰

- Info-Biznes Joanna Czernek-Jonkisz - Niepubliczna Placówka Kształcenia Ustawicznego,
- Centrum Doradztwa i Szkoleń BHP "Expert",
- Ośrodek Kształcenia Kursowego Anna Straub,
- Niepubliczna Placówka Kształcenia Ustawicznego Iguanatrend
- Biuro Organizacji Szkoleń "Ekspres",

oraz placówka doskonalenia nauczycieli - CENTRUM EDUKACYJNE DOBEDU.

Wsparcie dzieciom i młodzieży oferują także:

- 2 ośrodki rewalidacyjno-wychowawcze (Zespół Wczesnego Wspomagania Rozwoju Dziecka Niepełnosprawnego w Kalnej oraz Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy w Kozach),
- Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Jaworzu,
- Dom Wczasów Dziecięcych w Porąbce.

Usługi podstawowej opieki zdrowotnej (lekarz POZ) świadczone są w każdej gminie należącej do LGD. Wyłącznie w Jaworzu działa tylko jedna przychodnia, w pozostałych gminach funkcjonują co najmniej dwie. W każdej gminie można znaleźć także jednostki, które świadczą **usługi specjalistyczne, jednakże trzeba mieć na uwadze, że ich zakres i rodzaj nie zawsze odpowiada potrzebom mieszkańców**. Najbardziej kompleksową ofertę można znaleźć w Czechowicach-Dziedzicach (miasto), Wilkowicach, Porąbce i Jasienicy. Stacjonarna opieka zdrowotna jest głównie

¹⁰ Rejestr Szkół i Placówek Oświatowych

świadczona w Bielsku-Białej (m.in. Szpital Pediatryczny, Szpital Wojewódzki, Beskidzkie Centrum Medyczne, Beskidzkie Centrum Onkologii), ale na terenie LGD zlokalizowane są także ośrodki: Beskidzki Zespół Lecznico-Rehabilitacyjny Szpital Opieki Długoterminowej w Jaworzu, Centrum Pulmonologii i Torakochirurgii w Bystrej, Niepubliczny Pielęgniarski Zakład Opieki Zdrowotnej IZ-MED w Wilkowicach (hospicjum domowe), czy Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej SZPITAL KOLEJOWY w Wilkowicach-Bystrej. W trakcie realizacji badania ankietowego pojawiały się głosy o konieczności rozbudowy przedszkoli oraz zwiększenia dostępności do usług zdrowotnych w tym lekarza, rehabilitacji czy psychologa.

Dostępność usług kulturalnych oraz dziedzictwo kulturowe i zabytki

Obszar LGD Ziemia Bielska charakteryzuje się bogatą różnorodnością kulturalną i jest jednym z najciekawszych obszarów pod względem zarówno kulturowym, jak i krajobrazowym. Przenikanie się tradycji i kultury górali beskidzkich, śląska cieszyńskiego, zachodniej małopolski oraz wyjątkowej enklawy wilamowskiej jest doskonałą bazą do realizowanych działań promocyjnych w zakresie kultury. Prawdziwym skarbem regionu jest autentyczny folklor, starannie kultywowany przez zespoły ludowe i organizacje kulturalne. Zachowały się zarówno tradycje górali beskidzkich jak i niezwykle oryginalna kultura Wilamowic o flamandzkim rodowodzie, którą można lepiej poznać np. podczas imprezy Wilamowskie Śmiergusty, polegającej na prezentacji obrzędów ludowych różnych grup folklorystycznych i etnicznych Europy. Historia terenu Wilamowic sięga 1250 r., a pozostałością osadników z Flandrii jest bogaty folklor, piękne, ludowe stroje i język wilamowski, który został wpisany na listę UNESCO jako język zagrożony Biblioteki Kongresu USA, SIL International oraz fundacji Ethnology.

Obszar LGD może poszczycić się wspaniałymi zabytkami kultury i architektury, które mimo szczególnej troski mieszkańców wymagają szczególnej ochrony, ponieważ są dowodem bogatej przeszłości historycznej i kulturowej.

W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa¹¹ na dzień 30 września 2022 roku znajdowały się następujące zabytki nieruchome:

Tabela 13 Wykaz zabytków nieruchomych. Źródło: opracowanie własne.

Gmina	Zabytek
Bestwina	- kościół pw. Wniebowzięcia NMP, XVIII wiek; - zespół pałacowy z XIX wieku (pałac i park);
Buczkowice	młyn wodny z domem mieszkalnym z 1866 roku w Rybarzowicach;
Czechowice-Dziedzice	- kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa i kaplica pw. Serca Jezusowego z 1831 w Bronowie; - zagroda z XIX wieku w Bronowie (dom ze stajnią i drewniana stodoła); - kościół pw. Opatrzności Bożej z 1801 roku w Ligocie; - dwór z XVIII/XIX i XX wieku oraz dom z XIX wieku w Ligocie; - kościół pw. Św. Józefa z 1782 roku w Zabrzegu; - dom z XVIII wieku i dom z XVIII/XIX wieku w Zabrzegu;
Jasienica	- Drewniany kościół pw. Św. Wawrzyńca w Bielowicku; - Kościół pw. Św. Bartłomieja Apostoła i plebania przy kościele w Grodźcu; - Zespół zamkowy z XVII-XIX wieku (zamek, park, oficyna, kaplica, mostek kamienny) i dom drewniany z I połowy XIX wieku w Grodźcu; - Dwór z 1690 roku w Łtownicy; - Kościół pw. Św. Grzegorza wraz z plebanią w Jasienicy; - Kościół ewangelicko-augsburski wraz z cmentarzem przykościelnym i dawną szkołą w Jasienicy; - Kościół pw. Św. Marii Magdaleny wraz z cmentarzem i plebanią w Mazańcowicach;

¹¹ nid.pl

	– Dom z 1843 roku w Mazańcowicach; – Cmentarz kościelny po spalonym kościele pw. Św. Marcina oraz kościół ewangelicki w Międzyrzeczu; – Pięć domów w Międzyrzeczu; – Kościół pw. Św. Jana Chrzciciela wraz z plebanią w Rudzicy; – Dwór z I połowy XVII wieku w Rudzicy;
Jaworze	– Układ urbanistyczny centrum wsi z XVIII/XIX wieku; – Kościół pw. Opatrzności Bożej w Jaworzu; – Zespół kościoła ewangelickiego w Jaworzu (kościół, szkoła, plebania, obora, dawny cmentarz, dom przedpogrzebowy); – Dawna szkoła i plebania; – Zespół pałacowy (pałac, 2 oficyny dolnym (budynek bramny i czworak);
Kozy	– Zespół pałacowy (pałac, 2 oficyny, park, zabudowania gospodarcze); – Stodoła „Pod św. Florianem” z II połowy XVII wieku; – Dwór Grabowskich z ogrodem z połowy XIX wieku;
Porąbka	– Kaplica pw. Św. Urbana; – Drewniano-murowana chata (przysiółek Czonka) z końca XIX wieku;
Wilamowice	– Drewniany dwór w Pisarzowicach; – Zespół kościoła parafialnego ze wzgórzem kościelnym w Starej Wsi (kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, dawny cmentarz, nowy cmentarz, dawna szkoła parafialna obecnie Izba Regionalna); – Zespół dworski z XVIII wieku (dwór i park) w Starej Wsi; – Dom z 1830 roku w Wilamowicach;
Wilkowice	– Zespół willi z 1910 roku w Bystrej Śląskiej (willa tzw. Fałatówka, kapliczka, ogrodzenie, ruiny pracowni J.Fałata); – Kaplica i ogrodzenie w Miesznej.

Ciekawostką są liczne zabytki przemysłu i techniki, które reprezentują różne gałęzie przemysłu zarówno tradycyjnego, wiejskiego jak i powstałego na przełomie XIX i XX w. wraz z rozwojem techniki. Jeśli chodzi o zabytki architektury teren całego powiatu bielskiego został przebadany w ramach AZP – Archeologicznego Zdjęcia Polski, polegającego na odszukaniu i rozpoznaniu stanowisk archeologicznych za pomocą badań powierzchniowych oraz analizy dokumentów źródłowych. Znalezione 319 stanowisk, jednakże liczba ta nie jest zamknięta, gdyż kolejne mogą być lokalizowane przy okazji różnych prac ziemnych.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków ruchomych można podzielić na wyposażenie wnętrz kościołów oraz wolnostojące krzyże i kapliczki. Do pierwszej grupy zaliczono zabytkowe wyposażenia i wystroje wnętrz kościołów m.in. ołtarze, drogi krzyżowe, paramenty i ambony. Do drugiej grupy należą głównie wolnostojące kapliczki lub krzyże usytuowane przy drogach, przy kościołach lub na cmentarzach.

Główną instytucją zajmującą się ochroną i dokumentacją zabytków ruchomych, która przechowuje, zabezpiecza i eksponuje materialne zabytki z byłego województwa bielskiego jest Muzeum Historyczne w Bielsku-Białej. Jednakże na terenie całego obszaru LGD powstało wiele instytucji para-muzealnych, izb regionalnych i tradycji. Są nimi m.in.:

- Willa Julina Fałata w Bystrej, tzw. Fałatówka – oddział Muzeum Historycznego w Bielsku-Białej;
- Muzeum Regionalne im. ks. Zygmunta Bubaka,
- Galeria „Na prowincji” w Bestwinie;
- Muzeum Fauny i Flory w Jaworzu;
- Izba Historyczna im. Adolfa Zuberka w Pałacu Czeczów w Kozach;

- Izba Regionalna w Starej Wsi;
- Izba Regionalna „Chata Międzyrzecze” w Międzyrzeczu Górnym;
- Izba Regionalna w Porąbce;
- Skansen w Jaworzu;
- Galeria na Zdrojowej;
- Izba Pamięci Krzysztofa Czadra w Jaworzu;
- Gminne Centrum Zachowania Dziedzictwa Kulturowego, Informacji i Edukacji w Wilamowicach;
- Galeria Autorska Floriana Kohuta „Pod Strachem Polnym” w Rudzicy.

Na terenie gmin¹² należących do LGD Ziemia Bielska zlokalizowanych jest 16 centrów, domów i ośrodków kultury, klubów i świetlic. w 2021 roku zorganizowały one łącznie 507 imprez (342 w 2020), w których uczestniczyło 85,7 tys. osób (40,7 tys. w 2020). Była to duża liczba, jednakże potencjał nie został w tych latach wykorzystany do końca. Dla porównania w latach 2016-2019 organizowano 800-1000 imprez rocznie, w których uczestniczyło ok. 100 tys. osób. w przeliczeniu na 1000 ludności liczba uczestników imprez wyniosła 535 (254 w 2020) i po raz pierwszy od wielu lat uplasowała obszar ten powyżej statystyk dla kraju i województwa, które wyniosły odpowiednio 481 i 468. Do 2020 wskaźnik dla LGD kształtował się poniżej średniej.

W tym miejscu na uwagę zasługują towarzystwa regionalne, które aktywnie włączają się w promocję miejscowości oraz wspierają rozwój aktywności lokalnej poprzez organizację różnych imprez, wystaw czy wydawanie publikacji. w sumie w gminach zrzeszonych w ramach LGD Ziemia Bielska takich organizacji funkcjonuje 15¹³.

W omawianym obszarze funkcjonują także 32 biblioteki, których w 2021 roku księgozbiór obejmował 508,3 tys. egzemplarzy (500,7 tys. w 2020), i które w analizowanym okresie posiadały 19,3 tys. czytelników (19,5 tys. w 2020). w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców liczba bibliotek wyniosła 2,6, co było wartością lekko przewyższającą średnią dla kraju i województwa (2,0 i 1,7), natomiast księgozbiór w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wynosił 4064 (4015,8 w 2020), co znowu było wartością przewyższającą te osiągnięte przez jednostki wyższego rzędu. Można więc powiedzieć, że zarówno dostępność do infrastruktury jak i jej oferta jest relatywnie bardzo dobra. w bibliotekach zainstalowanych było 137 komputerów, z czego 58 z dostępem dla czytelników. Wszystkie biblioteki dysponują katalogiem on-line, ale tylko 25 umożliwiała składanie zamówień zdalnie.

Mieszkańcy dostrzegają istotność dziedzictwa kulturowego jakim może poszczycić się Ziemia Bielska. Aż 51% ankietowanych wskazuje, że obszar ten powinien swoje funkcje spełniać na co dzień i od święta. Ważne, aby żywa tradycja była kultywowana poprzez podtrzymywanie tradycji, zwyczajów i umiejętności, a narzędziem może być przykładowo organizacja wydarzeń, które te zwyczaje będą przypominać i promować. Ponadto **potrzebne są dalsze działania zmierzające do zrewitalizowania dziedzictwa przyrodniczo-kulturowego** (nadanie nowego życia miejscom i obiektom, przywrócenie znaczenia i funkcji miejsc o wartości symbolicznej) oraz takiej organizacji przestrzeni, aby w atrakcyjny sposób eksponować walory Ziemi Bielskiej w szczególności dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego (realnie i wirtualnie). Istotne jest więc z tego miejsca włączenie lokalnych społeczności w te akcje oraz wspieranie różnych form lokalnych inicjatyw. Szczególnie warto zwrócić uwagę na tworzenie baz wiedzy oraz nowatorską ich prezentację. Pojawiły się też głosy wskazujące na konieczność edukacji młodego pokolenia w kierunku samoświadomości dziedzictwa kulturowego regionu.

Obszary wiejskie i rolnictwo

Według danych Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 2020 roku na terenie gmin należących do LGD Ziemia Bielska¹⁴ funkcjonowało 2 110 gospodarstw rolnych¹⁵ o łącznej powierzchni użytkowanych gruntów 15 422 ha. Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych w powiecie bielskim była relatywnie niższa od średniej dla Polski czy

¹² Czechowice-Dziedzice traktowane są jako całość.

¹³ https://www.powiat.bielsko.pl/strona-585-wykaz_towarzystw_regionalnych.html

¹⁴ Ze względu na formę prezentacji danych, statystyki obejmują całą gminę Czechowice-Dziedzice (nie tylko jej część wiejską)

¹⁵ Statystyka wg siedziby gospodarstwa

województwa i wynosiła 7,23 ha dla gruntów ogółem i 6,25 ha dla użytków rolnych (dla województwa wartości te wynosiły odpowiednio 8,97 ha i 8,06 ha, a dla Polski 12,65 ha i 11,35 ha). Najwięcej gospodarstw rolnych, bo aż 70% było wielkości 1-5 ha (dla porównania w kraju i w województwie odsetek ten też był najwyższy wśród wszystkich grup i wynosił odpowiednio 50% i 64%). Relatywnie dużo gospodarstw odznaczało się wielkością 5-10 ha – 12%. Najmniejszy odsetek to gospodarstwa 10-15 ha (3%).

	Polska	Woj. Śląskie	LGD Ziemia Bielska	
	(%) gospodarstw	(%) gospodarstw	Liczba gospodarstw	(%) gospodarstw
Do 1 ha	2	3	112	5
1-5 ha	50	64	1475	70
5-10 ha	22	17	259	12
10-15 ha	10	6	72	3
Powyżej 15 ha	16	10	160	8

Gospodarstwa rolne w 87% użytkują grunty na cele rolne (13 359 ha), pozostała powierzchnia gospodarstw to lasy i grunty leśne (5%) i pozostałe (8%). Wśród użytków rolnych dominują zdecydowanie grunty pod zasiewami (68% wszystkich użytków rolnych) oraz łąki trwałe (23% użytków rolnych). Najwięcej gospodarstw w powiecie specjalizuje się w uprawach polowych (53%). Stosunkowo duży odsetek gospodarstw charakteryzuje się mieszaną działalnością (różne uprawy i zwierzęta) – 17%.

W 2020 roku liczba pracujących w gospodarstwach rolnych (w tym członków rodzin i pracowników najemnych stałych) wyniosła 4674, z czego ponad 57% stanowili mężczyźni. Osoby zaangażowane w rolnictwo w obszarze LGD stanowiły 7% ogólnej liczby mieszkańców - był to poziom zbliżony do średniej dla kraju, ale wyższy od średniej dla województwa (nieco ponad 2%).

Odsetek gospodarstw, które prowadzą sprzedaż swoich produktów wynosił 56% (1187 gospodarstw). Była to znowu relatywnie niska wartość wskaźnika w porównaniu do średniej krajowej (71%), ale zbliżona do przeciętnej dla województwa śląskiego (58%).

Potencjał turystyczny

Atutem Ziemi Bielskiej są walory turystyczne doskonale zgrane z łatwym dostępem do tras komunikacyjnych północ-południe i wschód-zachód. Omawiany obszar odznacza się bardzo dobrymi warunkami przyrodniczymi do rozwoju turystyki letniej i zimowej. Umiejscowienie na stokach Beskidu Śląskiego i Małego umożliwia uprawianie turystyki pieszej. Cały obszar jest usłany gęstą siecią szlaków turystycznych, których długość w całym powiecie bielskim wynosi ponad 210 km. Stale są one odnawiane i modernizowane. Powiat bielski jest szczególnie predysponowany do turystyki rowerowej. Miłośnicy jazdy na rowerach mają do dyspozycji szlaki rowerowe o różnym stopniu trudności i łącznej długości prawie 280 km. Można uprawiać: kajakarstwo, żeglarstwo, windsurfing, czy np. wędkować i zbierać grzyby. Ziemia Bielska słynie też z mniej popularnych i oczywistych atrakcji przykładowo Jaworze od XIX wieku jest pierwszym w Beskidzie Śląskim uzdrowiskiem z wodami zdrojowymi i klimatem sprzyjającym leczeniu górnych dróg oddechowych, alergii i schorzeń układu narządu ruchu. w zabytkowym Parku Zdrojowym można podreperować zdrowie m.in. przy powstałej kilka lat temu Tężni Zdrojowej.

Przez obszar LGD przebiega Szlak Przyrody Województwa Śląskiego, na którym znajdują się: Kamieniołom w Kozach i Rezerwat Zasolnica w Porąbce. Ponadto Powiat Bielski wyznaczył 7 markowych produktów, które promują w sposób kompleksowy piękno Ziemi Bielskiej. Należą do nich: ekstremalnie fajnie, smaki i smaczki, u źródeł przygody, droga po zdrowie, spotkania z tradycją, edu'wakacje i śnieg – fest.

Z roku na rok uatrakcyjnia się baza noclegowa i gastronomiczna LGD. Według danych GUS w 2021 roku na terenie LGD Ziemia Bielska¹⁶ funkcjonowało 13 obiektów turystycznych zbiorowego zakwaterowania (14 w 2020), które oferowały 0,8 tys. miejsc noclegowych (1 tys. w 2020). Wśród obiektów tych można wymienić:

- Obiekty hotelowe – 4 obiekty oferujące, z czego 2 to hotele (w tym 1 - 4* i 1 – 2*);
- Obiekty noclegowe krótkotrwałego zakwaterowania – 9 obiektów, w tym m.in. 2 schroniska, 1 ośrodek wczasowy i 1 ośrodek kolonijny, kwatera agroturystyczna.

Z oferowanej infrastruktury noclegowej w 2021 roku skorzystało 0,9 tys. turystów zagranicznych, którzy wykupili 9,6 tys. noclegów (1,2 tys. turystów i 15,5 tys. noclegów w 2020).

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w powiecie bielskim w 2021 roku wyniósł 31,6% (26,2% w 2020). w obu analizowanych latach wartość ta kształtowała się nieco powyżej średniej dla województwa śląskiego, ale poniżej średniej dla kraju. Spośród funkcjonujących obiektów 5 oferowało salę konferencyjną – w sumie w obszarze LGD oferowanych było 7 sal z 0,6 tys. miejsc konferencyjnych.

Wskaźnik Schneidera (liczba turystów korzystających z noclegów w ciągu roku/liczba mieszkańców) w 2021 roku dla powiatu bielskiego wyniósł 69% (61% w 2020) i kształtował się zdecydowanie powyżej statystyk dla regionu (odpowiednio 39% i 31%) i kraju (odpowiednio 59% i 47%).

Do produktów lokalnych i regionalnych, specyficznych dla obszaru LGD Ziemia Bielska, można zaliczyć: Woda mineralna Bystrzanka, Karp Polski z Bestwiny, Karp Kaniowski, Ryba w Kapuście, Kołacz Bestwiński, Duszonki, Jajecznica po Wilamowsku, Makarony Czanieckie, Grochówka Pana Bogacza, Piwo Cesarok, Zupa „Jabczanka”, Zapalki Czechowickie i Strach Polny. Niestety tylko część z ww. produktów została adekwatnie do potencjału skomercjalizowana i tylko część z nich jest szerzej rozpoznawalna.

W opinii mieszkańców Ziemi Bielskiej 26% ankietowanych wskazuje na istotność zrównoważonej komercjalizacji dziedzictwa. W tym obszarze podkreślana jest **potrzeba wykreowania i promocji produktów lokalnych we współpracy biznesu i sektora obywatelskiego**. Ponadto dalszego wsparcia wymaga komercyjna oferta spędzania czasu wolnego, która staje się coraz bardziej popularna a powinna się opierać w szczególności na unikatowości i wyjątkowości dziedzictwa obszaru. w tym zakresie duże znaczenie może mieć także przedsiębiorczość społeczna, która może poprzez wykorzystanie potencjałów turystycznych wspierać lokalne społeczności.

We wszystkich przytoczonych obszarach bardzo ważna jest współpraca. Zarówno lokalnych społeczności jak również przedsiębiorstw czy samorządów. W licznych działaniach wspierają lokalne organizacje samorządy gminne, powiatowy czy wojewódzki. Ponadto obszar powiatu bielskiego należy do Euroregionu Beskidy, przez co od wielu lat realizowane są projekty z partnerami czeskimi i słowackimi. Gminy należące do LGD posiadają też swoich zagranicznych partnerów, z którymi realizują liczne wydarzenia i projekty.

2. Grupy docelowe szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR oraz grupy w niekorzystnej sytuacji

Diagnoza obszaru wskazuje, że zachodzące w ostatnich latach procesy społeczno-ekonomiczne dotyczą w szczególności sposobu kilku grup mieszkańców, które powinny w strategii zostać potraktowane w szczególny sposób, w tym **grupy w niekorzystnej sytuacji**:

- 1) **osoby zależne, wymagające opieki w różnej formie**; są to osoby z niepełnosprawnościami a także seniorzy borykający się z problemami zdrowotnymi i z ograniczoną sprawnością; potrzeby tej grupy rosną z kilku powodów; po pierwsze, następuje proces starzenia się społeczeństwa i rośnie odsetek seniorów w społecznościach lokalnych; część seniorów cieszy się dobrym zdrowiem i jest aktywna, jednak część dotknięta jest chorobami, niepełnosprawnościami czy samotnością; niska – w stosunku do potrzeb – jest dostępność usług publicznych adresowanych do omawianej grupy podmiotów; następuje także zmiana

¹⁶ w przypadku danych turystycznych Czechowice-Dziedzice traktowane są jako cała gmina

modelu rodziny – z rodziny wielopokoleniowej, w której możliwa była opieka nad członkami rodziny o szczególnych potrzebach na rodziny jednopokoleniowe;

- 2) **rodziny lub osoby opiekujące się osobami zależnymi**; konieczność opieki nad osobami zależnymi ogranicza możliwości realizacji kariery zawodowej, edukacji, uczestnictwa w kulturze itp.; jest związana nie tylko z ograniczeniem możliwości zarobkowania, ale także koniecznością ponoszenia dodatkowych kosztów; wpływa także na kondycję psychiczną, zdrowie fizyczne osób opiekujących się osobami zależnymi, oddziałuje na relacje wewnątrz rodziny; istotne jest dostarczanie tym osobom i rodzinom wsparcia w dostępie do usług i udogodnień, ale także w podnoszeniu kompetencji wspierających opiekę nad osobami zależnymi;
- 3) **kobiety powracające na rynek pracy**; kobiety, które decydują się na ponowne zatrudnienie lub wznowienie swojej kariery zawodowej po okresie przerwy, w którym nie były aktywnie zaangażowane w pracę zarobkową. Ten okres przerwy może wynikać z różnych powodów, takich jak opieka nad dziećmi, opieka nad członkiem rodziny, edukacja lub inne czynniki życiowe. Decyzja o powrocie do pracy może być spowodowana różnymi motywacjami, takimi jak chęć rozwoju zawodowego, zdobycie niezależności finansowej, realizacja ambicji zawodowych lub po prostu potrzeba aktywności zawodowej po okresie przerwy. Wspieranie kobiet w powrocie na rynek pracy jest istotne dla zapewnienia równych szans zarówno kobietom, jak i mężczyznom. Daje to kobietom możliwość rozwijania swojej kariery i osiągania sukcesu zawodowego na równi z mężczyznami; kobiety stanowią znaczący segment społeczeństwa i ich pełny udział w rynku pracy ma ogromny potencjał ekonomiczny. Wspierając ich powrót do pracy, przyczyniamy się do wzrostu gospodarczego poprzez zwiększenie liczby aktywnych zawodowo osób i zwiększenie dochodów rodziny; kobiety przynoszą ze sobą unikalne perspektywy i umiejętności do miejsc pracy; wspieranie kobiet powracających do pracy przyczynia się do łamania stereotypów płciowych. Pokazuje, że kobiety mogą być aktywne zawodowo zarówno po macierzyństwie, jak i w każdym innym okresie życia, co przyczynia się do zmiany społecznych przekonań i oczekiwań. Wspieranie kobiet powracających na rynek pracy jest ważne dla budowania bardziej sprawiedliwego, równego i zrównoważonego społeczeństwa, w którym wszyscy mają równą szansę na osiągnięcie sukcesu zawodowego.

oraz **grupy docelowe szczególnie istotne z punktu widzenia LSR**, do których zaliczono - oprócz ww. grup osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji - również:

- 1) **seniorów** w wieku 60+, bez względu na ich kondycję zdrowotną i sytuację rodzinną; osoby z tej grupy są zagrożone w dłuższej perspektywie marginalizacją, co może prowadzić do przyspieszonej utraty zdrowia psychicznego i fizycznego;
- 2) **osoby młode przed uzyskaniem pełnoletniości**; w trakcie spotkań warsztatowych podkreślano, że jest to grupa, która nie znajduje na obszarze LGD atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego, a równocześnie ma ograniczone możliwości korzystania z takiej oferty w innych ośrodkach; może to skutkować osłabianiem więzi z obszarem, a nawet wandalizmem;
- 3) **młodzież pełnoletnią (do 25 roku życia)**; są to osoby o wysokiej mobilności, wysokich aspiracjach, poszukujące szans dla siebie w innych ośrodkach, także poza regionem; zarówno ta, jak i powyższa grupa mają kluczowe znaczenie dla przyszłości obszaru; zachowania migracyjne dotyczą osób ambitnych, przedsiębiorczych, dobrze wykształconych, a więc takich, które są siłą napędową rozwoju lokalnego;
- 4) **lokalnych przedsiębiorców i rolników**, których działalność warunkuje wykorzystanie lokalnych potencjałów, dostarczanie dóbr i usług dla mieszkańców, tworzących miejsca pracy, generujący innowacyjność obszaru w różnych wymiarach.

Wszystkie operacje realizowane w ramach LSR, mające na celu rozwiązywanie problemów ww. grup docelowych będą mogły liczyć na dodatkowe punkty w procesie oceny i wyboru przez Radę. LGD w ramach Planu komunikacji (przedstawionego w rozdziale III pkt. g)) będzie realizowała szereg działań komunikacyjnych służących dotarciu z informacją o ww. grupach szczególnie istotnych z punktu widzenia LSR i ich preferencyjnemu traktowaniu, tak,

aby jak najmocniej zachęcić potencjalnych wnioskodawców do podejmowania aktywności i realizacji konkretnych działań.

3. Analiza, w jaki sposób LGD może wesprzeć zarówno lokalne, jak i ponadlokalne inicjatywy, szczególnie uwzględniając na danym obszarze wdrażanie pozostałych instrumentów terytorialnych

Mimo, iż niniejsza strategia RLKS jest strategią dwufundusową (EFRROW i EFS+), o znacząco większej alokacji względem LSR 2016-2023, a LGD będzie mogła sięgać jeszcze po dodatkowe środki np. w ramach wykorzystania dedykowanych naborów dla LGD, które przewidywane są w programie regionalnym Fundusze Europejskie dla Śląskiego w ramach tzw. formuły pośredniej RLKS (z części finansowanej przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego), to należy jasno wskazać, iż inicjatywy lokalne i ponadlokalne będą mogły być wspierane bezpośrednio z budżetu niniejszej LSR do stosunkowo niewielkiego limitu pomocy, tj. maksymalnie 500 tys. zł, a w niektórych przypadkach do jeszcze mniejszej kwoty (szczegóły dot. poziomów dofinansowania i założenia konstrukcji budżetu opisane są w rozdziale IX Plan finansowy LSR). Zasadniczo więc LGD będzie wspierać niewielkie projekty inwestycyjne oraz w szczególności projekty nieinwestycyjne tzw. miękkie, ukierunkowując się głównie na wsparcie przedsiębiorców i organizacji pozarządowych, upatrując szansę realizacji dużych projektów w planowanych działaniach innych podmiotów o większym potencjalnym organizacyjnym i finansowym, w szczególności Stowarzyszenia Aglomeracja Beskidzka (zrzeszającym samorządy lokalne całego subregionu południowego), które w analogicznym okresie będzie wdrażać strategię Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych o wartości ok. 157 mln euro.

Rozdział V Spójność, komplementarność i synergia

Funkcjonowanie LGD Ziemia Bielska wpisuje się w szeroki kontekst rozwoju lokalnego stanowiąc wzbogacenie działań podejmowanych przez inne podmioty, w szczególności samorząd lokalny. Kilkunastoletnia historia funkcjonowania LGD wskazuje na uzyskiwanie rzeczywistej, znaczącej w swojej skali **wartości dodanej** – rozumianej jako zróżnicowane, odczuwalne dla wielu interesariuszy korzyści będące rezultatem konsekwentnego, odpowiedniego i skutecznego wdrażania podejścia LEADER. W szczególności widoczne staje się w coraz większym stopniu uzyskiwanie takich wartości w działaniu LGD jak:

- oddolność – o której świadczy zainteresowanie podmiotów lokalnych udziałem w procesie formułowania i konsultowania LSR oraz kreowaniu i wdrażaniu projektów wpisujących się w LSR;
- koncentracja na obszarze – uzyskiwana dzięki odniesieniu zapisów LSR do specyfiki obszaru, jego potencjałów i deficytów oraz potrzeb, które zostały zidentyfikowane w trakcie formułowania LSR;
- partnerstwo – przejawiające się w otwartości podmiotów lokalnych na dialog, co widoczne było w trakcie spotkań warsztatowych; uczestnicy warsztatów z szacunkiem odnosili się do siebie oraz artykułowanych potrzeb; widoczne jest także zrozumienie współzależności między aktywnościami różnych podmiotów oraz świadomość, że wspólne działania prowadzą do uzyskiwania wspomnianej wartości dodanej; znaczna część wypracowanych przedsięwzięć ma charakter partnerski; podobnie rzecz ma się z wiązkami przedsięwzięć dedykowanych kolejnym celom operacyjnym;
- zintegrowanie – które dotyczy stosowania podejścia „ponadgminnego”, międzysektorowego, interdyscyplinarnego;
- innowacyjność – która była tematem prac warsztatowych, wywiadów, przedmiotem dyskusji na temat interpretowania innowacji z punktu widzenia potrzeb obszaru, kryteriów oceny innowacyjności przedsięwzięć;
- współpraca – od etapu uzgodnienia stanowisk dotyczących sytuacji obszaru, poprzez wypracowanie LSR jako koncepcji będącej owocem konsensusu lokalnego, aż po planowaną współpracę na etapie wdrażania;
- lokalne zarządzanie i finansowanie – wykorzystujące doświadczenia nabyte w ubiegłych latach przez LGD, w tym w aspekcie dystrybucji wsparcia, budowania lokalnych partnerstw, promowania LGD i LSR.

O ile w początkowych latach działalności LGD podstawową korzyścią było scalenie tego obszaru i wypracowanie pewnej masy krytycznej do wspólnego myślenia o jego przyszłości, o tyle obecnie jest nią bezsprzecznie **umacnianie lokalnego kapitału społecznego**, stojącego przed istotnymi wyzwaniami demograficznymi, społecznymi i gospodarczymi - umacnianie relacji i sieci współpracy podmiotów lokalnych w ramach istniejącego, międzysektorowego partnerstwa jakim jest LGD. Grupa ludzi i podmiotów w niej skupionych bierze na siebie świadomie ciężar **poprawy otoczenia instytucjonalnego** na tym obszarze, związanego z wdrażaniem niełatwych od strony biurokratycznej przedsięwzięć, mających poprawić jakość życia mieszkańców i warunki funkcjonowania podmiotów gospodarczych i społecznych. To właśnie animacja lokalna, doradztwo, zaangażowanie i inne formy pomocy ze strony wykwalifikowanych pracowników LGD sprawiają, że osoby i podmioty lokalne nieposiadające kompetencji w zakresie zarządzania projektami, będą mogły realizować swoje zamierzenia, uzyskując na nie wsparcie z funduszy pomocowych Unii Europejskiej.

Wartość dodana z realizacji niniejszej strategii to nie tylko **lepszą jakość projektów (operacji)**, wynikająca ze wsparcia LGD w ich przygotowywaniu i rozliczaniu. To przede wszystkim otwartość w LSR na mniejsze projekty w ramach projektów grantowych, w których wsparcie otrzymają najmniejsze formalne i nieformalne organizacje obywatelskie, których potencjał organizacyjny i finansowy często nie jest wystarczający do samodzielnego sięgania po wsparcie zewnętrzne. To również realizacja operacji własnych przez LGD, których nie zrealizowałby żaden inny podmiot, dotyczących tak istotnych dla zapewnienia ciągłości kulturowej obszaru kwestii jakimi są lokalne dziedzictwo kulturowo-przyrodnicze, tradycyjne wartości, wokół których następuje integracja wspólnot lokalnych, wyeksponowanie symboli i atrakcji turystycznych układzie ponadgminnym. To wreszcie promocja współpracy, innowacji i partnerstwa (szerzej opisanych w dalszej części dokumentu).

Uzyskiwaniu lepszych efektów i wyników w porównaniu do wdrażania projektów w modelu tradycyjnym sprzyjać będzie **komplementarność i synergia operacji**, zaplanowanych w ramach poszczególnych przedsięwzięć. Przykładowo, cel 3 odnoszący się do zachowania i wzbogacania lokalnego dziedzictwa jest ściśle powiązany z celem 4 dotyczącym rozwoju przedsiębiorczości opierającej się na wykorzystaniu lokalnych potencjałów. Obydwa cele budują model zrównoważonego, komplementarnego rozwoju, w realizacji którego uczestniczą różne sektory. Waloryzacja dziedzictwa wspiera tworzenie i rozwój produktów i usług opartych na lokalnej specyfice. Z drugiej strony, rozsądna komercjalizacja lokalnych potencjałów podnosi zainteresowanie nimi ze strony mieszkańców i wzmacnia szacunek do dziedzictwa, które jest atrakcyjne dla osób odwiedzających obszar LGD. Silne relacje występują także między celem 1 (zorientowanym na integrację społeczności lokalnych) oraz celem 2 (nakierowanym na pomoc grupom, które wymagają szczególnego wsparcia). Operacje w tych celach uwzględniają budowanie empatii społecznej, tworzenie miejsc wspierających integrację i włączenie społeczne, usługi wspierające integrację, czy też działania infrastrukturalne. Są to więc operacje wielowymiarowe, komplementarne, wzajemnie się wspomagające, umożliwiające włączenie w ich realizację zróżnicowanych podmiotów lokalnych. Strategia zawiera szereg działań komplementarnych adresowanych dla młodzieży i seniorów, wspierających rodziny, zapewniających dobry start w obszarze aktywności zawodowej dla osób młodych oraz lepsze warunki życia dla osób niepełnosprawnych oraz starszych - potrzebujących różnych form opieki i wsparcia. Realizacja tych zamierzeń, przy jednoczesnej realizacji innych krajowych czy lokalnych polityk czy to samorządów różnego szczebla czy otoczenia biznesowego ma szansę przynieść efekt synergii w postaci lepszej jakości życia na tym obszarze – o czym mowa poniżej.

1. Opis zgodności i komplementarności LSR z innymi dokumentami strategicznymi

Dokument LSR Ziemia Bielska stanowi odpowiedź na kluczowe wyzwania dla lokalnych społeczności obszaru LGD oraz jest spójny z politykami rozwoju przyjętymi i wdrażanymi na różnych szczeblach zarówno krajowym regionalnym czy powiatowym. Opracowując LSR Ziemia Bielska dokonywano ciągłej analizy planowanych rozwiązań w zakresie zgodności, komplementarności i synergiczności z celami i kierunkami interwencji określonymi w innych dokumentów strategicznych, w tym w szczególności: **Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027, Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju z perspektywą do 2030, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” Zielone Śląskie oraz Strategii Rozwoju Powiatu Bielskiego 2021+.**

- a. **Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027**, będący kluczowym źródłem finansowania Strategii LGD, jest finansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). Wyznaczone w LSR Ziemia Bielska cele rozwoju obszaru LGD oraz przedsięwzięcia są spójne celami szczegółowymi Wspólnej Polityki Rolnej określonymi do 2027 r. oraz stanowią narzędzia wpisujące się w zarysowane tam kierunki interwencji pozwalające na podejmowanie w obszarze LGD Ziemia Bielska działań spójnych i/lub komplementarnych i/lub synergicznych. Poniżej zaprezentowano korelację celów obu dokumentów strategicznych wraz z jej opisem na poziomie przedsięwzięć w LSR.

Tabela 15 Korelacja celów i przedsięwzięć. Źródło: opracowanie własne.

Cele LSR	Cele PS WPR 2023-2027	Opis korelacji na poziomie przedsięwzięć w LSR Ziemia Bielska	Charakter przedsięwzięć LSR względem PS WPR 2023-2027
C.1 Aktywne, świadome i zintegrowane społeczności lokalne	SO8 Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, <u>włączenia społecznego i rozwoju lokalnego</u> na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu	– poprzez działania podnoszące umiejętności i kwalifikacje, w tym poprzez kształcenie ustawiczne (P.1.1)	komplementarne spójne synergiczne

	zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa XCO modernizacja sektora poprzez wspieranie i dzielenie się wiedzą, <u>innowacjami</u> i <u>cyfryzacją w rolnictwie</u> i na <u>obszarach wiejskich</u> oraz zachęcanie do ich wykorzystywania.	– poprzez wdrażanie rozwiązań inteligentnych (P.1.2.1 i P.1.2.2) – poprzez wspieranie rozwoju i aktywności sektora obywatelskiego i wzrostu zaangażowania mieszkańców w działań tego typu organizacji (P.1.3.1 i P.1.3.2)	
C.2 Dogodne warunki dla funkcjonowania osób i rodzin wymagających szczególnego wsparcia	SO8 Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, <u>włączenia społecznego i rozwoju lokalnego</u> na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa	– poprzez rozwój usług wspierających aktywność i wszechstronny rozwój mieszkańców (P.2.1.1 i P.2.1.2) , w tym rozwój kompetencji i kwalifikacji (P.2.4) – poprzez poprawę dostępności do wysokiej jakości opieki i zajęć dla dzieci i młodzieży (P.2.3) – poprzez ułatwianie funkcjonowania osób ze szczególnymi potrzebami, w tym poprzez rozwój usługi i niwelację barier dostępowych (P.2.5)	komplementarne spójne synergiczne
C.3 Waloryzacja, ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego	SO8 Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, <u>włączenia społecznego i rozwoju lokalnego</u> na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa XCO modernizacja sektora poprzez wspieranie i dzielenie się wiedzą, <u>innowacjami</u> i <u>cyfryzacją w rolnictwie</u> i na <u>obszarach</u>	– poprzez działania inwestycyjne poprawiające jakości przestrzeni, a związane z bogatym dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym obszaru (P.3.1.1 i P.3.1.2) i (P.3.3.1. P.3.3.2 i P.3.3.3)	komplementarne spójne synergiczne

	<u>wiejskich</u> oraz zachęcanie do ich wykorzystywania.	– poprzez wzmocnienie potencjału instytucji kultury (P3.2) – poprzez promowanie i budowania świadomości o zasobach i bogactwie obszaru, w tym z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych (P.3.4)	
C.4Rozwój lokalnej przedsiębiorczości	SO3 Poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości SO7 przyciąganie młodych rolników i <u>ułatwianie rozwoju działalności gospodarczej</u> na obszarach wiejskich, SO8 Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, <u>włączenia społecznego i rozwoju lokalnego</u> na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa	– poprzez wparcie rozwoju przedsiębiorczości opartej na lokalnych potencjałach (P.4.1.1 i P.4.1.2) i (P.4.2.1 i P.4.2.2) – poprzez wsparcie przedsiębiorczości lokalnej z tworzeniem oferty poprawiającej jakość życia społeczności lokalnej (P.4.3.1 i P.4.3.2)	komplementarne spójne synergiczne

b. **Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)** (SOR) zakłada prowadzenie działań na rzecz rozwoju społecznie i terytorialnie zrównoważonego, dzięki któremu efektywnie będą rozwijane oraz wykorzystywane miejscowe zasoby i potencjały wszystkich obszarów. Polityka krajowa wskazuje na potrzebę wsparcia obszarów, które nie mogą w pełni rozwinąć swojego potencjału rozwojowego, oraz borykają się z wyzwaniami zarówno w sferze społecznej oraz gospodarczej i środowiskowej. W SOR wyznaczono cel szczegółowy II pn. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony, w którym zakłada się potrzebę interwencji w zakresie:

- prowadzenia aktywnej polityki prorodzinnej,
- poprawie dostępności do usług, w tym społecznych,
- wsparcia grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem oraz zapewnienie spójności działań na rzecz integracji społecznej,
- kształtowania rynku pracy,
- tworzenie warunków do dalszego rozwoju konkurencyjnej gospodarki,
- wsparcia dla podwyższania atrakcyjności inwestycyjnej śląska oraz promocji zmian strukturalnych,
- rozwoju obszarów wiejskich,
- poprawy organizacji świadczenia usług publicznych na poziomie lokalnym.

Ponadto w SOR wskazuje się, że obszary wiejskie posiadają największy zasób terenów możliwych do przeznaczenia pod inwestycje oraz realizację celów publicznych, w tym m.in. środowiskowych pełnionych przez obszary zalesione i tereny użytkowane rolniczo. w ramach wskazanego w dokumencie kierunku pn. Rozwój obszarów wiejskich planowane jest wsparcie:

- rozwoju obszarów wiejskich w oparciu o endogeniczne potencjały gospodarcze,
- aktywizacji obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją.

Cele i przedsięwzięcia wyznaczone w LSR Ziemia Bielska są w pełni są spójne z celami Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, a przedsięwzięcia powinny się w istotnym stopniu przyczyniać do realizacji celów rozwoju kraju. Przedsięwzięcia zdefiniowane w LSR stanowią istotne narzędzia o charakterze komplementarnym działań administracji i innych podmiotów na rzecz osiągnięcia celów SOR.

Cele polityki rozwoju kraju w ujęciu terytorialnym oraz w wymiarze polityki regionalnej i lokalnej zostały dookreślone w **Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030** (KSRR). W tym dokumencie, podkreśla się, że polityka regionalna wspierać będzie wszystkie regiony, w tym obszary wiejskie, w budowaniu ich pozycji konkurencyjnej. Głównym celem polityki regionalnej jest efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju. Takie założenia leżą również u podstaw formułowania LSR, w której wyznaczono cele i przedsięwzięcia opierające i determinujące rozwój kapitału ludzkiego i społecznego oraz licznych potencjałów środowiskowo-kulturowych obszaru LGD.

Poniżej ukazano spójność celów LSR z celami KSRR 2030 podając przykłady korelacji z planowanymi w LSR przedsięwzięciami.

Tabela 16 Korelacja celów LSR z celami KSRR 2030. Źródło: opracowanie własne.

Cele LSR	Adekwatne cele KSRR	Opis korelacji na poziomie przedsięwzięć w LSR Ziemia Bielska	Charakter przedsięwzięć LSR względem KSRR
C.1 Aktywne, świadome i zintegrowane społeczności lokalne	1.1. Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo 1.1.2. Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją 1.5. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów 1.5.3. Infrastruktura społeczna 2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego 2.1.2. Kształcenie ustawiczne 2.1.3. Zwiększanie zasobów rynku pracy i rozwój kapitału społecznego	– poprzez organizację wydarzeń integrujących i aktywizujących mieszkańców oraz upowszechnianie kształcenia ustawicznego na rzecz poprawy umiejętności i kompetencji (P.1.1) – poprzez tworzenie przestrzeni i obiektów sprzyjających aktywności mieszkańców oraz wdrażanie rozwiązań inteligentnych (P.1.2.1 i P.1.2.2) – poprzez wspieranie rozwoju i aktywności sektora obywatelskiego i wzrostu zaangażowania mieszkańców w działań tego typu organizacji (P.1.3.1 i P.1.3.2)	komplementarne spójne synergiczne

C.2 Dogodne warunki dla funkcjonowania osób i rodzin wymagających szczególnego wsparcia	1.5. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów 1.5.3. Infrastruktura społeczna 2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego 2.1.3. Zwiększanie zasobów rynku pracy i rozwój kapitału społecznego	– poprzez rozwój usług i wspierających aktywność i wszechstronny rozwój mieszkańców (P.2.1.1 i P.2.1.2), – poprzez zwiększenie aktywność i włączenia osób ze szczególnymi potrzebami (P.2.2.1, P.2.2.2 i P.2.2.3), – poprzez poprawę dostępności do wysokiej jakości opieki i zajęć dla dzieci i młodzieży (P.2.3) – poprzez wsparcie rozwoju kompetencji i kwalifikacji (P.2.4) – poprzez ułatwianie funkcjonowania osób ze szczególnymi potrzebami, w tym poprzez rozwój usługi i niwelację barier dostępowych (P.2.5)	komplementarne spójne synergiczne
C.3 Waloryzacja, ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego	2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego 2.1.3. Zwiększanie zasobów rynku pracy i rozwój kapitału społecznego 2.3. Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach 2.3.1. Koncentracja na działaniach proinnowacyjnych	– poprzez działania, w tym organizacyjne, promocyjne aktywizujące i wzmacniających świadomość mieszkańców i inwestycyjne poprawiające jakości przestrzeni, a związane z bogatym dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym obszaru (P.3.1.1 i P.3.1.2) i (P.3.3.1. P.3.3.2 i P.3.3.3) – poprzez wzmocnienie potencjału instytucji kultury (P3.2) – poprzez promowanie i budowania świadomości o zasobach i bogactwie obszaru, w tym z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych	komplementarne spójne synergiczne
C.4 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości	2.2 Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym 2.3. Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach 2.3.1. Koncentracja na działaniach proinnowacyjnych	– poprzez wsparcie rozwoju przedsiębiorczości opartej na lokalnych potencjałach (P.4.1.1 i P.4.1.2) i (P.4.2.1 i P.4.2.2) – poprzez wsparcie przedsiębiorczości lokalnej z tworzeniem oferty poprawiającej jakość życia społeczności lokalnej	komplementarne spójne synergiczne

c. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” Zielone Śląskie

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” jest aktualizacją Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2020+”. Dokument został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Śląskiego nr VI/24/1/2020

z dnia 19 października 2020 r. Władze regionu wskazują, że Strategia „Śląskie 2030” odpowiada na wyzwania demograficzne stojące przed województwem oraz związane są z poprawą warunków życia w regionie, zarówno dla jego obecnych, jak i przyszłych mieszkańców, a realizacja zapisów strategicznych wymagała będzie zaangażowania licznych podmiotów sceny regionalnej.

Należy podkreślić, że cele i przedsięwzięcia wyznaczone w LSR są spójne, komplementarne oraz synergiczne z celami rozwoju województwa śląskiego.

Tabela 17 Korelacja celów LSR z celami SRWSL Śląskie 2030. Źródło: opracowanie własne.

Cele LSR	Spójność celów w SRWSL 2030	Opis korelacji na poziomie przedsięwzięć w LSR Ziemia Bielska	Charakter przedsięwzięć LSR względem SRWSL 2030
C.1 Aktywne, świadome i zintegrowane społeczności lokalne	B. Województwo śląskie regionem przyjaznym dla mieszkańca B.1. Wysoka jakość usług społecznych, w tym zdrowotnych B.2. Aktywny mieszkaniowiec B.3. Atrakcyjny i efektywny system edukacji i nauki	– poprzez organizację wydarzeń integrujących i aktywizujących mieszkańców oraz upowszechnianie kształcenia ustawicznego na rzecz poprawy umiejętności i kompetencji (P.1.1) – poprzez tworzenie przestrzeni i obiektów sprzyjających aktywności mieszkańców oraz wdrażanie rozwiązań inteligentnych (P.1.2.1 i P.1.2.2) – poprzez wspieranie rozwoju i aktywności sektora obywatelskiego i wzrostu zaangażowania mieszkańców w działań tego typu organizacji (P.1.3.1 i P.1.3.2)	komplementarne spójne synergiczne
C.2 Dogodne warunki dla funkcjonowania osób i rodzin wymagających szczególnego wsparcia	B. Województwo śląskie regionem przyjaznym dla mieszkańca B.1. Wysoka jakość usług społecznych, w tym zdrowotnych B.2. Aktywny mieszkaniowiec B.3. Atrakcyjny i efektywny system edukacji i nauki	– poprzez rozwój usług i wspierających aktywność i wszechstronny rozwój mieszkańców (P.2.1.1 i P.2.1.2), – poprzez zwiększenie aktywności i włączenia osób ze szczególnymi potrzebami (P.2.2.1, P.2.2.2 i P.2.2.3), – poprzez poprawę dostępności do wysokiej jakości opieki i zajęć dla dzieci i młodzieży (P.2.3) – poprzez wsparcie rozwoju kompetencji i kwalifikacji (P.2.4) – poprzez ułatwianie funkcjonowania osób ze szczególnymi potrzebami, w tym poprzez rozwój usługi i niwelację barier dostępowych (P.2.5)	komplementarne spójne synergiczne

C.3 Waloryzacja, ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego	C. Województwo śląskie regionem wysokiej jakości środowiska i przestrzeni C.1. Wysoka jakość środowiska C.3. Atrakcyjne warunki zamieszkania, kompleksowa rewitalizacja, zapobieganie i dostosowanie do zmian klimatu	– poprzez działania, w tym organizacyjne, promocyjne aktywizujące i wzmacniających świadomość mieszkańców i inwestycyjne poprawiające jakości przestrzeni, a związane z bogatym dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym obszaru (P.3.1.1 i P.3.1.2) i (P.3.3.1. P.3.3.2 i P.3.3.3) – poprzez wzmocnienie potencjału instytucji kultury (P3.2) – poprzez promowanie i budowania świadomości o zasobach i bogactwie obszaru, w tym z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych	komplementarne spójne synergiczne
C.4 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości	A. Województwo śląskie regionem odpowiedzialnej transformacji gospodarczej A.3. Silna lokalna przedsiębiorczość	– poprzez wparcie rozwoju przedsiębiorczości opartej na lokalnych potencjałach (P.4.1.1 i P.4.1.2) i (P.4.2.1 i P.4.2.2) – poprzez wsparcie przedsiębiorczości lokalnej z tworzeniem oferty poprawiającej jakość życia społeczności lokalnej	

d. Program regionalny Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027

W dokumencie pt. **Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027** wskazano formy operacjonalizacji przyjętych celów interwencji aktualnych programów polityki spójności, tj. Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz Europejskiego Funduszu Społecznego+ (EFS+).

Tabela 18 Korelacja celów LSR z celami w programie FESL 2021-2027. Źródło: opracowanie własne.

Cele LSR	Adekwatne cele szczegółowe w FESL 2021-2027	Opis działań komplementarnych z FESL z przedsięwzięciami w LSR	Charakter przedsięwzięć LSR względem FESL
C.1 Aktywne, świadome i zintegrowane społeczności lokalne	ESO4.1. Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy – w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży – dla osób długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na	– poprzez upowszechnianie kształcenia ustawicznego na rzecz poprawy umiejętności i kompetencji (P.1.1) – poprzez tworzenie przestrzeni i obiektów sprzyjających aktywności mieszkańców oraz wdrażanie rozwiązań inteligentnych (P.1.2.1 i P.1.2.2) – poprzez wspieranie rozwoju i aktywności sektora obywatelskiego i wzrostu	komplementarne spójne synergiczne

	rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej; (EFS+) ESO4.3. Wspieranie zrównoważonego pod względem płci uczestnictwa w rynku pracy, równych warunków pracy oraz lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym, w tym poprzez dostęp do przystępnej cenowo opieki nad dziećmi i osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (EFS+) ESO4.7. Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej (EFS+)	zaangażowania mieszkańców w działań tego typu organizacji (P.1.3.1 i P.1.3.2)	
C.2 Dogodne warunki dla funkcjonowania osób i rodzin wymagających szczególnego wsparcia	ESO4.1. Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy – w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży – dla osób długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się	– poprzez rozwój usług i wspierających aktywność i wszechstronny rozwój mieszkańców (P.2.1.1 i P.2.1.2), – poprzez zwiększenie aktywność i włączenia osób ze szczególnymi potrzebami (P.2.2.1, P.2.2.2 i P.2.2.3), – poprzez poprawę dostępności do wysokiej jakości opieki i zajęć dla dzieci i młodzieży (P.2.3)	komplementarne spójne synergiczne

	w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej; (EFS+) ESO4.3. Wspieranie zrównoważonego pod względem płci uczestnictwa w rynku pracy, równych warunków pracy oraz lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym, w tym poprzez dostęp do przystępnej cenowo opieki nad dziećmi i osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu (EFS+) ESO4.6. Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami (EFS+) ESO4.8. Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup	– poprzez wsparcie rozwoju kompetencji i kwalifikacji (P.2.4) – poprzez ułatwianie funkcjonowania osób ze szczególnymi potrzebami, w tym poprzez rozwój usługi i niwelację barier dostępowych (P.2.5)	
--	---	--	--

	w niekorzystnej sytuacji (EFS+) ESO4.12. Promowanie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci (EFS+) RSO4.3. Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne (EFRR)		
C.3 Waloryzacja, ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego	ESO4.8. Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji (EFS+) RSO4.6. Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych (EFRR) RSO2.4. Wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, odporności,	– poprzez działania, w tym organizacyjne, promocyjne aktywizujące i wzmacniających świadomość mieszkańców i inwestycyjne poprawiające jakości przestrzeni, a związane z bogatym dziedzictwem kulturowym i przyrodniczym obszaru (P.3.1.1 i P.3.1.2) i (P.3.3.1. P.3.3.2 i P.3.3.3) – poprzez wzmocnienie potencjału instytucji kultury (P3.2) – poprzez promowanie i budowania świadomości o zasobach i bogactwie obszaru, w tym z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych, – poprzez działania wspierające ochronę klimatu i środowiska przyrodniczego obszaru (EFRR, FST)	komplementarne spójne synergiczne

	z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego (EFRR) RSO2.7. Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia (EFRR) RSO2.1. Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych (EFRR) RSO2.2. Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001 w sprawie energii odnawialnej[1], w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju (EFRR) Cel 10.6 Rozwój energetyki rozproszonej opartej o odnawialne źródła energii (FST)		
C.4 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości	RSO1.3. Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne (EFRR) RSO2.7. Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia (EFRR)	– poprzez wparcie rozwoju przedsiębiorczości opartej na lokalnych potencjałach (P.4.1.1 i P.4.1.2) i (P.4.2.1 i P.4.2.2) – poprzez wsparcie przedsiębiorczości lokalnej z tworzeniem oferty poprawiającej jakość życia społeczności lokalnej	

e. Strategia Rozwoju Powiatu Bielskiego 2021+

Strategia rozwoju LGD Ziemia Bielska jest również spójny i komplementarny z dokumentem wyznaczającym kierunki rozwoju powiatu bielskiego, która wyznacza cele rozwoju regionu oraz instrumenty ich realizacji

w perspektywie roku 2030. Jest ona podstawą do właściwego zarządzania powiatem, ponieważ określa zadania dla samorządu. Przedstawia cele i kierunki działania, których realizacja przez Samorząd Powiatowy, przyczyni się i będzie stymulować rozwój powiatu na wielu płaszczyznach.

Tabela 19 Zgodność i spójność celów dokumentów powiatowych z celami LSR. Źródło: opracowanie własne.

Cele LSR	Spójność celów ze Strategią Rozwoju Powiatu Bielskiego 2021+	Opis korelacji na poziomie przedsięwzięć w LSR Ziemia Bielska	Charakter przedsięwzięć LSR względem celów rozwoju powiatu bielskiego
C.1 Aktywne, świadome i zintegrowane społeczności lokalne	Cel strategiczny 1. Wzmacnianie jakości świadczonych usług publicznych oraz potencjału instytucjonalnego CO2. Wzrost poziomu integracji społecznej	– poprzez organizację wydarzeń integrujących i aktywizujących mieszkańców (P.1.1) – poprzez tworzenie przestrzeni i obiektów sprzyjających aktywności mieszkańców oraz wdrażanie rozwiązań inteligentnych (P.1.2.1 i P.1.2.2)	komplementarne spójne synergiczne
C.2 Dogodne warunki dla funkcjonowania osób i rodzin wymagających szczególnego wsparcia	Cel strategiczny 1. Wzmacnianie jakości świadczonych usług publicznych oraz potencjału instytucjonalnego CO1. Rozwijanie funkcji oświatowych i wzmacnianie pozycji placówek edukacyjnych powiatu CO2. Wzrost poziomu integracji społecznej CO4 Zwiększanie dostępu do kultury i sportu Cel strategiczny 4. Efektywne wykorzystanie zasobów naturalnych i dziedzictwa powiatu bielskiego oraz kreowanie silnej marki „Beskidy” CO 4.1 Podniesienie atrakcyjności turystycznej powiatu bielskiego i jego promocja	– poprzez rozwój usług i wspierających aktywność i wszechstronny rozwój mieszkańców (P.2.1.1 i P.2.1.2), – poprzez zwiększenie aktywność i włączenia osób ze szczególnymi potrzebami (P.2.2.1, P.2.2.2 i P.2.2.3), – poprzez poprawę dostępności do wysokiej jakości opieki i zajęć dla dzieci i młodzieży (P.2.3) – poprzez wsparcie rozwoju kompetencji i kwalifikacji (P.2.4) – poprzez ułatwianie funkcjonowania osób ze szczególnymi potrzebami, w tym poprzez rozwój usługi i niwelację barier dostępowych (P.2.5)	komplementarne spójne synergiczne
C.3 Waloryzacja, ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego	Cel strategiczny 2. Wysoka jakość środowiska naturalnego CO 2.1 Niwelowanie skutków zmian klimatu i aktywna adaptacja do zmian klimatycznych, w tym	– poprzez działania, w tym organizacyjne, promocyjne aktywizujące i wzmacniających świadomość mieszkańców i inwestycyjne poprawiające jakości przestrzeni, a związane z bogatym dziedzictwem	komplementarne spójne synergiczne

	ograniczanie efektów eksploatacji górniczej na terenie powiatu Cel strategiczny 4. Efektywne wykorzystanie zasobów naturalnych i dziedzictwa powiatu bielskiego oraz kreowanie silnej marki „Beskidy” CO 4.1 Podniesienie atrakcyjności turystycznej powiatu bielskiego i jego promocja	kulturowym i przyrodniczym obszaru (P.3.1.1 i P.3.1.2) i (P.3.3.1. P.3.3.2 i P.3.3.3) – poprzez wzmocnienie potencjału instytucji kultury (P3.2) – poprzez promowanie i budowania świadomości o zasobach i bogactwie obszaru, w tym z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych	
C.4 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości	Cel strategiczny 3. Wspieranie budowy nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy CO 3.2 Stymulowanie rozwoju przedsiębiorczości i rynku pracy oraz wsparcie obszarów znajdujących się w transformacji górniczej Cel strategiczny 4. Efektywne wykorzystanie zasobów naturalnych i dziedzictwa powiatu bielskiego oraz kreowanie silnej marki „Beskidy” CO 4.1 Podniesienie atrakcyjności turystycznej powiatu bielskiego i jego promocja	– poprzez wparcie rozwoju przedsiębiorczości opartej na lokalnych potencjałach (P.4.1.1 i P.4.1.2) i (P.4.2.1 i P.4.2.2) – poprzez wsparcie przedsiębiorczości lokalnej z tworzeniem oferty poprawiającej jakość życia społeczności lokalnej	

Na etapie finalizacji prac dot. niniejszej LSR nie została podjęta decyzja o przyjęciu strategii ponadlokalnej ZIT dla obszaru subregionu południowego województwa śląskiego.

2. Sposób integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów i branż w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć

LSR jest narzędziem prowadzącym do wykorzystania potencjałów i aktywności różnych podmiotów na obszarze jego działania. Podobnie jak proces przygotowania dokumentu, tak i proces wdrażania strategii opierać się będzie na szerokim partnerstwie lokalnym.

W toku wdrażania LSR planuje się kontynuację i wzmacnianie:

- budowania partnerstwa opartego na stałym dialogu realizowanego poprzez zróżnicowane formy komunikacji, w tym: spotkania i warsztaty mające na celu ocenę przebiegu procesu wdrażania oraz wypracowywania nowych rozwiązań aktywizujących społeczność i wzmacnianie potencjałów lokalnych. Należy podkreślić, iż proces opracowania LSR poprzez intensywność współpracy pozwolił na wzmocnienie istniejących i budowanie nowych relacji pomiędzy partnerami w obszarze LGD. Zróżnicowanie uczestników reprezentujących zarówno

mieszkańców, jak i instytucje stanowi podstawę do rozwoju partnerstw międzysektorowych ukierunkowanych na osiągnięcie celów LSR.

- stosowania szerokiej gamy instrumentów informacyjnych pozwalających na uzyskanie przez mieszkańców i partnerów wdrażania informacji zarówno o ich efektach, jak i dalszych działaniach na rzecz rozwoju potencjału obszaru. Zastosowane w toku przygotowania LSR narzędzia dały podstawę do wzmocnienia zaangażowania partnerów i mieszkańców, co wpłynęło na właściwą identyfikację potrzeb i zaprojektowanie odpowiednich rozwiązań wdrożeniowych. Na etapie wdrażania aktywna polityka informacyjna powinna mieć również na celu podnoszenie poziomu integracji i aktywności społecznej oraz utożsamiania mieszkańców z obszarem całego LGD,
- działań realizowanych przez LGD jako koordynatora współpracy i budowania relacji pomiędzy partnerami realizującymi projekty oraz osobami i podmiotami planującymi własne działania rozwojowe, a poszukującymi możliwości współpracy i partnerów dla tych działań, (w tym względzie przewidziano zarówno projekt grantowy Kierunek współpraca jak i operację własną Prospołeczna Ziemia Bielska, opisane w rozdziale VII)
- działań LGD w zakresie rozwoju kompetencji partnerów do kreowania nowych rozwiązań oraz ich efektywnego i skutecznego wdrażania
- promowania dobrych praktyk dotyczących rozwoju obszaru LGD i efektów już zrealizowanych projektów.

LSR przewiduje także, że realizowane operacje będą względem siebie komplementarne. Przewidziane projekty inwestycyjne (zarówno w zakresie tworzenia przestrzeni i miejsc wspierających integrację mieszkańców jak i rozwoju błękitnej i zielonej infrastruktury) będą w głównej mierze realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego. Ze stworzonej infrastruktury będą mogły zatem korzystać organizacje pozarządowe z obszaru, realizując finansowane ze środków LSR projekty „miękkie”, „nieinwestycyjne”.

1. Specyfikacja i opis celów, przypisanych im przedsięwzięć oraz uzasadnienie ich sformułowania w oparciu o konsultacje społeczne i powiązanie ich z analizą potrzeb i potencjału obszaru w zintegrowany sposób

Ilościowa i jakościowa diagnoza sytuacji obszaru LGD, a w szczególności rozpoznanie potrzeb i pól aktywności lokalnych podmiotów stały się podstawą dla opracowania struktury celów LSR. Cele strategiczne sformułowano jako ważne dla społeczności lokalnej wartości lub procesy, których osiągnięcie lub zintensyfikowanie odpowiada na zidentyfikowane potrzeby mieszkańców. Rozpoznanie potrzeb mieszkańców było kilkietapowym procesem, którego początkiem było wykonanie analiz ilościowych opierających się na wykorzystaniu danych ze statystyki publicznej oraz z zasobów gminnych. Jednak zasadniczą część diagnozy miała postać diagnozy jakościowej. Uczestnikom procesu partycypacyjnego dostarczono możliwości wypowiedzenia się na takie tematy jak:

- deficyty obszaru tworzące ograniczenia dla rozwoju i codziennego funkcjonowania mieszkańców;
- zjawiska osłabiające więzi mieszkańców ze swoim miejscem zamieszkania;
- wyłaniające się zagrożenia dla stabilności rozwoju społecznego i ekonomicznego, w tym takie, które mogą skutkować emigracją mieszkańców, np. do ośrodków miejskich;
- pozytywne cechy gmin LGD, które powinny być wykorzystywane w procesie rozwoju lokalnego, a w szczególności tworzące fundament dla realizacji LSR;
- aktywności, którymi zainteresowani są mieszkańcy, a w sensie LSR przedsięwzięcia, w realizację których mieszkańcy potencjalnie chcieliby się angażować,
- doświadczenia z realizacji poprzedniej LSR związane z uzyskiwanymi rezultatami oraz z obserwowaną aktywnością podmiotów lokalnych w ramach wdrażania LSR.

Proces określania celów był związany z ustaleniem priorytetów. Po nakreśleniu szerokiego wachlarza potrzeb społeczności lokalnych dokonano wyboru tych wartości, które są dla mieszkańców najważniejsze a równocześnie rokują największe szanse na realizację.

Tabela 20 Cele i przedsięwzięcia LSR. Źródło: opracowanie własne.

Kluczowe uwarunkowania uzasadniające cel (potencjały, deficyty, bariery, oczekiwania – problemy)	Cele	Przedsięwzięcia
→ Starzejące się środowiska liderów społecznych. → Niski poziom zainteresowania młodych mieszkańców włączaniem się w działania społeczne. → Wzrost mobilności społecznej i osłabianie związków mieszkańców ze swoim miejscem zamieszkania. → Osłabianie, tradycyjnie silnych, więzi łączących społeczność wiejską.	C1. Aktywne, świadome i zintegrowane społeczności lokalne	P1.1 Wydarzenia, akcje, działania edukacyjne i promocyjne aktywizujące, integrujące mieszkańców i wspierające włączanie społeczne (cel I)
		P1.2.1 Tworzenie przestrzeni i miejsc wspierających integrację mieszkańców.
		P1.2.2 Tworzenie przestrzeni i miejsc wspierających integrację mieszkańców.
		P1.3.1 Wspieranie działalności organizacji pozarządowych, kreowanie liderów lokalnych i rozwój inicjatyw partnerskich na obszarze.

→ Skupianie na wartościach ekonomicznych osłabiające poziom aktywności społecznej. → Napływ nowych mieszkańców wolno integrujących się ze społecznościami lokalnymi. → Przeniesienie kontaktów społecznych w przestrzeń wirtualną. → Niski poziom sieciowania podmiotów sektora obywatelskiego.		P1.3.2 Wspieranie działalności organizacji pozarządowych, kreowanie liderów lokalnych i rozwój inicjatyw partnerskich na obszarze.
→ Starzenie się społeczeństwa i wzrost zapotrzebowania na usługi dla seniorów. → Trudny dostęp do opieki zdrowotnej, rehabilitacji, usług istotnych dla seniorów oraz osób w niekorzystnej sytuacji. → Zmiana modelu rodziny generująca problemy w zakresie sprawowania opieki nad małymi dziećmi i osobami ze szczególnymi potrzebami. → Konieczność silniejszej współpracy w procesie wychowawczym dzieci i młodzieży między rodzicami, szkołą a także podmiotami kultury, sportu, działalności społecznej. → Odpyływanie młodych mieszkańców poszukujących w miastach usług wyższego rzędu. → Deficyt oferty spędzania czasu wolnego interesującej dla różnych grup społecznych, w tym dla młodzieży w wieku 15-18 lat, dla seniorów. → Występowanie barier architektonicznych w obiektach i przestrzeniach publicznych.	C2. Dogodne warunki dla funkcjonowania osób i rodzin wymagających szczególnego wsparcia	P2.1.1 Działania na rzecz rozwoju oferty usług czasu wolnego oraz rozwoju zainteresowań i talentów młodzieży, seniorów, osób ze szczególnymi potrzebami.
		P2.1.2 Działania na rzecz rozwoju oferty usług czasu wolnego oraz rozwoju zainteresowań i talentów młodzieży, seniorów, osób ze szczególnymi potrzebami.
		P2.2.1 Wzrost dostępności usług opiekuńczych dla seniorów, osób ze szczególnymi potrzebami oraz do opieki wytechnieniowej i opieki nad dziećmi.
		P2.2.2 Wzrost dostępności usług opiekuńczych dla seniorów, osób ze szczególnymi potrzebami oraz do opieki wytechnieniowej i opieki nad dziećmi.
		P2.2.3 Wzrost dostępności usług opiekuńczych dla seniorów, osób ze szczególnymi potrzebami oraz do opieki wytechnieniowej i opieki nad dziećmi.
		P2.3 Wzrost dostępności do opieki i zajęć dla dzieci i młodzieży (cel f)
		P2.4 Wzmacnianie kompetencji osób i rodzin wymagających szczególnego wsparcia (cel g)
		P2.5 Likwidowanie barier w przestrzeni utrudniających funkcjonowanie osób ze szczególnymi potrzebami.

→ Wysoki i unikatowy potencjał przyrodniczy i kulturowy obszaru. → Utożsamienie mieszkańców z tradycjami lokalnymi przy równoczesnym zagrożeniu stopniowym wypieraniem kultury lokalnej przez kulturę „uniwersalną”. → Deficyty wiedzy mieszkańców na temat lokalnego dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. → Relatywnie niski poziom wykorzystania atutów przyrodniczych i kulturowych LGD. → Nowe technologie zmieniające sposób komunikacji. → Wzrost rangi przypisywanej przez młode pokolenia wartościom ekologicznym przy mniejszym zainteresowaniu kulturą lokalną.	C3. Waloryzacja, ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.	P3.1.1 Działania na rzecz podtrzymywania i promocji tradycji, zwyczajów i umiejętności. P3.1.2 Działania na rzecz podtrzymywania i promocji tradycji, zwyczajów i umiejętności. P3.2 Doposażenie obiektów i instytucji kultury. P3.3.1 Podnoszenie jakości przestrzeni, w tym poprzez wykorzystywanie i wzbogacanie walorów przyrodniczych i kulturowych. P3.3.2 Podnoszenie jakości przestrzeni, w tym poprzez wykorzystywanie i wzbogacanie walorów przyrodniczych i kulturowych. P3.3.3 Podnoszenie jakości przestrzeni, w tym poprzez wykorzystywanie i wzbogacanie walorów przyrodniczych i kulturowych. P3.4 Wdrażanie rozwiązań cyfrowych umożliwiających promowanie atutów obszaru, w tym włączanie mieszkańców do tworzenia baz wiedzy o LGD i jej prezentacji w nowatorski sposób.
→ Osłabianie atrakcyjności lokalnego rynku pracy dla osób o wyższych kwalifikacjach i aspiracjach. → Deficyty w dostępie mieszkańców do usług rynkowych. → Niski poziom komercyjnego wykorzystywania specyfiki przyrodniczej i kulturowej obszaru.	C4. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości	P4.1.1 Pozarolnicze działalności gospodarcze rozwijające się w oparciu o potencjał przyrodniczy i kulturowy obszaru. P4.1.2 Pozarolnicze działalności gospodarcze rozwijające się w oparciu o potencjał przyrodniczy i kulturowy obszaru. P4.2.1 Rozwój produktów lokalnych opartych na specyfice i tradycji obszaru oraz innowacyjne sposoby ich promocji i dystrybucji. P4.2.2 Rozwój produktów lokalnych opartych na specyfice i tradycji obszaru oraz innowacyjne sposoby ich promocji i dystrybucji. P4.3.1 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości oferującej usługi

		poprawiające warunki i komfort życia - poprawa dostępności do oferty rynkowej wspierającej codzienne funkcjonowanie mieszkańców
		P4.3.2 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości oferującej usługi poprawiające warunki i komfort życia - poprawa dostępności do oferty rynkowej wspierającej codzienne funkcjonowanie mieszkańców

2. Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania

Rysunek 5 Cele strategiczne, ich osadzenie w lokalnych procesach oraz źródła finansowania celów. Źródło: opracowanie własne.

3. Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS, a także wskazanie sposobu ich realizacji z uzasadnieniem

W tabeli niżej zaprezentowano poszczególne przedsięwzięcia LSR wraz z podaniem grup docelowych, sposobów/form ich planowanej realizacji przez LGD oraz wskazaniem funduszy (WPR lub EFS+) i adekwatnych zakresów tematycznych.

Tabela 21 Przedsięwzięcia LSR wraz z podaniem grup docelowych, sposobów/form oraz wskazaniem funduszy zakresów tematycznych.
Źródło: opracowanie własne.

Przedsięwzięcia w ramach C1 Aktywne, świadome i zintegrowane społeczności lokalne	sposób realizacji	fundusz	grupy docelowe	zakres tematyczny
P1.1 Wydarzenia, akcje, działania edukacyjne i promocyjne aktywizujące, integrujące mieszkańców i wspierające włączanie społeczne (cel I)	projekt grantowy	EFS+	Mieszkańcy, grupy w niekorzystnej sytuacji	Cel szczegółowy: (I) Wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci
P1.2.1 Tworzenie przestrzeni i miejsc wspierających integrację mieszkańców.	konkurs	WPR	mieszkańcy, potencjalni wnioskodawcy	Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej
P1.2.2 Tworzenie przestrzeni i miejsc wspierających integrację mieszkańców.	projekt grantowy	WPR	mieszkańcy, potencjalni wnioskodawcy	Przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi
P1.3.1 Wspieranie działalności organizacji pozarządowych, kreowanie liderów lokalnych i rozwój inicjatyw partnerskich na obszarze.	operacja własna, animacja	WPR	organizacje pozarządowe i ich przedstawiciele, działacze społeczni, potencjalni wnioskodawcy	Kształtowanie świadomości obywatelskiej...
P1.3.2 Wspieranie działalności organizacji pozarządowych, kreowanie liderów lokalnych i rozwój inicjatyw partnerskich na obszarze.	projekt grantowy	WPR	organizacje pozarządowe i ich przedstawiciele, działacze społeczni, potencjalni wnioskodawcy	Kształtowanie świadomości obywatelskiej...
Przedsięwzięcia w ramach C2 Dogodne warunki dla funkcjonowania osób i rodzin wymagających szczególnego wsparcia	sposób realizacji	fundusz	grupy docelowe	zakres tematyczny
P2.1.1 Działania na rzecz rozwoju oferty usług czasu wolnego oraz rozwoju	projekt grantowy	WPR,	młodzież, grupy w niekorzystnej sytuacji	Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych

zainteresowań i talentów młodzieży, seniorów, osób ze szczególnymi potrzebami.				lub osób w niekorzystnej sytuacji...
P2.1.2 Działania na rzecz rozwoju oferty usług czasu wolnego oraz rozwoju zainteresowań i talentów młodzieży, seniorów, osób ze szczególnymi potrzebami.	projekt grantowy	WPR,	seniorzy, grupy w niekorzystnej sytuacji	Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji...
P2.2.1 Wzrost dostępności usług opiekuńczych dla seniorów, osób ze szczególnymi potrzebami oraz do opieki wytchnieniowej i opieki nad dziećmi.	konkurs	WPR	seniorzy, grupy w niekorzystnej sytuacji, opiekunowie osób zależnych	Rozwój przedsiębiorczości...,
P2.2.2 Wzrost dostępności usług opiekuńczych dla seniorów, osób ze szczególnymi potrzebami oraz do opieki wytchnieniowej i opieki nad dziećmi.	konkurs	WPR	seniorzy, grupy w niekorzystnej sytuacji, opiekunowie osób zależnych	Rozwój przedsiębiorczości...,
P2.2.3 Wzrost dostępności usług opiekuńczych dla seniorów, osób ze szczególnymi potrzebami oraz do opieki wytchnieniowej i opieki nad dziećmi.	projekt grantowy	WPR	seniorzy, grupy w niekorzystnej sytuacji, opiekunowie osób zależnych	Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji...
P2.3 Wzrost dostępności do opieki i zajęć dla dzieci i młodzieży (cel f)	projekt grantowy	EFS+	młodzież, dzieci, rodzice i opiekunowie	Cel szczegółowy: (f) Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a

				także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami
P2.4 Wzmacnianie kompetencji mieszkańców, w tym osób i rodzin wymagających szczególnego wsparcia (cel g)	projekt grantowy	EFS+	dorośli, grupy w niekorzystnej sytuacji	Cel szczegółowy: (g) Wspieranie uczenia się przez całe życie w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej
P2.5 Likwidowanie barier w przestrzeni utrudniających funkcjonowanie osób ze szczególnymi potrzebami.	konkurs	WPR	grupy w niekorzystnej sytuacji, seniorzy	Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej
Przedsięwzięcia w ramach C3 Waloryzacja, ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego	sposób realizacji	fundusz	grupy docelowe	zakres tematyczny
P3.1.1 Działania na rzecz podtrzymywania i promocji tradycji, zwyczajów i umiejętności.	konkurs	WPR	mieszkańcy, turyści	Ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi
P3.1.2 Działania na rzecz podtrzymywania i promocji tradycji, zwyczajów i umiejętności.	międzynarodowy projekt partnerski	WPR	mieszkańcy, turyści	Kształtowanie świadomości obywatelskiej...

P3.2 Doposażenie obiektów i instytucji kultury.	konkurs	WPR	podmioty działające w sferze kultury	Ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi
P3.3.1 Podnoszenie jakości przestrzeni, w tym poprzez wykorzystywanie i wzbogacanie walorów przyrodniczych i kulturowych.	projekt w partnerstwie	WPR	mieszkańcy, turyści	Kształtowanie świadomości obywatelskiej...
P3.3.2 Podnoszenie jakości przestrzeni, w tym poprzez wykorzystywanie i wzbogacanie walorów przyrodniczych i kulturowych.	konkurs	WPR	mieszkańcy, turyści	Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej
P3.3.3 Podnoszenie jakości przestrzeni, w tym poprzez wykorzystywanie i wzbogacanie walorów przyrodniczych i kulturowych.	konkurs	WPR	mieszkańcy, turyści	Ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi
P3.4 Wdrażanie rozwiązań cyfrowych umożliwiających promowanie atutów obszaru, w tym włączanie mieszkańców do tworzenia baz wiedzy o LGD i jej prezentacji w nowatorski sposób.	operacja własna	WPR	mieszkańcy, przedsiębiorcy, turyści	Kształtowanie świadomości obywatelskiej...
Przedsięwzięcia w ramach C4 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości	sposób realizacji	fundusz	grupy docelowe	zakres tematyczny
P4.1.1 Pozarolnicze działalności gospodarcze rozwijające się w oparciu o potencjał przyrodniczy i kulturowy obszaru.	konkurs	WPR	rolnicy z małych gospodarstw, mieszkańcy, turyści	Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych
P4.1.2 Pozarolnicze działalności gospodarcze rozwijające się w oparciu o potencjał przyrodniczy i kulturowy obszaru.	konkurs	WPR	rolnicy z małych gospodarstw, mieszkańcy, turyści	Rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych
P4.2.1 Rozwój produktów lokalnych opartych na specyfice i tradycji obszaru	operacja własna, animacja	WPR	mieszkańcy, przedsiębiorcy, turyści	Kształtowanie świadomości obywatelskiej...

oraz innowacyjne sposoby ich promocji i dystrybucji.				Ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi
P4.2.2 Rozwój produktów lokalnych opartych na specyfice i tradycji obszaru oraz innowacyjne sposoby ich promocji i dystrybucji	operacja własna, animacja	WPR	mieszkańcy, przedsiębiorcy, turyści	Kształtowanie świadomości obywatelskiej... Ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi
P4.3.1 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości oferującej usługi poprawiające warunki i komfort życia - poprawa dostępności do oferty rynkowej wspierającej codzienne funkcjonowanie mieszkańców	konkurs	WPR	mieszkańcy	Rozwój przedsiębiorczości...
P4.3.2 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości oferującej usługi poprawiające warunki i komfort życia - poprawa dostępności do oferty rynkowej wspierającej codzienne funkcjonowanie mieszkańców	konkurs	WPR	mieszkańcy	Rozwój przedsiębiorczości...

4. Przypisanie wskaźników do celów i przedsięwzięć w kontekście ich adekwatności do celów i przedsięwzięć oraz zgodności ze wskaźnikami dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR

Przedsięwzięcia w ujęciu wskaźnikowym – wskaźniki produktu i rezultatu – zostały zamieszczone w Formularzu 2. Także w tym przypadku zrealizowano partnerski proces analityczny prowadzący do stworzenia wskaźników oraz określenia zakładanych poziomów realizacyjnych; w procesie tym uwzględniono:

- skalę zgłaszanych potrzeb,
- wielkość środków, które mogłyby zostać przeznaczone na realizację poszczególnych celów i przedsięwzięć,
- obserwowany poziom zainteresowania podmiotów lokalnych sformułowanymi celami i przedsięwzięciami,
- lokalne polityki i stopień ich zbieżności z potrzebami zgłaszanymi przez mieszkańców w procesie partycypacyjnym,
- przewidywaną dostępność informacji umożliwiających pozyskanie danych do monitorowania wskaźnika.

Wskaźniki dla przedsięwzięć i celów ogólnych zostały dobrane przy uwzględnieniu: obligatoryjności wskaźników, które powinny być wykorzystane do monitorowania LSR; adekwatności wskaźników do zawartości przedsięwzięć i celów; komplementarności wskaźników formułowanych na różnych poziomach strategii (od szczegółowych wskaźników produktów, poprzez wynikające z produktów rezultaty); dostępności wskaźników w źródłach statystyki

publicznej, zasobach LGD lub możliwości relatywnie łatwego pozyskania wskaźnika ze źródeł pierwotnych. I tak, np. w ramach C.4 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości określono między innymi następujące wskaźniki:

Przedsięwzięcie / cel	Wskaźnik	Uzasadnienie
P4.3.1 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości oferującej usługi poprawiające warunki i komfort życia - poprawa dostępności do oferty rynkowej wspierającej codzienne funkcjonowanie mieszkańców	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa wspierającego codzienne funkcjonowanie mieszkańców	bezpośrednie odniesienie do treści przedsięwzięcia wyrażające skalę zainteresowania beneficjentów oraz liczbę poprawnie przygotowanych operacji, które mogły uzyskać wsparcie
C.4 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości	Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	wyrażenie konkretnych rezultatów dla rynku pracy będących wynikiem wspierania firm wspierających codzienne funkcjonowanie mieszkańców

ROZDZIAŁ VII Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

1. Ogólna charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD, w tym przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych wraz ze zwięzłą informacją wskazującą sposób powstawania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele i założenia

Procedury zostaną przygotowane przez Biuro LGD w oparciu o dostępne wytyczne, a także z uwzględnieniem najlepszych praktyk w zakresie procedur z okresu realizacji LSR 2009-2015 i LSR 2016-2023. Kluczowym celem procedur jest zapewnienie rzetelnego, sprawnego i przejrzystego przebiegu całego procesu aplikowania o dofinansowanie od momentu złożenia wniosków w biurze LGD poprzez ocenę i wybór operacji, aż do momentu przekazania ich Samorządowi Województwa lub zawarcia umów z grantobiorcami i rozliczenia zadań – w przypadku projektów grantowych. Główne założenia procedur mają zapobiegać konfliktom interesów, a także zapewniać możliwość złożenia protestu/odwołania. Wszystkie procedury zostaną skonsultowane z członkami Zarządu i Rady, następnie poddane konsultacjom społecznym, a finalnie przyjęte przez Walne Zebranie Członków.

LGD Ziemia Bielska przyjmie następujące procedury dotyczące czynności związanych z przeprowadzaniem naboru, oceny i wyboru wniosków o dofinansowanie operacji składanych przez podmioty inne niż LGD oraz realizacją projektów grantowych i operacji własnych LGD:

- a) *procedura wyboru i oceny operacji finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW);*
- b) *procedura wyboru i oceny grantobiorców w ramach projektów grantowych finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolnego na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFFROW);*
- c) *procedura ustalania i zmiany kryteriów wyboru operacji*
- d) *procedura ustalania i zmiany kryteriów wyboru grantobiorców w ramach projektów grantowych*
- e) *procedura wyboru i oceny grantobiorców w ramach projektów grantowych finansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+).*

Procedury obowiązujące w LGD są obligatoryjnie podawane do publicznej wiadomości, poprzez opublikowanie ich na stronie internetowej www.ziemiabielska.pl (obowiązek publikacji dotyczy również zmian ww. procedur). Jawność procedur pozwala nie tylko na zachowanie transparentności w działaniu, ale również na lepsze zrozumienie przez potencjalnych wnioskodawców całego procesu ubiegania się o przyznanie pomocy ze środków LSR. Nad poprawnością przebiegu procesu wyboru operacji czuwać będzie komisja ds. prawidłowego przebiegu procesu

oceny i wyboru operacji. Szczegółowe opisy przyjętych rozwiązań, w tym dotyczących organizacji całego procesu oceny, zapewniania parytetów w głosowaniach zachowania bezstronności, dostępnej intensywności pomocy i maksymalnych kwot wsparcia, a także możliwościach złożenia protestu znajdują się w odrębnych dokumentach dot. poszczególnych procedur oraz Regulaminie Rady.

2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru zgodnie z wymogami określonymi dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR z uwzględnieniem powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami.

Kryteria wyboru operacji zostały opracowane przez zespół roboczy złożony m.in. z pracowników Biura i Rady LGD z założeniem: obiektywizmu, niedyskryminacji, przejrzystości i powiązania z diagnozą obszaru. Przed ich przedłożeniem do ostatecznego zatwierdzenia przez Walne Zebranie Członków w dniu 01.06.2023 r. zostały szczegółowo omówione na kilku spotkaniach konsultacyjnych (np. w dniu 16.03.2023 w Bielsku-Białej), a także z członkami Zarządu oraz pozostałymi członkami LGD. Podstawowym celem lokalnych kryteriów wyboru jest zwiększenie prawdopodobieństwa wyboru operacji/zadań, które w największym zakresie bezpośrednio przyczyniają się do osiągania określonych w LSR celów poprzez osiąganie konkretnych wskaźników produktu i rezultatu. Kryteria przygotowywano z założeniem możliwej ich mierzalności i czytelnej metodologii lub w przypadku kryteriów jakościowych - szczegółowego opisu podejścia do ich oceny, niebudzącego wątpliwości co do sposobu przyznawania punktów. LGD postanowiła opracować **szeroki zestaw kryteriów obligatoryjnych**, odnoszących się co do zasady do wszystkich operacji poddawanych ocenie w trybie konkursowym, **kryteria specyficzne** uruchamiane wyłącznie w przypadku wniosków dot. działalności nieprodukcyjnych, a także **osobny zestaw wykorzystywany w procesie oceny i wyboru grantobiorców w ramach projektów grantowych**.

W zestawie **kryteriów obligatoryjnych** znalazły się:

- a) **stopień innowacyjności operacji;**
- b) **stopień wpływu operacji na zintegrowanie w ramach LSR;**
- c) **stopień spójności i adekwatności opisu operacji z zakresem zaplanowanych zadań oraz budżetem;**
- d) **konsultacja wniosku o dofinansowanie operacji z biurem LGD;**
- e) **wpływ na rozwiązywanie deficytów i barier (zwanych dalej problemami) obszaru objętego LSR wskazanych w diagnozie;**
- f) **wsparcie grup w niekorzystnej sytuacji;**
- g) **wpływ na środowisko i ochronę klimatu.**
- h) **stopień przygotowania dokumentacji projektowej**

Kryteria specyficzne, w przypadku operacji nieprodukcyjnych to odpowiednio:

- a) aktywizacja grup społecznych szczególnie istotnych z punktu widzenia LSR (seniorzy w wieku 60+; osoby młode przed uzyskaniem pełnoletniości; młodzież pełnoletnia (do 25 roku życia); rodziny z dziećmi; lokalni przedsiębiorcy lub rolnicy),

Kryteria oceny i wyboru grantobiorców obejmują natomiast:

- a) stopień innowacyjności zadania,
- b) potencjał grantobiorcy do realizacji zadania,
- c) stopień spójności i adekwatności zakresu zaplanowanych zadań z zestawieniem rzeczowo-finansowym,
- d) konsultację wniosku z biurem LGD,
- e) wpływ na rozwiązywanie w deficytów i barier (zwanych dalej problemami) obszaru objętego LSR wskazanych w diagnozie,
- f) wsparcie grup w niekorzystnej sytuacji,
- g) stopień wpływu zadania na zintegrowanie w ramach LSR,

h) aktywizację grup społecznych z obszaru LSR.

Wszystkie proponowane kryteria są albo zgodne z cechami podejścia LEADER i wymaganiami programu (np. innowacyjność, zintegrowanie, wpływ na środowisko i ochronę klimatu), albo uzasadnione z punktu widzenia racjonalnego gospodarowania środkami publicznymi (adekwatność opisu zakresu do budżetu) i są przy tym adekwatne do diagnozy obszaru, tj. mają za zadanie minimalizować problemy i słabe strony obszaru, wykorzystując jednocześnie siły i potencjały, wspierając grupy szczególnie istotne w LSR, w tym grupy w niekorzystnej sytuacji.

W ramach danego naboru wniosków muszą być stosowane te same kryteria w całym procesie wyboru operacji. Dla 2 kryterium obligatoryjnego zostało ponadto ustanowione tzw. minimum częściowe, którego nieosiągnięcie będzie skutkowało niewybraniem operacji do dofinansowania. W celu zapewnienia maksymalnej przejrzystości procesu wyboru operacji LGD zobowiązała się m.in. do publikowania protokołów z posiedzeń organu decyzyjnego – Rady, zawierających jasną informację o wyłączeniach z procesu decyzyjnego ze wskazaniem których wniosków te wyłączenia dotyczą. Na ww. potrzeby LGD prowadziła będzie Rejestr Grup Interesu – na bieżąco aktualizowany, a także zakres ewentualnych działań dyscyplinujących członków Rady. W sytuacji pojawienia się konieczności ustanowienia nowych lub dokonania zmian bądź modyfikacji kryteriów wyboru, w szczególności w przypadku stwierdzenia (podczas monitoringu/ewaluacji własnej) złego lub innego od zamierzonego funkcjonowania tych kryteriów w procesie dokonywania oceny i wyboru operacji, grożącego w skrajnych przypadkach np. niezrealizowaniem zakładanych celów LSR Rada może wystąpić o ustanowienie nowych bądź dokonanie zmian w kryteriach, w trybie opisanym w procedurze ustalania lub zmiany lokalnych kryteriów wyboru operacji (zmiany podlegać będą konsultacjom społecznym). Przy czym zmiany nie mogą polegać jednak na całkowitym usunięciu kryteriów weryfikujących: stopnia innowacyjności, wpływu na rozwiązanie problemów obszaru wskazanych w diagnozie, aktywizacji grup społecznych z obszaru LSR, wsparcia grup w niekorzystnej sytuacji.

3. Wskazanie w jaki sposób w kryteriach wyboru operacji została uwzględniona innowacyjność oraz przedstawienie ich definicji i zasad oceny a także lub operacji realizowanych w partnerstwie na obszarze LSR, o ile zostały przewidziane w LSR.

Doceniając znaczenie podejścia innowacyjnego jako jednej z 7 kluczowych cech warunkujących funkcjonowanie podejścia LEADER LGD Ziemia Bielska zdecydowała się na zastosowanie kryterium pn. „Stopień innowacyjności operacji” jako jednego z najważniejszych, podstawowych i obligatoryjnych kryteriów stosowanych do oceny wszystkich rodzajów i zakresów i form operacji w aktualnym okresie programowania (kryterium to choć w nieco innej formie było również stosowane w poprzedniej LSR).

Przyjęto następującą **definicję innowacyjności**: przez innowacyjność rozumie się zmianę mającą na celu wdrożenie nowego na obszarze objętym LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych (kontekst lokalny). Stopień oryginalności zmian w innowacyjności: kreatywne – powstają w wyniku autorskiego pomysłu, dotyczą nowych produktów, usług, procesów lub organizacji; imitujące – wzorowane na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub organizacji. Dotyczące nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych; pozorne – w rzeczywistości nie są to innowacje w skali LSR. Są to jedynie drobne zmiany oferujące rzekome nowości. Warte podkreślenia jest skala terytorialna badania innowacyjności – ograniczona stricte do obszaru LSR.

Poszukiwanie innowacyjności jako pożądanej cechy operacji w podejściu LEADER/RLKS będzie miało charakter przekrojowy i będzie dotyczyło wszystkich zaplanowanych przedsięwzięć, tym niemniej w celu jej szczególnego wyakcentowania przyjęto do realizacji przedsięwzięcie P3.4., w ramach którego przewiduje się rozwiązań cyfrowych umożliwiających promowanie atutów obszaru, w tym włączanie mieszkańców do tworzenia baz wiedzy o LGD i jej prezentacji w nowatorski sposób oraz przedsięwzięcie P.4.2.1 i P.4.2.2, które obejmuje rozwój produktów lokalnych opartych na specyfice i tradycji obszaru oraz innowacyjne sposoby ich promocji i dystrybucji. Waga kryterium

„Stopień innowacyjności operacji” – 3 pkt - jest relatywnie wysoka w stosunku do pozostałych kryteriów, a sposób przyznawania punktów przedstawia się następująco: 3 pkt – kreatywny – operacja wdraża powstałe w wyniku autorskiego pomysłu, nowe produkty, usługi, procesy lub organizację; 2 pkt – imitujący - operacja wdraża produkty, usługi, procesy lub organizację wzorowane na wcześniej powstałych produktach, usługach, procesach lub organizacji; 0 pkt – pozorny – drobne zmiany oferujące rzekome nowości lub brak zdefiniowanych cech innowacyjności (maksymalnie 3 pkt w kryterium). W przypadku ewentualnych trudności z weryfikacją innowacyjności (nie zawsze każdy członek Rady może mieć wiedzę dot. poziomu innowacji z danego zakresu).

LGD w ramach prowadzonej animacji będzie także animowała społeczność lokalną do wprowadzania rozwiązań innowacyjnych. W tym względzie w planie komunikacji zaplanowano stosowne działania (Wpisy w mediach społecznościowych animujące do wdrażania innowacji). Innowacja będzie także jedną z kluczowych kwestii poruszanych podczas spotkań w ramach projektu „Prospołeczna Ziemia Bielska”.

Projektom partnerskim/w partnerstwie dedykowano w szczególności przedsięwzięcie P.3.1 i P.3.2 – w ramach tego przedsięwzięcia przewiduje się realizację wspólnych, międzynarodowych projektów partnerskich, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz wzmacniania programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego; przedsięwzięcie P.3.3.1, P.3.3.2 i P.3.3.3 – w ramach tego przedsięwzięcia przewiduje się realizację krajowego projektu w partnerstwie polegającego na tworzeniu szlaków (wędrówkowych, rowerowych i innych) po obszarze LGD lub sąsiadujących LGD łączących atrakcje kulturowe i przyrodnicze.

W przypadku oceny i wyboru wniosków w ramach funduszu EFS+ LGD Ziemia Bielska będzie kierować się kryteriami wyboru projektów ustanowionych dla programu regionalnego w odniesieniu do danego typu projektu. Warto nadmienić, że projekty wskazane w LSR będą wybierane zgodnie z zasadami i warunkami obowiązującymi dla EFS+, a także promowane będą projekty wpisujące się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru będzie zgodny z art. 41 ustawy z dn. 28.04.2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027 (tzw. Ustawy wdrożeniowej) – w zakresie projektów grantowych finansowanych z EFS+, oraz będzie zgodny z art. 17 ustawy o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności.

4. Informacja o ewentualnej realizacji projektów grantowych, w tym projektów obejmujących przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi (smart village) i/lub operacji własnych i/lub operacji realizowanych w partnerstwie z partnerami spoza obszaru danej LSR.

Istotnym elementem realizacji LSR będzie wdrażanie projektów grantowych i operacji własnych. W projekcie grantowym LGD udziela grantów grantobiorcom na realizację zadań służących osiągnięciu celu tego projektu przez grantobiorców. W projektach grantowych cały proces naboru wniosków, ich oceny i wyboru, w tym również zawieranie umów z grantobiorcami oraz wypłata środków będzie realizowany na poziomie LGD. Tabele poniżej prezentują opisy, wartości i przewidywany harmonogram realizacji projektów grantowych.

Tabela 22 Wykaz projektów grantowych LGD zaplanowanych do realizacji w latach 2023-2029. Źródło: opracowanie własne LGD.

Lp.	Tytuł i cel projektu grantowego (PG)	Szacunkowa wartość PG	Lata realizacji	Cel LSR
1.	Ziemia Bielska w stylu smart. Celem projektu jest przygotowanie koncepcji Smart Village tj., koncepcji rozwoju obszaru, przygotowanej przez społeczność lokalną, uwzględniającej inteligentne, zrównoważone i innowacyjne rozwiązania.	8 602,20 EUR	2025-2026	Cel 1
2.	Kierunek współpraca. Celem projektu jest przygotowanie operacji partnerskich / operacji realizowanych w partnerstwie.	15 000,00 EUR	2025-2026	Cel 1

3.	Seniorzy siłą Ziemi Bielskiej. Celem projektu jest wsparcie podmiotów działających na rzecz lub skupiających seniorów poprzez zakup niezbędnego wyposażenia.	50 000,00 EUR	2026-2028	Cel 2
4.	Młodzież ogniwem Ziemi Bielskiej. Celem projektu jest wsparcie podmiotów działających na rzecz lub skupiających młodzież poprzez zakup niezbędnego wyposażenia.	50 000,00 EUR	2026-2028	Cel 2
5.	Aktywni – włączeni – zaangażowani. Celem projektu jest wsparcie inicjatyw włączających osoby z grup docelowych szczególnie istotnych z punktu widzenia LSR	50 000,00 EUR	2026-2028	Cel 2
ŁĄCZNA SZACUNKOWA WARTOŚĆ PROJEKTÓW GRANTOWYCH		173 602,20 EUR		

Tabela 23 Wykaz operacji własnych LGD zaplanowanych do realizacji w latach 2023-2029. Źródło: opracowanie własne LGD.

Lp.	Tytuł i zakres operacji własnej (OW)	Budżet łączny (OW)	Lata realizacji	Cel LSR
1.	Prospołeczna Ziemia Bielska. Celem projektu jest organizacja spotkań integrujących i włączających dla organizacji pozarządowych lub twórców z obszaru LGD Ziemia Bielska.	107 526,00 EUR	2025-2026	Cel 1
2.	Bogactwo Ziemi Bielskiej. Celem projektu jest rozwój marki lokalnej Bogactwo Ziemi Bielskiej, identyfikacja nowych podmiotów wraz z ich promocją.	107 526,00 EUR	2025-2026	Cel 4
3.	Baza wiedzy o Ziemi Bielskiej. Celem projektu jest wdrożenie rozwiązań cyfrowych umożliwiających promowanie atutów obszaru poprzez utworzenie bazy wiedzy o LGD.	100 000,00 EUR	2026-2028	Cel 3
4.	Promowana Ziemia Bielska. Celem projektu jest wdrożenie innowacyjnych sposobów promocji i dystrybucji produktów i usług lokalnych opartych na specyfice i tradycji obszaru – organizacja wyjazdów na krajowe lub międzynarodowe targi i wydarzenia.	107 524,00 EUR	2024-2028	Cel 4
ŁĄCZNA SZACUNKOWA WARTOŚĆ OPERACJI WŁASNYCH		422 576,00 EUR		

Tabela 24 Wykaz operacji w partnerstwie i projektów partnerskich zaplanowanych do realizacji w latach 2023-2029. Źródło: opracowanie własne LGD.

Lp.	Tytuł i zakres operacji w partnerstwie i projektów partnerskich	Budżet łączny (OW)	Lata realizacji	Cel LSR
1.	Projekt partnerski. Celem projektu jest realizacja wspólnych, inicjatyw na skalę międzynarodową, dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz wzmacniania programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego.	107 526,00 EUR	2026-2028	Cel 3
2.	Operacja realizowana w partnerstwie. Celem projektu jest realizacja krajowej operacji polegającej na tworzeniu szlaków (wędrowskich, rowerowych i inne) łączących atrakcje kulturowe i przyrodnicze.	75 000,00 EUR	2026-2028	Cel 3
ŁĄCZNA SZACUNKOWA WARTOŚĆ		182 526,00 EUR		

ROZDZIAŁ VIII Plan działania

Plan działania jest ściśle powiązany z logiką realizacji LSR opisaną w rozdziale VI. Prezentuje on sposób realizacji założeń LSR, poprzez wskazanie wysokości osiągniętych wskaźników produktu w poszczególnych przedziałach czasowych. Zaplanowano, iż do grudnia 2025 87%, do grudnia 2026 96% (narastająco), do grudnia 2027 100% (narastająco).

Plan działania zawiera szczegółowy harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników produktu i rezultatu dla określonych w LSR przedsięwzięć. Zostanie zrealizowany jeden projekt partnerski oraz jedna operacja w partnerstwie, a ich rozliczenie nastąpi najpóźniej w roku 2028. LGD planuje również realizację trzech operacji własnych oraz pięciu projektów grantowych, w tym jeden na przygotowanie koncepcji Smart Village oraz na przygotowanie operacji partnerskich / operacji realizowanych w partnerstwie. Na przedsięwzięcia związane z podejmowaniem lub rozwijaniem działalności gospodarczych przewidziano 23% ogólnego budżetu. Szczegółowy Plan działania zawarto w formularzu nr 2: plan działania.

ROZDZIAŁ IX Plan finansowy LSR

LSR LGD Ziemia Bielska będzie w całości finansowana ze środków PS WPR (EFRROW) oraz w ramach programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego na lata 2021-2027 z programu EFS+. Kwota na realizację LSR ustalana jest od liczby mieszkańców. Ludność zamieszkująca obszar LGD, z wyłączeniem miast powyżej 20 tys. mieszkańców, to 124 690 osób, a co za tym idzie maksymalna kwota na realizację LSR to 3 500 000,00 € z PS WPR i 1 662 635 € z FEdŚ na lata 2021-2027. Natomiast kwota wsparcia na zarządzanie to 662 500,00 €. Szczegółowa realizacja budżetu na przestrzeni lat realizacji LSR przedstawiona została w formularzach nr 3: Budżet i nr 4: Plan wykorzystania budżetu LSR.

Ogólny podział środków finansowych pomiędzy cele LSR kształtuje się następująco:

- C1. Aktywne, świadome i zintegrowane społeczności lokalne – 1 301 075,20 €;
- C2. Dogodne warunki dla funkcjonowania osób i rodzin wymagających szczególnego wsparcia – 1 848 063,00 €;
- C3. Waloryzacja, ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego – 1 043 071,80 €;
- C4. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości – 970 425,00 €.

Ponadto w okresie realizacji LSR na lata 2024-2029, LGD Ziemia Bielska zamierza ubiegać się o dodatkowe środki z:

- Programu Interreg Polska-Słowacja 2021-2027 w zakresie Priorytetu 3. Twórcze i atrakcyjne turystycznie Pogranicze - Cel szczegółowy 4 (vi): wzmocnienie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych oraz Priorytetu 4. Współpraca instytucji i mieszkańców Pogranicza - Cel szczegółowy 6 c): budowanie wzajemnego zaufania, w szczególności poprzez wspieranie działań ułatwiających kontakty międzyludzkie.
- Programu Interreg Czechy-Polska 2021-2027 w zakresie Priorytetu 2. Turystyka - Cel szczegółowy 4 (vi): wzmocnienie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych oraz Priorytet 4. Współpraca instytucji i mieszkańców pogranicza - Cel szczegółowy 6 c): budowanie wzajemnego zaufania, w szczególności poprzez wspieranie działań ułatwiających kontakty międzyludzkie.
- d) działań dedykowanych LGD w programie Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027 w części finansowanej z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Potencjalnym źródłem finansowania celu C3 Waloryzacja, ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego jest EFRR oraz FST. Środki Europejskie w ramach EFRR dla LGD z województwa śląskiego w Perspektywie 2021-2027 wynoszą 13 451 724 EUR. Środki Europejskie w ramach FST dla LGD z województwa śląskiego w Perspektywie 2021-2027 wynoszą 6 819 870 EUR. Na obszar LGD Ziemia Bielska w ramach EFRR na działanie 02.01 Efektywność energetyczna budynków użyteczności publicznej zaplanowano realizację przedsięwzięć do kwoty nie większej niż 150 761,30 euro, na działanie 02.10 Wzmocnienie potencjału służb ratowniczych zaplanowano realizację przedsięwzięć do kwoty nie większej niż 590 632,15 euro, na działanie 02.14 Ochrona przyrody i bioróżnorodność zaplanowano realizację przedsięwzięć do kwoty nie większej niż 125 262,00 euro. W ramach FST na działanie 10.06 Rozwój energetyki rozproszonej opartej o odnawialne źródła energii zaplanowano realizację przedsięwzięć do kwoty nie większej niż 1 188 500,84 euro.

Przy konstruowaniu budżetu przyjęto następujące założenia:

Pomoc przyznaje się w formie:

- 1) zwrotu części kosztów kwalifikowalnych w wysokości do **500 tys. zł**,
- 2) kosztów jednostkowych w przypadku pomocy stanowiącej grant na przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi w ramach projektu grantowego, w wysokości **4 tys. zł**,
- 3) płatności ryczałtowych w przypadku pomocy na:
 - podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne w wysokości do **150 tys. zł**,

- przygotowanie projektu partnerskiego – **do 11 625,00 zł**;

Pomoc przyznaje się w wysokości:

- 1) nieprzekraczającej poziomu dofinansowania wynoszącego:
 - **do 65% kosztów kwalifikowalnych** na operacje obejmujące inwestycje produkcyjne, z wyjątkiem operacji dotyczących rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych, gdzie intensywność wynosi do 85% kosztów kwalifikowalnych operacji;
 - **do 100% kosztów kwalifikowalnych** w przypadku operacji obejmujących inwestycje nieprodukcyjne, z tym że do 75% kosztów kwalifikowalnych w przypadku jednostek sektora finansów publicznych (JSFP), z czego pomoc finansowana z EFRROW wynosi maksymalnie 55% kosztów kwalifikowalnych, a pozostałe 20% kosztów kwalifikowalnych ze środków budżetu państwa,
- 2) **nie wyższej niż 500 tys. zł na beneficjenta**, także w przypadku sumy pomocy uzyskanej przez podmiot będący beneficjentem lub grantobiorcą, z wyłączeniem LGD i JSFP,
- 3) **nie niższej niż 30 tys. zł na operację**, a w przypadku projektu grantowego w zakresie:
 - przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi - **4 tys. zł na jedną koncepcję**,
 - przygotowanie projektów partnerskich - **100 tys. zł**.
- 4) nieprzekraczającej **40%** środków LSR na operacje realizowane przez JSFP, chyba że operacja realizuje koncepcję inteligentnej wsi,
- 5) nieprzekraczającej **20%** środków komponentu Wdrażanie LSR w przypadku operacji własnych LGD,
- 6) nieprzekraczającej **1%** budżetu komponentu Wdrażanie LSR w przypadku projektu grantowego na przygotowanie projektów partnerskich,

Przy przeliczaniu budżetu na PLN zastosowano średni kurs EURO w wysokości 4,65 PLN.

Monitoring to ciągły i systematyczny proces zbierania i analizowania danych, głównie ilościowych, ale i jakościowych, który pozwala na ocenę aktualnego tempa i stanu wdrożenia LSR pod kątem jej realizacji zgodnie z założeniami, jakie zostały przyjęte przez LGD na etapie tworzenia strategii. LGD będzie szukała odpowiedzi na pytanie czy dofinansowane operacje generują takie produkty i rezultaty jakie zaplanowano. Takie podejście powinno pozwolić na wczesne wykrywanie ewentualnych błędów/problemów - a co za tym idzie – umożliwiać odpowiednią reakcję. Proces monitorowania postępu realizacji LSR może służyć różnym celom, tj. np. wyniki z analizy danych monitoringowych będą stanowiły materiał do wewnętrznej i zewnętrznej kontroli stopnia realizacji LSR oraz jej ewaluacji (oceny) w różnych momentach wdrażania. Wyniki działań monitoringowych będą wspierały proces decyzyjny przede wszystkim na poziomie Zarządu LGD, ale w skrajnych sytuacjach będą mogły być również użyte przez Samorząd Województwa Śląskiego do zlecenia LGD działań korygująco-naprawczych.

Ewaluacja jest obiektywną oceną LSR na wszystkich jej etapach, tj. planowania, realizacji i mierzenia rezultatów, wykorzystującą dane zebrane z monitoringu. Ewaluacja powinna dostarczyć rzetelnych i przydatnych informacji, pozwalając wykorzystać zdobytą w ten sposób wiedzę w procesach decyzyjnych, czy to Zarządu LGD czy Walnego Zebrania Członków. Badania ewaluacyjne powinny m.in. przedstawić w jakim stopniu zostały zrealizowane poszczególne cele i przedsięwzięcia w LSR, jak realizacja LSR wpływa na zaplanowany rozwój obszaru LGD, jak funkcjonuje LGD jako organizacja, jak jest postrzegana w społecznościach lokalnych, czy też na ile realizowane operacje niosą znamiona innowacji i wartości dodanej. Wyniki z ewaluacji (w zależności od rodzaju badania) służyć będą w szczególności: okresowej ocenie efektywności wdrażania LSR (określenie czy założone cele i podjęte w celu jego realizacji zadania zmierzają w dobrym kierunku), a także ostatecznej ocenie realizacji LSR (poziomu zrealizowania zakładanych wskaźników oraz ilościowego i jakościowego wpływu realizacji LSR na cały obszar). LGD Ziemia Bielska posiada *procedurę dokonywania ewaluacji własnej*.

LGD planuje prowadzić następujące rodzaje ewaluacji:

- a. **ewaluację własną, bieżącą (on-going)**, która prowadzana będzie systematycznie w miarę potrzeb w trakcie wdrażania LSR, jednak w przeciwieństwie do innych – zaplanowanych ewaluacji np. mid-term czy ex-post nie będzie wskazany dokładny moment jej realizacji. Ewaluacja on-going przeprowadzana będzie np. w przypadku, gdy monitorowanie wskaźników ujawni odchylenia od założonych wartości. Jej efektem będzie identyfikacja bieżących barier w realizacji przedsięwzięć/wskaźników/celów, dzięki czemu będą mogły być podjęte odpowiednie kroki służące usprawnieniu wdrażania,
- b. **ewaluację średniookresową (mid-term)**, która przeprowadzona będzie w trakcie wdrażania LSR, mniej więcej w połowie okresu, tj. w 2026 r. Jej efektem będzie wstępna ocena realizacji LSR po blisko 3 latach wdrażania (2024,2025,2026) oraz dostarczenie informacji w jakim tempie i kierunku ona zmierza. Pozwoli to - w momencie ujawnienia ewentualnych zagrożeń bądź problemów – na podjęcie odpowiednich kroków pozwalających na przywrócenie jej realizacji na właściwe tory,
- c. **ewaluację końcową (ex-post)**, która zostanie przeprowadzona w końcowej fazie realizacji LSR, tj. najprawdopodobniej w 2029 r. Podczas ewaluacji końcowej podda się ocenie w szczególności skuteczność i efektywność wdrażania LSR, jej finalną użyteczność, stopień innowacyjności i osiągania wartości dodanej, ocenę z punktu widzenia beneficjentów i szerszej społeczności lokalnej. Przeprowadzi się również badanie długotrwałych efektów (oddziaływania) wdrażania LSR na obszar Ziemi Bielskiej. Tego typu ewaluacja będzie stanowiła cenne źródło informacji użytecznych przy planowaniu działań rozwojowych tego obszaru, w tym kolejnej LSR.

Tabela 25 Planowane ewaluacje LSR w całym okresie wdrażania. Źródło: opracowanie własne LGD.

Rodzaj ewaluacji	Czas i okres ewaluacji / ewaluator	Zakres badania ewaluacyjnego	Sposób i źródła pozyskiwania danych
------------------	------------------------------------	------------------------------	-------------------------------------

bieżąca (on-going)	na bieżąco w każdym roku / Biuro i Zarząd LGD	– skuteczność LGD, tj. postęp rzeczowy, finansowy i terminowy w realizacji LSR (cele/wskaźniki/budżet) – realizacja działań komunikacyjnych w ramach planu komunikacji	sprawozdania z realizacji operacji, ankiety ewaluacyjne, dane własne LGD, warsztat refleksyjny
średniookresowa (mid-term)	II poł. 2026 r. / podmiot zewnętrzny	<u>Ewaluacja mid-term:</u> a) skuteczność LGD, tj. postęp rzeczowy, finansowy i terminowy w realizacji LSR (cele/wskaźniki/budżet) b) trafność LSR, czyli związek pomiędzy przyjętymi rozwiązaniami (w zakresie celów, przedsięwzięć, sposobu funkcjonowania LGD), a realnymi potrzebami społeczności lokalnej (upewnienie się czy potrzeby lokalne są wciąż takie same jak w momencie planowania LSR), c) jakość działania LGD w zakresie wsparcia obszarów priorytetowych w LSR, w tym ich spójność i komplementarność, d) efektywność wdrażania LSR – stosunek nakładów do efektów, e) skala innowacyjności we wspieranych operacjach w LSR oraz stopień osiągania wartości dodanej (planowane i nieplanowane efekty wdrażania LSR), f) jakość działań na rzecz aktywizacji społeczności lokalnych, włączenia społecznego, zaangażowania grup szczególnie istotnych z punktu widzenia LSR/grup w niekorzystnej sytuacji, g) realizacja i jakość działań komunikacyjnych, rozpoznawalność LGD w społecznościach lokalnych, h) funkcjonowanie organów LGD (Zarząd i Rada – głównie pod kątem potencjalnych problemów w stosowaniu kryteriów oceny operacji) i) działalność Biura LGD, w tym w szczególności jakość i efektywność świadczonego doradztwa.	Wywiady z pracownikami Biura LGD, Zarządu i Rady, Członkami LGD, ankiety monitorujące, ankiety z doradztwa, dane własne LGD, stan realizacji LSR, warsztaty refleksyjne
końcowa (ex-post)	I poł. 2029 r. / podmiot zewnętrzny	c) jakość działania LGD w zakresie wsparcia obszarów priorytetowych w LSR, w tym ich spójność i komplementarność, d) efektywność wdrażania LSR – stosunek nakładów do efektów, e) skala innowacyjności we wspieranych operacjach w LSR oraz stopień osiągania wartości dodanej (planowane i nieplanowane efekty wdrażania LSR), f) jakość działań na rzecz aktywizacji społeczności lokalnych, włączenia społecznego, zaangażowania grup szczególnie istotnych z punktu widzenia LSR/grup w niekorzystnej sytuacji, g) realizacja i jakość działań komunikacyjnych, rozpoznawalność LGD w społecznościach lokalnych, h) funkcjonowanie organów LGD (Zarząd i Rada – głównie pod kątem potencjalnych problemów w stosowaniu kryteriów oceny operacji) i) działalność Biura LGD, w tym w szczególności jakość i efektywność świadczonego doradztwa. <u>Ewaluacja ex-post:</u> Zakres z punktów dot. mid-term z wyjątkiem b), h), i).	

Źródło: opracowanie własne

Wyniki prowadzonych ewaluacji będą każdorazowo przedkładane Zarządowi oraz Walnemu Zebraniu Członków Stowarzyszenia. Dodatkowo wyniki ewaluacji mid-term i ex-post zostaną podane do publicznej wiadomości na stronie internetowej LGD.

Rozdział XI Wykaz wykorzystanej literatury

1. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021)
2. Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2023
3. Raport z ewaluacji mid-term za lata 2016-2018
4. Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju
5. Strategia Rozwoju Powiatu Bielskiego 2021+
6. Program regionalny Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027
7. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” Zielone Śląskie
8. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
9. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027

Rozdział XII Załączniki do LSR

Załącznik nr 1 Cele i przedsięwzięcia

Załącznik nr 2. Plan działania - wskazujący harmonogram osiągania poszczególnych wskaźników produktu.

Załącznik nr 3. Budżet LSR - w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia.

Załącznik nr 4. Plan wykorzystania budżetu LSR – wykazujący wykorzystanie zakontraktowanych środków w podziale na poszczególne fundusze i lata.

Załącznik nr 1 Cele i przedsięwzięcia

Budżet w euro	Przedsięwzięcia w ramach C1 Aktywne, świadome i zintegrowane społeczności lokalne	grupy docelowe	sposób realizacji
744 947,00 €	P1.1 Wydarzenia, akcje, działania edukacyjne i promocyjne aktywizujące, integrujące mieszkańców i wspierające włączanie społeczne (cel I).	Mieszkańcy LSR, grupy w niekorzystnej sytuacji	projekt grantowy (Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027)
425 000,00 €	P1.2.1 Tworzenie przestrzeni i miejsc wspierających integrację mieszkańców.	mieszkańcy, potencjalni wnioskodawcy	konkurs
8 602,20 €	P1.2.2 Tworzenie przestrzeni i miejsc wspierających integrację mieszkańców.	mieszkańcy, potencjalni wnioskodawcy	projekt grantowy
107 526,00 €	P1.3.1 Wspieranie działalności organizacji pozarządowych, kreowanie liderów lokalnych i rozwój inicjatyw partnerskich na obszarze.	organizacje pozarządowe i ich przedstawiciele, działacze społeczni, potencjalni wnioskodawcy	operacja własna, animacja
15 000,00 €	P1.3.2 Wspieranie działalności organizacji pozarządowych, kreowanie liderów lokalnych i rozwój inicjatyw partnerskich na obszarze.	organizacje pozarządowe i ich przedstawiciele, działacze społeczni, potencjalni wnioskodawcy	projekt grantowy
Budżet w euro	Przedsięwzięcia w ramach C2 Dogodne warunki dla funkcjonowania osób i rodzin wymagających szczególnego wsparcia	grupy docelowe	sposób realizacji
50 000,00 €	P2.1.1 Działania na rzecz rozwoju oferty usług czasu wolnego oraz rozwoju zainteresowań i talentów młodzieży, seniorów, osób ze szczególnymi potrzebami.	młodzież, grupy w niekorzystnej sytuacji	projekt grantowy
50 000,00 €	P2.1.2 Działania na rzecz rozwoju oferty usług czasu wolnego oraz rozwoju zainteresowań i talentów młodzieży, seniorów, osób ze szczególnymi potrzebami.	seniorzy, grupy w niekorzystnej sytuacji	projekt grantowy
96 775,00 €	P2.2.1 Wzrost dostępności usług opiekuńczych dla seniorów, osób ze szczególnymi potrzebami oraz do opieki wytchnieniowej i opieki nad dziećmi.	seniorzy, dzieci, grupy w niekorzystnej sytuacji, opiekunowie osób zależnych	konkurs

408 600,00 €	P2.2.2 Wzrost dostępności usług opiekuńczych dla seniorów, osób ze szczególnymi potrzebami oraz do opieki wytchnieniowej i opieki nad dziećmi.	seniorzy, dzieci, grupy w niekorzystnej sytuacji, opiekunowie osób zależnych	konkurs
50 000,00 €	P2.2.3 Wzrost dostępności usług opiekuńczych dla seniorów, osób ze szczególnymi potrzebami oraz do opieki wytchnieniowej i opieki nad dziećmi.	seniorzy, dzieci, grupy w niekorzystnej sytuacji, opiekunowie osób zależnych	projekt grantowy
718 514,00 €	P2.3 Wzrost dostępności do opieki i zajęć dla dzieci i młodzieży (cel f).	młodzież, dzieci, rodzice i opiekunowie z obszaru LSR	projekt grantowy (Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027)
199 174,00 €	P2.4 Wzmacnianie kompetencji mieszkańców, w tym osób i rodzin wymagających szczególnego wsparcia (cel g).	dorośli, grupy w niekorzystnej sytuacji z obszaru LSR	projekt grantowy (Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027)
275 000,00 €	P2.5 Likwidowanie barier w przestrzeni utrudniających funkcjonowanie osób ze szczególnymi potrzebami.	grupy w niekorzystnej sytuacji, seniorzy	konkurs
Budżet w euro	Przedsięwzięcia w ramach C3 Waloryzacja, ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego	grupy docelowe	sposób realizacji
75 000,00 €	P3.1.1 Działania na rzecz podtrzymywania i promocji tradycji, zwyczajów i umiejętności.	mieszkańcy, turyści	konkurs
107 526,00 €	P3.1.2 Działania na rzecz podtrzymywania i promocji tradycji, zwyczajów i umiejętności.	mieszkańcy, turyści	międzynarodowy projekt partnerski
75 000,00 €	P3.2 Doposażenie obiektów i instytucji kultury.	podmioty działające w sferze kultury	konkurs
75 000,00 €	P3.3.1 Podnoszenie jakości przestrzeni, w tym poprzez wykorzystywanie i wzbogacanie walorów przyrodniczych i kulturowych.	mieszkańcy, turyści	projekt w partnerstwie
305 272,90 €	P3.3.2 Podnoszenie jakości przestrzeni, w tym poprzez wykorzystywanie i wzbogacanie walorów przyrodniczych i kulturowych.	mieszkańcy, turyści	konkurs

305 272,90 €	P3.3.3 Podnoszenie jakości przestrzeni, w tym poprzez wykorzystywanie i wzbogacanie walorów przyrodniczych i kulturowych.	mieszkańcy, turyści	konkurs
100 000,00 €	P3.4 Wdrażanie rozwiązań cyfrowych umożliwiających promowanie atutów obszaru, w tym włączanie mieszkańców do tworzenia baz wiedzy o LGD i jej prezentacji w nowatorski sposób.	mieszkańcy, przedsiębiorcy, turyści	operacja własna
Budżet w euro	Przedsięwzięcia w ramach C4 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości	grupy docelowe	sposób realizacji
200 000,00 €	P4.1.1 Pozarolnicze działalności gospodarcze rozwijające się w oparciu o potencjał przyrodniczy i kulturowy obszaru.	rolnicy z małych gospodarstw, mieszkańcy, turyści	konkurs
50 000,00	P4.1.2 Pozarolnicze działalności gospodarcze rozwijające się w oparciu o potencjał przyrodniczy i kulturowy obszaru.	rolnicy z małych gospodarstw, mieszkańcy, turyści	konkurs
107 526,00 €	P4.2.1 Rozwój produktów lokalnych opartych na specyfice i tradycji obszaru oraz innowacyjne sposoby ich promocji i dystrybucji.	mieszkańcy, przedsiębiorcy, turyści	operacja własna, animacja
107 524,00 €	P4.2.2 Rozwój produktów lokalnych opartych na specyfice i tradycji obszaru oraz innowacyjne sposoby ich promocji i dystrybucji	mieszkańcy, przedsiębiorcy, turyści	operacja własna, animacja
96 775,00 €	P4.3.1 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości oferującej usługi poprawiające warunki i komfort życia - poprawa dostępności do oferty rynkowej wspierającej codzienne funkcjonowanie mieszkańców	mieszkańcy	konkurs
408 600,00 €	P4.3.2 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości oferującej usługi poprawiające warunki i komfort życia - poprawa dostępności do oferty rynkowej wspierającej codzienne funkcjonowanie mieszkańców	mieszkańcy	konkurs

Załącznik nr 2. Plan działania - wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu.

CEL	LATA	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		FUNDUSZ
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C1	Aktywne, świadome i zintegrowane społeczności lokalne													
P1.1	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	0	0	1	100	1	100	1	100	1	100	1	100	EFS+
	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	0	0	150	32%	300	65%	390	84%	465	100%	465	100%	
P1.2.1	liczba stworzonych (utworzonych/zmodernizowanych/wyposażonych) przestrzeni i miejsc umożliwiających integrację mieszkańców	0	0	9	100	0	100	0	100	0	100	0	100	WPR
P1.2.2	liczba projektów grantowych polegających na przygotowaniu koncepcji inteligentnych wsi	0	0	1	100	0	100	0	0	0	100	0	100	
P1.3.1	liczba operacji własnych wspierających nawiązywanie partnerstw przez organizacje pozarządowe	0	0	1	100	0	100	0	100	0	100	0	100	
P1.3.2	liczba projektów grantowych polegających na przygotowaniu projektów partnerskich/w partnerstwie	0	0	1	100	0	100	0	100	0	100	0	100	
Wskaźnik rezultatu W.1.1	Liczba zrealizowanych inicjatyw lokalnych o charakterze integracyjnym	0		0		10		20		26		31		EFS+
Wskaźnik rezultatu W.1.2.1	R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	0		0		0		1200		0		0		WPR

Wskaźnik rezultatu W.1.2.2	<i>R.40 Inteligentna przemiana gospodarki wiejskiej: Liczba wspieranych strategii inteligentnych wsi</i>	0		10		0		0		0		0	
Wskaźnik rezultatu W.1.3.1	<i>R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami</i>	0		0		30		15		0		0	
Wskaźnik rezultatu R.1.3.1	<i>Liczba spotkań dla organizacji pozarządowych</i>	0		0		2		1		0		0	
Wskaźnik rezultatu R.1.3.2	<i>Liczba przygotowanych koncepcji projektów partnerskich/w partnerstwie</i>	0		0		6		0		0		0	
Wskaźnik rezultatu W.1.3.2	<i>R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami</i>	0		0		12		0		0		0	
C2	Dogodne warunki dla funkcjonowania osób i rodzin wymagających szczególnego wsparcia												
P2.1.1	Liczba projektów grantowych polegających na doposażeniu podmiotów działających na rzecz młodzieży	0	0	0	0	0	0	1	100	0	100	0	100

WPR

P2.1.2	Liczba projektów grantowych polegających na doposażeniu podmiotów działających na rzecz seniorów	0	0	0	0	1	100	0	100	0	100	0	100	
P2.2.1	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa w zakresie usług rehabilitacyjnych, opiekuńczych, opieki wytchnieniowej i opieki nad dziećmi	0	0	3	100	0	100	0	100	0	100	0	100	
P2.2.2	Liczba operacji polegających na rozwinięciu przedsiębiorstwa w zakresie usług rehabilitacyjnych, opiekuńczych, opieki wytchnieniowej i opieki nad dziećmi	0	0	4	100	0	100	0	100	0	100	0	100	WPR
P2.2.3	Liczba projektów grantowych włączających osoby w niekorzystnej sytuacji	0	0	0	0	1	100	0	100	0	100	0	100	
P2.3	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	0	0	0	0	1	100	1	100	1	100	1	100	
	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	0	0	0	0	180	40%	360	80%	450	100%	450	100	EFS+
P2.4	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	0	0	0	0	1	100	1	100	1	100	1	100	
	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	0	0	0	0	135	100%	135	100%	135	100%	135	100%	
P2.5	Liczba operacji poprawiających dostęp do obiektów i urządzeń publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami	0	0	9	100	0	100	0	100	0	100	0	100	WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.1.1	<i>R.42 Promowanie włączenia społecznego: Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego</i>	0		0		0		200		0		0		WPR

Wskaźnik rezultatu W.2.1.2	<i>R.42 Promowanie włączenia społecznego: Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego</i>	0		0		0		0		200		0		
Wskaźnik rezultatu W.2.2.1	<i>R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR</i>	0		0		0		3		0		0		
Wskaźnik rezultatu W.2.2.2	<i>R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR</i>	0		0		0		4		0		0		WPR
Wskaźnik rezultatu R.2.2.2	<i>Liczba rozwiniętych przedsiębiorstw w zakresie usług rehabilitacyjnych, opiekuńczych, opieki wytchnieniowej i opieki nad dziećmi</i>	0		0		0		4		0		0		
Wskaźnik rezultatu W.2.2.3	<i>R.42 Promowanie włączenia społecznego: Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego</i>	0		0		0		0		200		0		
Wskaźnik rezultatu W.2.3	<i>Liczba zrealizowanych inicjatyw lokalnych o charakterze edukacyjnym</i>	0		0		0		12		24		30		EFS+
Wskaźnik rezultatu W.2.4	<i>Liczba zrealizowanych inicjatyw lokalnych o charakterze edukacyjnym</i>	0		0		0		0		9		9		
Wskaźnik rezultatu W.2.5	<i>R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR</i>	0		0		0		1200		0		0		WPR
C3	Waloryzacja i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego													
P3.1.1	<i>Liczba operacji wspierających kultywowanie lub promocję lokalnego dziedzictwa kulturowego</i>	0	0	3	100	0	100	0	100	0	100	0	100	WPR

P3.1.2	Liczba międzynarodowych projektów partnerskich promujących lokalne dziedzictwo	0	0	0	0	2	100	0	100	0	100	0	100	
P3.2	Liczba operacji polegających na doposażeniu podmiotów działających w sferze kultury	0	0	6	100	0	100	0	100	0	100	0	100	
P3.3.1	Liczba krajowych projektów w partnerstwie polegających na tworzeniu szlaków	0	0	0	0	1	100	0	100	0	100	0	100	
P3.3.2	Liczba operacji rozwijających błękitną lub zieloną małą infrastrukturę publiczną	0	0	9	100	0	100	0	100	0	100	0	100	
P3.3.3	Liczba operacji polegających na wsparciu instytucji działających w sferze kultury	0	0	9	100	0	100	0	100	0	100	0	100	
P3.4	Liczba operacji polegających na wdrożeniu rozwiązań cyfrowych, w tym baz wiedzy	0	0	0	0	0	0	1	100	0	100	0	100	
Wskaźnik rezultatu W.3.1.1	<i>R.42 Promowanie włączenia społecznego: Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego</i>	0		0		0		45		0		0		WPR
Wskaźnik rezultatu R.3.1.1	<i>Liczba zrealizowanych projektów prezentujących lokalne dziedzictwo</i>	0		0		0		3-2		0		0		
Wskaźnik rezultatu W.3.1.2	<i>R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami</i>	0		0		0		0		40		0		

Wskaźnik rezultatu R.3.1.2	<i>Liczba partnerów w projekcie partnerskim promującym lokalne dziedzictwo</i>	0		0		0		0		4		0	
Wskaźnik rezultatu W.3.2	<i>R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR</i>	0		0		0		1200		0		0	
Wskaźnik rezultatu W.3.3.1	<i>R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami</i>	0		0		0		0		10		0	
Wskaźnik rezultatu R.3.3.1	<i>Liczba partnerów w ramach operacji realizowanej w partnerstwie polegającej na tworzeniu szlaków</i>	0		0		0		0		2		0	
Wskaźnik rezultatu W.3.3.2	<i>R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR</i>	0		0		0		1200		0		0	
Wskaźnik rezultatu W.3.3.3	<i>R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR</i>	0		0		0		1200		0		0	
Wskaźnik rezultatu W.3.4	<i>R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć</i>	0		0		0		0		0		10	

WPR

	zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami												
Wskaźnik rezultatu R.3.4	Liczba wdrożonych rozwiązań cyfrowych, w tym baz wiedzy	0		0		0		0		0		1	
C4	Rozwój lokalnej przedsiębiorczości												
P4.1.1	Liczba operacji polegających na rozwinięciu gospodarstw agroturystycznych	0	0	2	100	0	100	0	100	0	100	0	100
P4.1.2	Liczba operacji polegających na rozwinięciu zagród edukacyjnych	0	0	1	100	0	100	0	100	0	100	0	100
P4.2.1	Liczba operacji własnych związanych z kreowaniem marki lokalnej	0	0	1	100	0	100	0	100	0	100	0	100
P4.2.2	Liczba operacji własnych polegających na innowacyjnej promocji produktów lokalnych	0	0	0	0	1	100	0	100	0	100	0	100
P4.3.1	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa wspierającego codzienne funkcjonowanie mieszkańców	0	0	3	100	0	100	0	100	0	100	0	100
P4.3.2	Liczba operacji polegających na rozwinięciu przedsiębiorstwa wspierającego codzienne funkcjonowanie mieszkańców	0	0	4	100	0	100	0	100	0	100	0	100
Wskaźnik rezultatu W.4.1.1	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR.	0		0		0		2		0		0	
Wskaźnik rezultatu W.4.1.2	R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się	0		0		0		1		0		0	

	biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR.												
Wskaźnik rezultatu W.4.2.1	R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami	0		0		0		40		0		0	
Wskaźnik rezultatu R.4.2.1	Liczba produktów/usług lokalnych opartych na specyfice i tradycji obszaru objętych marką lokalną	0		0		0		40		0		0	
Wskaźnik rezultatu W.4.2.2	R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami	0		0		0		0		30		0	
Wskaźnik rezultatu R.4.2.2	Liczba produktów lokalnych objętych wspólną promocją	0		0		0		0		30		0	
Wskaźnik rezultatu W.4.3.1	R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR	0		0		0		3		0		0	

Wskaźnik rezultatu W.4.3.2	<i>R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR</i>	0		0		0		4		0		0	
Wskaźnik rezultatu R.4.3.2	<i>Liczba rozwiniętych przedsiębiorstw wspierających codzienne funkcjonowanie mieszkańców</i>	0		0		0		4		0		0	

Załącznik nr 3. Budżet LSR - w podziale na poszczególne fundusze EFSI i zakresy wsparcia.

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR*	EFSA*	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	3 500 000,00	0	1 662 635,00	5 162 635,00
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	662 500,00	0	odpowiedni %zostanie określony na późniejszym etapie	662 500,00
Razem	4 162 500,00	0	1 662 635,00	5 825 135,00
* Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW. ** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0”.				

Załącznik nr 4. Plan wykorzystania budżetu LSR – wykazujący wykorzystanie zakontraktowanych środków w podziale na poszczególne fundusze i lata

fundu sz	środki zakontraktowane (w Euro) do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	kwota ogółem (UE+kraj owe)	% wykorzys tania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+kraj owe)	% wykorzys tania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+kraj owe)	% wykorzys tania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+kraj owe)	% wykorzys tania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+kraj owe)	% wykorzys tania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+kraj owe)	% wykorzys tania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+kraj owe)	% wykorzys tania budżetu LSR
EFRR OW	0 €	0%	3 050 000,00 €	87%	250 000,00 €	94%	50 000,00 €	96%	150 000,00 €	100%	0 €	100%	0 €	100%
EFS+	0 €	0%	231 778,71 €	5%			960 710,22 €	28%	1 397 756,25 €	61%	1 662 635,00 €	100%		100%
EFRR	0 €	0	0 €	0%			0 €	0%	0 €	0%	0 €	0%	0 €	0%
RAZE M	0 €	0%	3 281 778,71 €	44%			1 010 710,22 €	57%	1 547 756,25 €	78%	1 662 635,00 €	100%	0 €	100%